

71.08.6.1229
Бел.

чытайце ў нумары:

Вечная слава ● Ад-
рас „Селены„—Мала-
дзечна ● Наша Алён-
ка... ● Меліяратары
● Хлопчык ці дзяў-
чынка? ● Паслуга
прыходзіць у дом
● Апавяданні: „У бу-
лачнай“ і „Першы
дзень“

**работніца
і сялянка**

11

1971

вечная

Калі б маглі яны ўстаць у той пагод-
лівы вераснёвы дзень, праз 30 год,
устаць і паглядзець, які помнік іх бяс-
мерцю ўзняўся над святымі руінамі і
колькі людзей сышлося пакланіцца іх
брацкай магіле...

Напярэдадні ўрачыстага адкрыцця
мемарыяла ў Брэсцкай крэпасці адбыў-
ся жалобны мітынг, прысвечаны пераза-
хаванню астанкаў 500 байцоў, знойдзе-
ных у час збудавання комплекса ў руі-
нах Белага палаца і на Цэнтральным во-
строве. Белы палац абараняла група
байцоў 75-га разведбатальёна на чале
з сакратаром камсамольскага бюро Шу-
гуравым. Амаль усе яны загінулі ў ня-
роўнай бойцы з ворагам. На гранітных
мемарыяльных плітах імёны, імёны, імё-
ны...

Радавы Ільюк... Радавы Маркаў... Лей-
тэнант Іофе... Невядомы... Лейтэнант
Галусцянец... Палітрук Касцякоў... Рада-
вы Джалыеў... Ваенфельчар Кудраўцаў...
Невядомы... Выхаванец палка Васільеў...
Медсястра Харэцкая Вера Пятроўна...

Калі б толькі яны маглі ўстаць і па-
глядзець...

Пяцікутная зорка ўрэзана ў жалезабе-
тонны маналіт. Навіслі над галавой глы-
бы бетону. Такое ўражанне, нібыта вы
трапляеце ў баявое ўмацаванне. Тут жа,
пры ўваходзе, прымацавана пліта з тэк-
стам Указа Прэзідыума Вярхоўнага Са-
вета СССР:

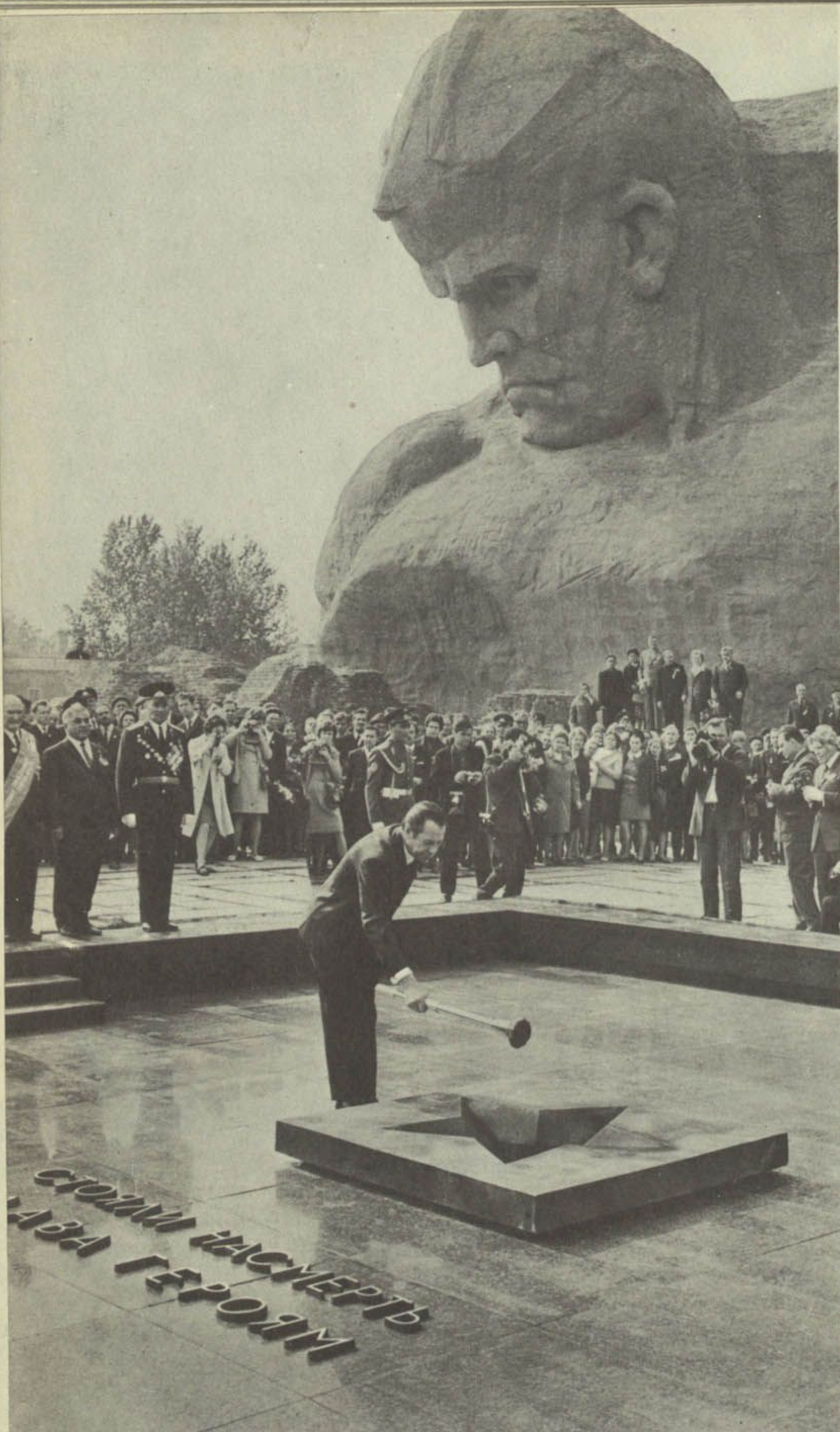
«Адзначаючы выключныя заслугі аба-
ронцаў крэпасці перад Радзімай і ў аз-
наменаванне 20-годдзя Перамогі са-
вецкага народа ў Вялікай Айчыннай вай-
не 1941—1945 гадоў, прысвоіць Брэсц-
кай крэпасці ганаровае званне «Крэ-
пасць-герой», уручыўшы ёй ордэн Лені-
на і медаль «Залатая Зорка».

Такі цяпер уваход у Брэсцкую крэ-
пасць. Уся крэпасць як бы ператворана
ў Музей. На вякі захаваны яе руіны, пад-
вергнутыя кансервацыі. Зрашчаныя ку-
лямі і асколкамі снарадаў сцены каль-
цавой казармы, казематы, валы і рвы —
усё застаецца ў тым жа выглядзе, якімі
пакінула іх вайна.

Сімвалам славы савецкай зброі і воін-
скай доблесці ўзносіцца над крэпасцю
стометровы штык-абеліск. У сонечны
дзень і ноччу пры святле пражэктараў
ён відаць здалёку. І міжвольна думаец-
ца, што гэты сталёвы штык у небе — ён
і сімвал, ён і наш вартаўнік.

...На беразе Мухаўца — скульптура
салдата. Спакутаваны, сасмяглы, апош-
нім намаганнем сіл паўзе ён да вады.
Адна рука апіраецца на аўтамат, другая
трымае каску. Ён павінен прынесці ва-
ду — хоць па глытку, таварышам, што не
спыняюць бой і змагаюць ад смерці.
Скульптура так і называецца: «Смага».

Адразу за галоўным уваходам сплана-
вана ўрачыстая Плошча цырыманіялаў.
Над Вечным агнём і руінамі колішняга
інжынернага ўпраўлення поруч з палым-
неючым сцягам схіліў галаву воін. Гэта
«Абаронца цытадэлі». Выразнай мовай
пластыкі скульптары імкнуліся паказаць
магутную сілу волі савецкага салдата,

Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» адкрыты.
Яго стварыў вялікі аўтарскі калектыў скульптараў і архітэк-
тараў на чале з лаўрэатам Ленінскай і Дзяржаўнай прэмій,
народным мастаком СССР А. П. Кібальнікавым.
Кандыдат у члены Палітбюро КПСС, першы сакратар ЦК КП
Беларусі П. М. Машэраў запальвае Вечны агонь.

71.186.1229

Бел. 05

слава

яго непахісную рашучасць абараняць родную зямлю да апошняга патрона, да апошняга дыхання.

И штык, предсмертно содрогаясь,
Водимый стынувшей рукой,
В последний час, уже срываясь,
Царапал: «Родина, я твой.
Я твой. Живьем я не отдамся,
Я твой до смертной хрипоты,
Я, как умел, как мог, сражался,
Так не забудь меня и ты».

Радзіма яго не забыла.

— Мы ніколі не забудзем, — сказаў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў, — што на алтар перамогі ў імя шчасця наступных пакаленняў савецкія людзі аддалі мільёны жыццяў.

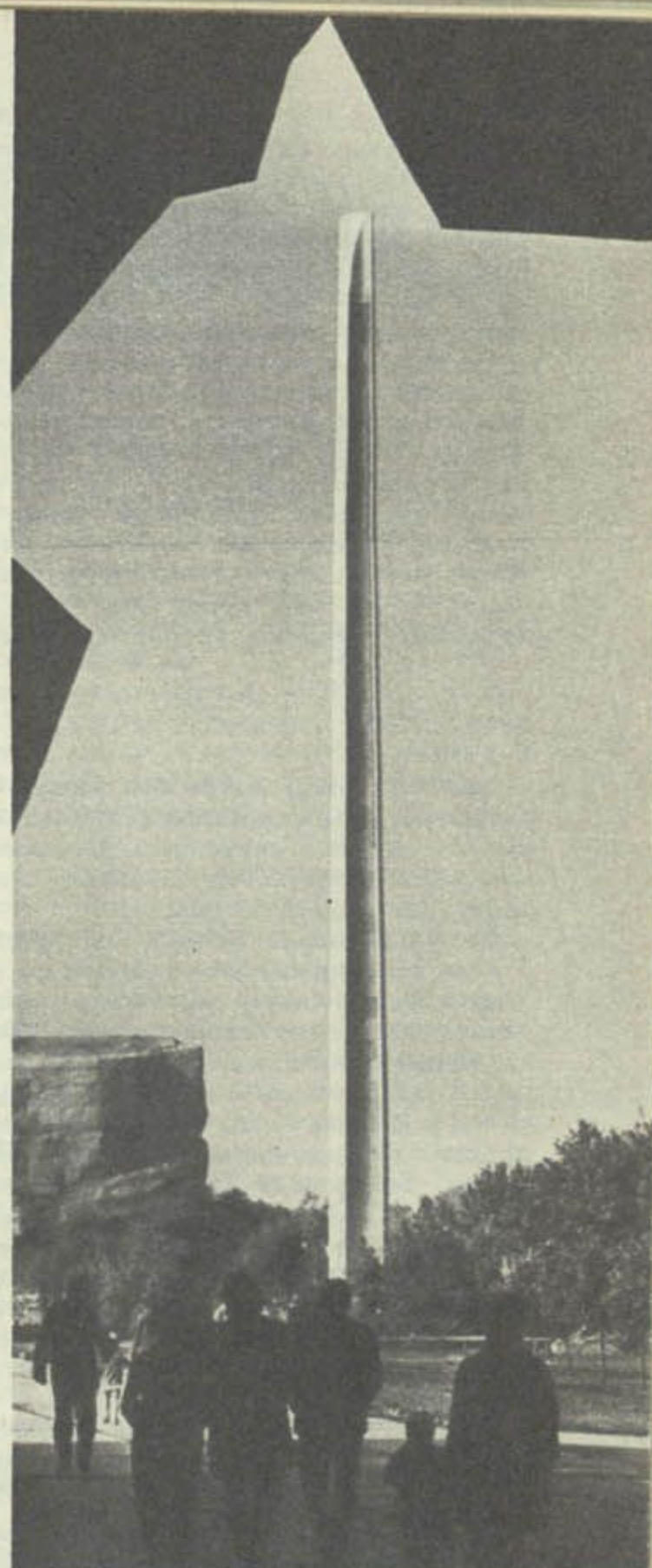
Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» ствараў вялікі аўтарскі калектыў на чале з лаўрэатам Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі народным мастаком СССР А. П. Кібальніковым.

Збудаван комплекс на добраахвотна ахвяраваныя народныя сродкі. Стварэнне яго патрабавала ад будаўнікоў велі-

зарнага духоўнага і фізічнага напружання. Яны працавалі натхнёна і ўвесь аб'ём работ выканалі ў рэкордна кароткі тэрмін. У гэтай свяшчэннай усенароднай справе жыхары горада Брэста прымалі самы актыўны і гарачы ўдзел. Бескарысліва, на грамадскіх асновах, працавалі тысячы і тысячы рабочых, служачых, студэнтаў, школьнікаў.

Змешчаныя з тыльнага боку «Абаронцы цытадэлі», гарэльефы апавядаюць пра важнейшыя эпізоды гераічнай абароны. Гэта «Атака», «Апошняя граната», «Памром, але не здамося», «Партсход», «Жанчына і салдат».

Жанчына — і салдат... Адтуль, з падцен Брэсцкай крэпасці, у сваіх данясеннях вярхоўным ваенным уладам немцы паведамлялі, што на тэрыторыі крэпасці ваюе жаночы батальён... Герой Савецкага Саюза П. М. Гаўрылаў і сёння не можа ўспомніць без хвалявання жонку палітрука роты Пячэрнікава Аляксандру Васільеўну. У яе на вачах пад абломкамі сцяны загінулі сын, шасцігадовы Алік, і пяцігадовая дачка Ніна. Аляксандра Васільеўна не адыходзілася ні на крок ад нашых байцоў: «Дайце мне вінтоўку!..» І калі ворагі акружылі іх ужо зусім, яна крыкнула мужу: «Ваня, не шкадуй мяне... Ваня, не пакідай мяне... Бы-

Як сімвал славы і воінскай доблесці ўзнёсся над крэпасцю стометровы сталёвы штык-абеліск.

«Смага».

вай!..» Дзве апошнія кулі абарвалі жыццё абаіх.

У Арлоўскай вобласці ў гарадку Кромы і сёння жыве Раіса Іванаўна Абакумава. Некалі ваенфельчар Абакумава... Доўгі час лічылася, што яна загінула ў крэпасці. Яна нават сама аднойчы прачытала ў часопісе «Огонек» пра сваю смерць. Прачытала і ўсміхнулася: «Ну, і вечная памяць табе, Райка...» Памяць пра яе мужнасць — як самаахвярна ратавала яна параненых, як пад кулямі поўзала па ваду, каб хоць па глытку даць самым цяжкім, як адмовілася выканаць загад маёра Гаўрылава жанчынам і дзецям пакінуць крэпасць («Я ваенфельчар і маю месца каля параненых»), — памяць пра яе мужнасць і сапраўды застаецца навечна.

Валянціну Сачкоўскую (цяпер яна жыве і працуе ў Магілёве), а тады піянерку Валю Зенкіну — дачку старшыні, які загінуў у крэпасці, — ворагі захапілі ў палон разам з маці. Нямецкі афіцэр, не звяртаючы ўвагі на плач маці, выпіхнуў Валю з натоўпу палонных і загадаў ёй ісці ў цэнтр крэпасці, дзе трымалі аба-

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 11 і сялянка

ЛІСТАПАД
1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Дарэчы, у
або і ў
6 С С Р
1971

рону байцы і камандзіры 333-га стралковага палка. Ён загадаў перадаць ім ультыматум: нямецкае камандаванне па-трабуе, каб абаронцы крэпасці зараз жа спынілі супраціўленне і здаліся ў палон, інакш іх «змяшаюць з каменнем». Валя бегла дваром крэпасці, а вакол світалі кулі, гримелі разрывы снарадаў...

На ультыматум ворага здацца ў палон абаронцы крэпасці адказалі адмовай. Адмовілася вярнуцца ў палон, хоць там асталася маці, і Валя Зенкіна. Яе адправілі ў падвалы казармы, і там яна памагала жанчынам даглядаць параненых. Быў там і выхаванец музычнага ўзвода Пеця Клыпа. Мала ёсць цяпер людзей, хто б не чуў і не ведаў пра гэтага бясстрашнага Гаўроша Брэсцкай крэпасці.

...Калі б толькі маглі яны ўстаць і паглядзець, якое ўрачыстае свята адбылося на той зямлі, якую яны баранілі да апошняга патрона, да апошняй кроплі крыві, да апошняга ўздыху!

Каля цэнтральнага ўваходу ў крэпасць і каля пліт мемарыяла становіцца ганаровая варта: воін, партызан, рабочы, калгаснік, камсамалец, піянер. Перад трыбунай праходзяць і займаюць месцы абаронцы крэпасці і члены іх сем'яў. На свята ў цытадэлі над Бугам прыбылі дэлегацыі гарадоў-герояў Масквы, Ленінграда, Волгаграда, Кіева, Севастопаля, Адэсы... З Далёкага Усходу прыехала дэлегацыя маракоў цеплахода «Брэст». Прыехалі на свята ў Брэсцкую крэпасць прадстаўнікі з усіх абласцей Беларусі і з усіх раёнаў вобласці. Калона за калонай, калона за калонай — заходзяць на плошчу брэстаўчане.

Вянкі. Вянкi. Вянкi... Руіны крэпасці — літаральна кожны камень — усыпаны кветкамі. Пунсовыя гваздзікі, ружы, асеннія астры...

Кветкі ў руках сірых ветэранаў. Кветкі ў руках жанчын. Кветкі ў моцна сціснутых дзіцячых кулачках...

Кожны чацвёрты беларус загінуў у апошнюю вайну. І хоць мінула ўжо чвэрць стагоддзя з дня Перамогі — раны ў сэрцах не загіліся, яны баляць і сёння. Раны ў сэрцах, мусіць, ніколі не го-яцца.

...Дзесяткі тысяч людзей, як адзін, затываюць дыханне. Усе позіркi скіраваны ў бок Музея абароны, адкуль сцяганосцы на чале з абаронцам крэпасці Героем Савецкага Саюза П. М. Гаўрылавым выносяць Сцяг крэпасці-героя. Сцяг суправаджае ганаровая воінская варта. Па плошчы разносіцца толькі чаканны гук урачыстых крокаў... Уключаецца метраном, гучыць песня «Свяшчэнная вайна». Над свяшчэннымі руінамі грміць незабыўная трывога.

Пусть ярость благородная
Вскипает, как волна,
Идет война народная,
Священная война...

Не, гэта не забываецца.

1418 дзён і начэй працягвалася эпапея Вялікай Айчыннай вайны. 1418 дзён і начэй — усенароднага подзвігу. Гэта не забудзецца ніколі, нават і тады, калі не будзе нас і на змену нам прыйдуць новыя пакаленні... У лёсе кожнага народа ёсць заўсёды нешта вечнае, што застаецца ў памяці і сэрцах на вякі, што складае сэнс жыцця цэлых пакаленняў.

Сцяг крэпасці-героя ўстанаўліваецца

на пляцоўцы каля Вечнага агню. Першы сакратар Брэсцкага абкома КПБ таварыш В. А. Мікуліч прадастаўляе слова кандыдату ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першаму сакратару ЦК КПБ таварышу П. М. Машэраву. Таварыш Машэраў гаворыць:

— Мы маем усе падставы сцвярджаць і ганарыцца тым, што ўжо ў першыя дні вайны на заходняй граніцы нашай Радзімы яскрава праявіла сябе багатырская сіла савецкага чалавека, і ў пераможных салютах Масквы 1943—1945 гадоў гримела рэха тых першых залпаў, якімі стрэла ворага Брэсцкая крэпасць.

...У гэты час паказваецца бронетранспарцёр, на якім абаронцы крэпасці вязуць паходню, запаленую ад Вечнага агню каля руін былой пагранічнай варты. Потым у суправаджэнні ганаровай вайскавой варты паходню праносяць уздоўж мемарыяльных пліт і перадаюць яе кандыдату ў члены Палітбюро КПСС, першаму сакратару ЦК КП Беларусі П. М. Машэраву. Таварыш Машэраў ідзе на пляцоўку да Вечнага агню і запальвае яго. Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» адкрыты.

Урачыстым маршам накіроўваюцца на выхад да Холмскіх варот воінскія падраздзяленні. Грміць «Слаўся» Глінкі. Па плошчы разліваецца людскі паток.

Каб яны ўсталі і ўбачылі...

Але, яны не ўстануць. Яны толькі бязмоўна загадваюць нам, жывым: «Беражыце мір!.. Беражыце мір!»

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

Самвел Матэвасян — былы палітрук роты, абаронца крэпасці, сёння Герой Сацыялістычнай Працы — з маленькай брэстаўчанкай.

АНИЦОЙ, наспех паснедаўшы і праводзіўшы ў садзік чатырохгадовага Сярожу, Аляксандра Дзмітраўна спяшаецца на фабрыку.

Горад прагнуўся. Над асфальтам вуліц і плошчаў, над дамамі і скверамі клубіцца серабрысты вільготны асенні туман. Звіняць трамваі, на прыпынках тоўпяцца людзі. Віцебск уступае ў новы дзень.

Аляксандра Дзмітраўна абводзіць вачыма кабінет, перастаўляе на сталае рэчы — усё на месцы, усё пад рукой. Кідае позірк за акно, на пажоўклыя дрэвы. І вось ужо раз-пораз звіняць тэлефон, падпісаны спешныя загады і інструкцыі. Усё хатняе, сямейнае, асабістае як бы адступае на другі план, выцясняяцца напружаным жыццём складанага і вялікага арганізма, які завецца фабрыкай.

Сем тысяч чалавек заступаюць на працоўную вахту ў цэхах фабрыкі «КІМ». Аляксандра Дзмітраўна праходзіць па цэхах, загаварвае з работнікамі. Роўны і прывычны рытм механізмаў і канвеераў, парнішняму свежыя твары жанчын — усё такое блізкае ёй, такое знаёмае, такое бясконца дарагое. Бо фабрыка для Аляксандры Дзмітраўны ўжо больш, чым родны дом, — тут частачка яе душы, тут дваццаць гадоў яе жыцця. Тут справа, якой яна служыць.

Дзень насычаны без мяжы. Усюды паспех, усё прадугледзець, за ўсім прасачыць. Заклапочаны выраз амаль не сыходзіць з яе твару. Рэдка калі выдаецца хвіліна падумаць пра сябе. І тады з самых тайнікоў памяці паўстае мінулае.

Наша мінулае — больш за ўсё мы самі. Якое б ні было яно — гераічнае і цяжкае або няхітрае і простае. І, знаёмячыся з чалавекам, нам важна ведаць не толькі тое, хто ён ёсць зараз, а яшчэ больш — як ён стаў такім, якім ёсць, якім мы яго ведаем.

Нарадзілася Аляксандра Дзмітраўна ў невялікім сяле на Луганшчыне. У скупых радках ваеннага пісьма прачытала яна, што бацька прапаў без вестак. У тым жа годзе памёрла маці. Семнаццацігадовая Саша асталася сіратой.

З адзнакай скончыўшы дзесяцігодку, яна паступіла ў Кіеўскі інстытут лёгкай прамысловасці.

Разруха, неўладкаванасць, недаданне — такія былі яе першыя студэнцкія гады. Каб неяк трымацца, бралася за ўсякую работу. Працавала «надомніцай», вышывала дзіцячыя сукенчкі, на станцыі разгружала вугаль, бульбу. А ўлетку малярнічала на будоўлі, дапамага-

Таварыш „галоўны“

ла на лесапілцы, цягала цяжкое бявенне.

Але маладосць — гэта тая дзівосная пара, калі чалавек умее не заўважаць таго, чаго хоча не заўважаць, калі чалавек шчаслівы наперакор усяму.

І не заўважалі зношаных туфляў, зацыраваных локцяў на кофточках, палінялых сукенак. Бегалі ў парк паслухаць «бяс-платны» сімфанічны аркестр і, прадаўшы хлебны паёк, куплялі білеты ў тэатр.

У вялізным змрочным падвале інтэрната, запоўненым двух-павярховымі ложкамі, на сталечмадане рыхтаваліся да заняткаў, а потым, з галавой забраўшыся пад коўдру, дзяліліся сваімі першымі дзівачымі таямніцамі і марамі... Марылі да глыбокай ночы, марылі бяс-конца. І пра тое, каб у тумбачцы заўсёды ляжаў кавалачак хлеба, які можна было б есці, калі захочаш, і пра тое, як будучыя жывы ў тым будучым цудоўным жыцці, для якога сябе рыхтуюць.

І вось пачалося гэта жыццё. Па размеркаванні прыехала яна ў Віцебск на панчошна-трыкатажную фабрыку. Новы горад, новыя людзі і гарадае, юначае жаданне парадніцца з імі, заслужыць іх любоў, жыць так, як марыла.

З галавой увайшла ў работу. Уважавідкі вырасталі новыя цэхі, ускладнялася вытворчасць. Працавала тэхнолагам панчошнага цэха, інжынерам. Вось ужо дзесяць гадоў яна галоўны інжынер фабрыкі, пад яе кіраўніцтвам працуюць сем тысяч чалавек. Фабрыка вырасціла яе, сфарміравала і загартавала характар. Сарамлівая цёмнавокая Саша Севасцянава стала ўсімі паважанай Аляксандрай Дзмітраўнай.

Тут, у Віцебску, знайшла яна і сваё жаночае шчасце, выйшла замуж, гадуе сына. Дома яна пашчотная жонка, ласкавая маці, умелая гаспадыня, ведае толк і ў кулінарным майстэрстве, і ў вязанні, і ў шыцці. А на фабрыцы яна — кваліфікаваны спецыяліст, строгі і энергічны кіраўнік.

З усмешкай пералічвае Аляксандра Дзмітраўна свае грамадскія нагрукі. Яна старшыня фабрычнага аддзялення таварыства чэхаславацка-савецкай дружбы, старшыня мастацкага савета, старшыня савета НАП, дэпутат абласнога Савета дэпутатаў працоўных, сакратар пастаяннай камісіі па прамысло-

васці, транспарту і сувязі, член абласнога камітэта народнага кантролю...

Як удаецца ёй усюды паспець? Гэта сакрэт. Сакрэт, якім валодаюць, напэўна, толькі нашы жанчыны.

А ў мітусні дзелавага дня раптам прамільгне перад вачыма хітраваты твар хлопчыка, і яна падумае: «Як ён там? Ці здаровы? Ці ўсё добра?»

Нават калі хвароба, няшчасны выпадак надоўга прыкаваў яе да пасцелі, Аляксандра Дзмітраўна жыла жыццём фабрыкі, складала планы, хвалявалася, раіла.

Трыкатаж... Гэта слова знаёма кожнай жанчыне. Праблема трываласці панчохлавае кожную прадстаўніцу прыгожага полу. А колькі цяжкасцяў, колькі клопатаў звязана з гэтым — хіба ўведаеш, купіўшы ў магазіне дзіцячыя калготкі або пакецік з капронам?

Праблемы, праблемы, праблемы... Зусім нядаўна з'явіліся на фабрыцы французскія машыны па ўпакоўцы капронавых панчохлавае прыгожыя пакеты: ад знешняга выгляду прадукцыі залежыць поспех збыту. А колькі клопатаў звязана з вытворчасцю жаночай бялізны? З магазінаў, напрыклад, паступіў сігнал — пакупніцам не па густу колер бялізны. І мастацкі савет б'е трывогу.

Не забываюцца на фабрыцы і пра мужчын. Новы від эластычных мужчынскіх шкарпэтак будзе да спадабы кожнаму. Ну а дзеці... І для дзяцей — прыгожыя яркія гольфы, шкарпэтки, калготкі, цёплыя лыжныя касцюмчыкі. Рэчы трывалыя, лёгка мыюцца, радуюць вока расфарбоўкай і ўзорам.

За апошнія два гады на Віцебскай панчошна-трыкатажнай фабрыцы «КІМ» на 60—70% змяніўся парк абсталявання. І ў гэтым немалая заслуга Аляксандры Дзмітраўны Севасцянавай. Энергічная, настойлівая, упартая, яна змагаецца за самыя прагрэсіўныя навінкі, за ўкараненне ў вытворчасць самых сучасных машын. Не без яе ўплыву на Віцебскай фабрыцы з'явіўся аграгат УДФ-60, які злучыў у адно пяць вытворчых працэсаў апрацоўкі капронавых панчохлавае. Фабрыкай была распрацавана і тэхналогія вытворчасці на гэтым новым аграгаце, шмат зроблена, каб укараніць яго на іншых фабрыках краіны. Яна, Севасцянава, настойвала і на ўвядзенні АСКВ—аўтаматычнай

сістэмы кіравання вытворчасцю і на скарыстанні электронна-вылічальнай тэхнікі.

Часта бывае Аляксандра Дзмітраўна ў камандзіроўках на трыкатажных прадпрыемствах краіны і за мяжой. Пільна прыглядаецца да арганізацыі вытворчасці, параўноўвае, вучыць сама або вучыцца ў іншых. Радуючыся поспехам сваіх калег, яна ўвесь час памятае пра родную фабрыку: «А што, калі ў нас? А вось каб нам таксама...»

Большасць рабочых фабрыкі — жанчыны. Аляксандра Дзмітраўна добра ведае, што такое маленькае дзіця ў сям'і, што такое працаваць і ў той жа час мець сям'ю, быць гаспадынямі. Палегчыць працу работніц, палегчыць умовы працы, арганізаваць, уладкаваць быт жанчын — і гэтыя пытанні хваляюць галоўнага інжынера Севасцянаву.

Калі на сходзе ў матальным цэху была вылучана кандыдатура Аляксандры Дзмітраўны Севасцянавай у дэпутаты аб-

ласнога Савета, усе аднадушна выступілі «за». «Наша яна, — гаварылі работніцы. — У нас вырасла, на нашых вачах вялікім чалавекам стала. Каму, як не ёй, за нас і гаварыць».

Закончан рабочы дзень, але чакаюць яшчэ нявырашаныя, неадкладныя пытанні: іх, як заўсёды, абавязкова трэба вырашыць яшчэ сёння. Аляксандра Дзмітраўна затрымліваецца і дарабляе тое, што трэба дарабіць, зрэдку пазіраючы на гадзіннік і пра сябе адзначаючы: вось муж забраў сына з дзіцячага садзіка, вось яны ўжо дома і чакаюць яе...

Яна не заўважае, калі канчаецца работа і пачынаецца сям'я.

Простае жыццё, няхітрая біяграфія, такая падобная на жыццё і біяграфіі многіх савецкіх жанчын... З жыццяў, з біяграфій такіх людзей, якія сумленна служаць сваёй справе, складаецца біяграфія прадпрыемства, горада, рэспублікі і народа.

Е. ПАПОВА

Камуніст, дэлегат XXIV з'езда КПСС швачка віцебскай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» Л. А. Куракова ўзяла абавязальства: на працягу ўсёй пяцігодкі выконваць норму выпрацоўкі на 115—120%, авалодаць дваццацю сумежнымі аперацыямі, укараніць сем рацыяналізатарскіх прапаноў і навучыць сваім метадам работы 15 маладых работніц.

На здымку: Любоў Аляксандраўна Куракова (у цэнтры) сярод работніц пашывачнага цэха № 4. Фота Г. Усламава (БЕЛТА).

НАША АЛЕНКА...

Алена — самая молодшая з дзяцей Любоўі Тарасаўны. І ростам яна ўдалася па маці, такая ж высокая, і з твару падобная. А вось позірк вачэй неаднолькавы. І характар у Алены інакшы.

Любоў Тарасаўна залівае варам запэцканы ў мазуце камбінезон Алены і думае сваю матчыну думу.

...На такую добрую, на такую чыстую работу ўладкавала яна дачку — пошту насіць. Гэта ж сабе сумачку скураную на плячо павесі і хадзі па вёсцы, газеты ды часопісы разнось. А то на веласіпедзе каталіся цэлы дзень. Пісьмы ды тэлеграмы раздавай. Усе табе ўсміхаюцца, дзякуюць.

Так хораша, так лёгка было на душы Любоўі Тарасаўны, што і апошняя, пятая дачушка пачала свой хлеб зарабляць...

І раптам усё паламалася. Здала на пошту Алена сумку, разлічылася і паслала свае школьныя дакументы за вострым класаў аж у Казлоўшчыну, каб на механізатара вучыцца. Пачула, што там ужо шэсць дзевачак ёсць.

— Хіба жаночая гэта работа ля жалеззя хадзіць?! — спрабавала павярнуць яе ў другі бок маці.

Спрабавала, але не павярнула.

Дачка так заўпарцілася, што аж здзівілася маці.

А тут яшчэ старшыня калгаса, Дзмітрый Мікалаевіч Галавач зайшоў у хату. Узрадавалася Любоў Тарасаўна, спадзявалася ў душы, што падтрымае ён яе,

таксама скажа: «Трактары справа мужчынская». А старшыня наадварот:

— Малайчына, — кажа, — правільна робіш. З цябе яшчэ, — кажа, — прыклад іншых дзяўчат браць будучы.

— Ды не справіцца яна з гэтымі жалезнымі коньмі, — баранілася маці.

Старшыня засмяяўся.

— Во, во, добра, што напамнілі. Калі яна дзяўчынкай справілася з канём, то і гэтых абратае. Характар у яе ёсць.

Аленка яшчэ толькі ў першы клас збіралася. Было жніво. Убранне жыта склалі ў вялікія сцірты, каб потым малаціць. Тэхнікі тады яшчэ не хапала, не спраўляліся ў час усё рабіць. Прыехаў да сціртаў старшыня верхам на кані. Злез, каню аброць на шыю кінуў і пусціў пасвіцца. Пахадзіў, паглядзеў, пагаварыў з кім трэба і хацеў назад ехаць. А конь не даеца: спужаўся чаго ці ўздумаў наравіцца. Малады быў яшчэ, быстры. Уцякае ад чалавека, вакол сціртаў бегае.

Жанчыны смяюцца, а старшыня ніяк не можа дагнаць каня. Тут Аленка малая круцілася між дарослых. Ubачыла тое — і адразу, быццам хто навучыў яе, прама насустрач каню пайшла. Сціхлі кабеты, перасталі смяяцца, старшыня памкнуўся ратаваць дзяўчынку, а конь глянуў на яе, на малечу, звернуў і — спыніўся як укапаны. Аленка спакойна падыйшла, узяла за аброць і падвяла да старшыні, быццам кожны дзень коней пераймала.

ЛАЎРЭАТ

Невялікі горад Маладзечна за гады Савецкай улады зрабіўся непазнавальным. На месцы пахілых хат, што ліпелі вакол царквы, узняліся шматпавярховыя дамы, новыя жылыя раёны, прыгожыя архітэктурныя ансамблі. З'явіліся заводы і фабрыкі, прадукцыю якіх ведае ўся наша краіна. Працуюць многія навучальныя ўстановы і школы. Адным з цэнтраў культурнага жыцця горада з'яўляецца музычнае вучылішча.

У 1961 годзе быў арганізаваны ў Маладзечна самадзейны ансамбль песні і танца. З першага дня і дагэтуль узначальвае калектыв таленавіты музыкант І. Ф. Сушко. Ужо ў 1962 годзе на Другой рэспубліканскай дэкадзе самадзейнага мастацтва ансамбль заваяваў дыплом другой ступені. Шырокую вядомасць набыла музычная харэаграфічная кампазіцыя «Маладзечанскія гармонікі» з удзелам аркестра баяністаў фабрыкі гармонікаў.

За паспяховае выступленне на ВДНГ ансамбль узнагароджваецца сярэбраным медалем. А ў 1964 годзе яму прысвоілі званне «народны» і ўручылі Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета БССР. Неўзабаве ансамбль выязджае ў Вільнюс, Каўнас, Калінінград і Калінінградскую вобласць. Усе канцэрты праходзілі з незвычайным поспехам.

На Трэцяй дэкадзе самадзейнага мастацтва БССР у 1966 годзе Маладзечанскаму ансамблю песні і танца было прысвоена званне лаўрэата з уручэннем дыплама першай ступені. Новая праграма «Мы з Маладзечна» была прынята на заключным

канцэрце дэкады радасна і цёпла. Тут упершыню прагучала лірычная песня кіраўніка ансамбля І. Ф. Сушко на словы Ніны Тарас «Што ж ты мне сэрца параніў?», якая з першага выканання набыла папулярнасць. Упершыню яе праспявала ўдзельніца ансамбля Ніна Сцяпанавна Сычова — урач дзіцячай бальніцы, маці двух дзяцей. Яна спявае ў ансамблі з дня яго заснавання. Уладальніца высокага прыгожага голасу, з народнай манерай спявання, яна вырасла да ўзроўню прафесіянальнай спявачкі.

Потым выступленні на ВДНГ, у Зорным гарадку і ў Крамлёўскім тэатры. Канцэрт у Крамлёўскім тэатры запісала радыё.

У юбілейныя дні 50-годдзя Савецкай улады ансамбль паспяхова ўдзельнічае ва ўсіх канцэртах і аглядах рэспублікі і атрымлівае званне «Лаўрэат усесаюзнага агляду мастацкай самадзейнасці». Пасля паспяховых канцэртаў у Маскве — паездка па гарадах ГДР.

1970 год прынёс новую перамогу. Ва ўрачыстай абстаноўцы, на юбілейным пленуме ЦК камсамола, прысвечаным святкаванню 50-годдзя ВЛКСМ, было аб'яўлена аб прысуджэнні Маладзечанскаму ансамблю звання лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола БССР.

...Ідзе канцэрт. Любоцца песні — задушэўныя, звонкія і мужныя, песні мясцовых аўтараў, народныя беларускія, рускія. Настрой суровага і цяжкага часу Вялікай Айчыннай вайны добра перададзены ў песні І. Лучанка «Возера Палік», якую выконвае мужчынская група хору. У харэаграфічным малюнку «Камсамольскае юнацтва мае» салісты — таленавітыя танцоры Анастоль Кудраўцаў і Марыя Абрамчык. Стройная, прыгожая Марыя Абрамчык танцуе з першага дня арганізацыі ансамбля. Яна паступіла ў Мінскі педінстытут, але ўсе гады рэгулярна прыязджала на рэпетыцыі і канцэрты. Цяпер выкладае беларускую мову ў маладзечанскай школе-інтэрнаце, кіруе дзіця-

Хваліў тады старшыня дзяўчынку за смеласць, за характар, за знаходлівасць. І вось, успомніў...

Пачала яе Аленка з Казлоўшчыны пісьмы дадому слаць і ўсё хвалілася, што падабаецца ёй вучоба, што надта ўжо добра ёй у вучылішчы. А маці на-чамі не спала; ужо думала, як жа яе да-чушка працаваць будзе ля тых машын. Гэта ж столькі вінцаў там ды гаечак розных, а як выпадзе каторы ды згу-біцца, што тады?..

Прывезла дачка з вучылішча аж цэлы пачак пасведчанняў: на шафёра, на трактарыста, на камбайнера, на матацыкліста. Усё ўмее яе Аленка. Значыць, два гады марна не патраціла там. І яшчэ прывезла пасведчанне, якое маці на сценку ў рамцы павесіла, каб усе бачылі. А там напісана залатымі літарамі: «Пасведчан-не аб занясенні ў Кнігу гонару Казлоў-шчынскага прафесіянальна-тэхнічнага ву-чылішча № 15 Дзятлаўскага раёна наву-чэнца групы № 9 Мікені Алены Максі-маўны. 5 лістапада 1969 года».

І подпісы і пячаткі вялікія. Усё як мае быць.

Прышла Алена да старшыні па трактар.

А ён рукамі разводзіць.

— Няма, — кажа, — новага, каб табе за тваю выдатную вучобу даць. І забраць няма ў каго.

Ведала гэта Алена. І сама не згадзіла-ся б, каб у каго, хто ўжо многа гадоў працуе, забралі трактар і ёй, дзяўчыне, аддалі. Нагледзела яна ля майстэрні стары, гусенічны.

— Дайце мне яго. Адрамантую, араць будзе.

Некалькі дзён корпалася ля старой машыны. Скажаць, што лёгка ёй даўся той рамонт, — няпраўда будзе. Але старалася ўсё рабіць сама, бо разумела:

гэта яе галоўны экзамен перад людзьмі, перад трактарыстамі. Экзамен на веды, на сталасць. Яна не хацела ніякіх скідак.

І калі на гэтым трактары яна выехала ў поле — радасці не было канца.

А ў маці зноў клопат. Што за дзеўка! Згадзілася ноччу араць, рыхтаваць гле-бу, каб удзень сеялі. Ноччу ж цёмна... А калі якая канава, ды перакуліцца, ба-рані божа, тая машына, ды яшчэ пры-цісне дзе... Не спалася, не сядзелася ў хаце. Цішком, каб не ведала дачка, ішла маці ў поле і здалёк глядзела, як арэ Аленчын трактар, як уздымае ён чорную духмяную зямлю і кладзе яе роўнымі, адзін у адзін, дробнымі грабенчыкамі, як усміхаюцца, міргаюць на небе зоркі Аленцы, ды ківае ёй срэбным рогам ма-ладзік. А трактар гудзеў. І пакуль гудзеў ён, пакуль не гаслі зоркі ў небе, на полі была маці...

На жніве Алена працавала памочнікам камбайнера, а потым — камбайнерам.

Старшыня калгаса Дзмітрый Мікалае-віч Галавач і галоўны механік, сакратар камсамольскай арганізацыі Фёдар Не-сцяровіч прыходзілі на поле і дзіву даваліся, як нізка, як чыста жне Ален-чын камбайн.

— Адкуль такі спрыт у дзяўчыны?

А яна высокая сядзела на сваім капі-танскім мосціку, маладая, дужая, і быц-цам іграла рычагамі, вяла свой карабель умела, каб ніводнае зярнятка не ўпала на зямлю, бо гэта — хлеб.

На раённых спаборніцтвах трактары-стаў камбайнер Алена Мікеня заняла першае месца сярод жанчын.

На абласных спаборніцтвах — зноў першае месца.

Ад'язджаючы ў Мінск на пятыя рэс-публіканскія спаборніцтвы аратых, Але-на казала маці:

— Калі там перамагу, то дадуць мне

новы калёсны трактар МТЗ-52, дзе вя-дучы перадак і, — яна засмяялася, — ка-біна ўмацавана спецыяльнымі дугамі. Калі раптам і перакуліцца машына — ні-чога не здарыцца.

— Перамажы, дачушка, перамажы...

Дома маці не адыходзіла ад рэпрадук-тара, усё чакала: а можа скажуць што і пра яе Аленку. І здавалася ёй: вось каб і яна была побач з дачкой, то лягчэй было б той, спакайней. Хоць ты кідай тую хатнюю гаспадарку, пенсію ў кішэню і — едзь. Але не паехала. Пасаромелася.

І ўяўляла яна тое саўгаснае поле пад Мінскам, шырокае, роўнае, і бачыла сваю Аленку на трактары, самую прыго-жую: з-пад берэта грыўка чорная, а вочы ўперад глядзяць на роўную, бы пад лінейку праведзеную першую ба-разну... Да першай баразны такая ж роў-ная кладзецца другая, трэцяя, як хваля да хвалі ў рэчцы. І глыбіня ворыва такая, як трэба: Аленка ж ведае, колькі павінна быць. Яна ўсё ведае, яе дачка! І арэ яе Аленка, вядома ж, лепш за ўсіх...

А тут па радыё пачалі раскажваць пра спаборніцтвы. Кінула ўсё маці: з цэбра пара ідзе (таўкла бульбу парасятам), з чыгунка ў печы нешта бяжыць — няхай сабе бяжыць... Яна да рэпрадуктара пад-бегла, а там гавораць: «...Алена Мікеня заваявала першае месца сярод жанчын рэспублікі... Алена стаяла на п'едэстале гонару з пунсвай стужкай чэмпіёна... Алена — трактарыст першага класа... Але-не падарылі вялікі прыгожы дыван...»

Расплакалася ад радасці маці, пачуў-шы такое, да суседзяў пабегла спытацца, ці чулі яны радыё? Чулі ўсе. І ўсе він-шавалі маці і казалі:

— Глядзіце, якая наша Аленка!..

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Калгас «Зара»,
Зельвенскі раён.

чым танцавальным калектывам, які паспяхова выступае на ўсіх фестывалях і аглядах.

Салістка Вера Качкан з высокім прафесіянальным майстэр-ствам выконвае «Салаўя» Аляб'ева. Ніхто не верыць, што гэ-тая сціплая, сарамлівая жанчына, па прафесіі бібліятэкар, ні-воднага дня не вучылася музыцы. Вера Лявонцьеўна завочна скончыла бібліятэчны інстытут і ў час вучобы не развівалася з ансамблем.

Жаночы вакальны квартэт ансамбля мае арыгінальны рэ-пертуар. Вельмі падабаюцца слухачам беларускія народныя песні «Дубочак зялёненькі» у апрацоўцы Ю. Смялкоўскага і прыпеўкі. Спявачкі Сігналава, Галоўская, Пышная і Сушко часта паўтараюць іх па просьбе публікі.

Нязменную цікавасць, асабліва сярод моладзі, выклікае лі-рычны танец «Спатканне» ў майстэрскім выкананні Ірыны і Анатоля Кудраўцавых. Жартоўныя беларускія народныя песні «Жаніўся стары на маладзенькай» і «Як служыў я ў пана» заўсёды выклікаюць авацыі. Абедзве песні запявае Леанід Станевіч — уладальнік прыгожага лірычнага тэнору.

Для многіх спевакоў і танцораў ансамбль стаў жыццёвай не-абходнасцю, крыніцай радасці і асабістага шчасця. Малады інжынер-будаўнік Аляксандр Мартынчук і рабочая мэблевай фабрыкі Тамара пазнаёміліся ў ансамблі, пакахалі адзін аднаго і стварылі дружную і моцную сям'ю. Зусім маладымі прыйшлі сюды рабочыя мэблевай фабрыкі Пётр і Ірына Татуны. У ансамблі яны пазнаёміліся і пасябравалі, музыка і танец адкрылі для іх каханне і шчасце. Усім ансамблем спра-вілі вяселле.

Сяргей Цярэнцьевіч Залатых — машыніст па прафесіі — ад-святкаваў тут сваё шасцідзесяцігоддзе. У час Вялікай Айчын-най вайны ён разам з жонкай, памочнікам машыніста, падво-

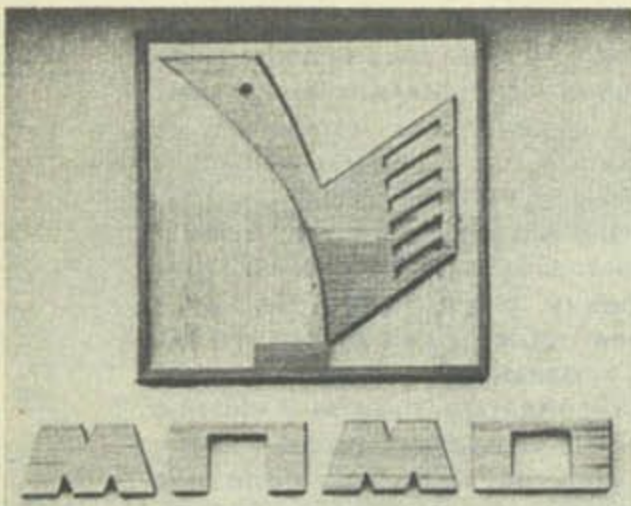
зіў на фронт салдат, амуніцыю, боепрыпасы. Цяпер абодва яны — актыўныя ўдзельнікі ансамбля.

Так наш лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола дорыць лю-дзям жамчужыны народнага нацыянальнага мастацтва, пры-носіць радасць слухачам.

В. ЗІНЬКЕВІЧ

Венгерскі танец. Выконвае танцавальная група.

АДРАС «СЕЛЕНА»—МАЛАДЗЕЧНА

Сотні тысяч сем'яў у нашай рэспубліцы штогод атрымліваюць новыя кватэры. Наваселле ўжо само па сабе падзея радасная. А якое шчасце, калі наваёлы здолелі набыць мэблю па густу!

Уздым культурнага ўзроўню і дабрабыту змяніў і нашы патрабаванні да мэблі. Цяпер адным з асноўных крытэрыяў ацэнкі, апрача надзейнасці, трываласці, зрабіліся прыгажосць, камфортнасць.

Шырокі попыт пакупнікоў на мэблю, якая выпускаецца нашым аб'яднаннем, дае падставы думаць, што яна адпавядае гэтым патрабаванням. Асабліва вялікай папулярнасцю карыстаецца гарнітур мэблі для спальні з пазычнай назвай «Селена». Яго высока ацанілі не толькі ў Беларусі і іншых рэспубліках Савецкага Саюза, але і за мяжой, куды ён экспартуецца з 1970 года. У набор мэблі для спальні ўваходзяць шафа для сукенак і бялізны, антрэсоль, двайны ложка, трохсекцыйны матрас з пярынкай, прыложкавая і туалетная тумбы, люстэрка і банкетка. Рэчы абліцаваны струганым шпоном з драўніны каштоўных лісцевых

парод, аздоблены поліэфірнымі лакамі.

Апрача гарнітура «Селена», у нас вырабляюць шафы для адзення і бялізны — яны прыгожыя, надзейныя, умяшчаюць вялікую колькасць рэчаў, добра ўпісваюцца ў інтэр'ер кватэры. Вельмі зручны таксама і раскладны абедзенны стол. У цэху шырпажыву вырабляюцца кухонныя табурэты, насценныя вешалкі, прыложкавыя тумбачкі.

А цяпер крыху гісторыі. У 1947 годзе там, дзе былі некалі канюшні, пабудавалі мэблевы цэх Маладзечанскага гарпрамкамбіната. У 1954 годзе ён ператварыўся ў самастойную мэблевую фабрыку. Да канца 1959 года фабрыка выпускала фарбаваную мэблю: шафы, канцылярскія сталы. Але ў 1962 годзе пачаў працаваць машына-фанеравальны цэх з новым тэхналагічным абсталяваннем, пашырыўся зборачны цэх. У 1963 годзе была далучана Вілейская мэблевая фабрыка, а ў 1970 годзе — Сморгонскі лесазавод. Утварылася вытворчае мэблевае аб'яднанне з галаўным прадпрыемствам у горадзе Маладзечна.

За гэтыя гады значна выраслі

і ўзмацнелі тэхнічныя службы прадпрыемства, палепшыліся ўмовы працы, рэарганізаваны тэхналагічныя патокі. Рос, фарміраваўся вытворчы калектыў. Цяпер на галаўным прадпрыемстве аб'яднання — Маладзечанскай мэблевай фабрыцы — працуюць 1080 чалавек, пераважна жанчыны. Умелыя жанчыныя рукі ствараюць загатоўкі і дэталі будучай мэблі, з ювелірным майстэрствам вырабляюць абліцовачныя наборы са струганага шпона, шліфуюць і падрыхтоўваюць дэталі да апрацоўкі лакамі, а сама гэта апрацоўка — шматлікія тонкія аперацыі і цыклы — таксама справа жаночых рук.

Працэс вырабу мэблі хаця ў многім і механізаваны, але ўсё ж патрабуе непасрэднага ўдзелу чалавека, яго ручной працы. У гэтым працэсе яшчэ шмат складанасцяў і сваіх асаблівасцяў.

Узяць, напрыклад, набор рубашак — падбор па малюнку і склейванне шпона: ім абклеіваюць дэталі мэблі, каб умацаваць рэч і палепшыць яе знешні выгляд. На гэтым участку ствараецца «адзенне» мэблі, яе прыгажосць. Працуюць тут адны жанчыны. Ад работніцы патрабуецца не толькі акуратнасць, але і развітае пачуццё прыгожага, мастацкі густ у падборы тэкстуры драўніны. Амаль усе нашы наборшчыцы рубашак — высокакваліфікаваныя спецыялісты, працуюць творча і натхнёна.

У брыгадзе, якую ўзначальвае кандыдат у члены КПСС Фацінія Філіпаўна Яблонская, працуюць 28 жанчын. За высокія працоўныя паказчыкі калектыву прысвоена званне «Брыгада камуністычнай працы». 22 наборшчыцы гэтай брыгады з'яўляюцца ўдарнікамі камуністычнай працы.

Працуе ў гэтай брыгадзе Ніна Васільеўна Вышыдкевіч. Яна прыйшла на фабрыку яшчэ ў 1955 годзе. За кароткі тэрмін асвоіла прафесію, стала перадавіком вытворчасці, сістэматычна выконвае норму выпрацоўкі на 120% пры добрай якасці прадукцыі, ахвотна перадае свой вопыт маладым работніцам. За добрую працу ўзнага-

Брыгадзір участка машынай шліфоўкі Галіна Іванаўна Боткіна.

Шліфоўшчыцы Таіса Мейсак, Зінаіда Мандрык, Браніслава Шаркель.

роджана юбілейным медалем «За доблесную працу». План восьмай пяцігодкі Ніна Васільеўна выканала яшчэ ў студзені 1970 года. За паспяховае выкананне пяцігодкі і перадз'ездаўскіх сацыялістычных абавязальстваў яна ўзнагароджана медалем «За працоўную адзнаку».

У другой брыгадзе наборы абліцовачных рубашак для спальнага гарнітура «Селена» на экспарт выдатна працуе Тэрэза Станіславаўна Новік, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Прасоўшчыца, камсамолка Жэня Бурачонак.

Брыгада прасоўшчыц, якую ўзначальвае Тамара Савіцкая, пепшая на ўчастку фанеравання. У гэтай брыгадзе ўсе з'яўляюцца ўдарнікамі камуністычнай працы. Тут паказваюць узоры працы камуністы Лілія Пятроўна Мутыліна і Кацярына Аркадзеўна Паклікуха. Лілія Мутыліна старшыня цэхкома, аддае шмат увагі выхаваўчай рабоце сярод падлеткаў і маладых рабочых.

Больш дзесяці гадоў працуе ў цэху машынай апрацоўкі Галіна Іванаўна Боткіна, брыгадзір участка машынай шліфоўкі. Яе дружная брыгада не раз выходзіла пераможцам у сацыялістычным спаборніцтве і займала першае месца не толькі ў цэ-

ху, але і па аб'яднанні. Галіна Боткіна ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Можна бясконца расказваць пра выдатных працаўніц гэтага цэха. Пра станочніцу ветэрана фабрыкі Ірыну Філіпаўну Ігнатовіч — яе працоўныя дасягненні адзначаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, пра маладых работніц камсамолак Яўгенію Бурачонак, Людмілу Мячкоўскую, Марыю Гарошку і многіх іншых.

Асобна хочацца сказаць аб працоўным шляху Валянціны Галіцынай: яе партрэт змешчаны на вокладцы гэтага нумара часопіса. Амаль уся яе працоўная біяграфія звязана з фабрыкай. На фабрыку Валянціна прыйшла ў 1960 годзе. Дзевятнаццацігадовая дзяўчына пачала са сціплай прафесіі дзяжурнай сушылшчыцы. Паступіла ў Мінскі завочны політэхнікум, паспяхова сумяшчала вучобу з работай. Скончыла політэхнікум, атрымала кваліфікацыю тэхніка-тэхнолага мэблевай вытворчасці. Цяпер член КПСС Валянціна Галіцына працуе інжынерам-тэхнолагам аддзела галоўнага тэхнолага мэблевага аб'яднання.

Прайшла шлях ад рабочай да майстра ўчастка апрацоўкі зборачнага цэха Ганна Іванаўна Калубака. Яна дасканала асвоіла складаную тэхналогію апрацоўкі мэблі, з'яўляецца аўтарытэтным кіраўніком, выбрана ў бюро цэхавай партарганізацыі.

Складаную і працяглую аддзелку праходзяць дэталі мэблі. Спярша сухая бляцоўка: яна надае цёмнае адценне. Затым дробнай скуркай здымаюць з паверхні ворс і двойчы пакрываюць поліэфірным лакам на лаканаліўной машыне. Шліфуюць левы бок дэталі і канты, пакрываюць нітралакам на лаканаліўной машыне і ў пульверызавальнай кабіне. Пасля гэтага дэталі паступаюць на стужачна-шліфавальны станок і, нарэшце, на паліравальны станок. Тут яе распаліроўваюць з дапамогай спецыяльнай пасты, пакуль яе паверхня не набудзе роўны люстэркава-бліскучы выгляд.

Вельмі добра працуюць аддзелачніцы зборачнага цэха Еўдакія Васільеўна Сушко, Рэгіна Васільеўна Скуратовіч, Зоя Дзям'янаўна Белянкевіч, Зінаіда Карнееўна Мандрык. Зоя Белянкевіч ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, а Зінаіда Мандрык адзначана ордэнам «Знак Пашаны». У тым, што спальнаму гарнітуру «Селена» прысвойваецца Знак якасці, немалая заслуга работніц аддзелачнага ўчастка зборачнага цэха.

Няспынным патокам адгружаюцца новыя і новыя шафы, сталы, тумбачкі. Штодзённа ва ўсе канцы краіны адпраўляюцца з прадпрыемстваў аб'яднання — Маладзечанскай мэблевай фабрыкі і Вілейскай мэблева-зборачнай фабрыкі — 260 шафаў, 4 гарнітуры «Селена», 80 абедзенных сталоў, 650 табурэтаў, 40 тумбачак. А хутка іх будзе значна больш. Прадпрыемствы аб'яднання рэканструюцца і пашыраюцца, вырастуць новыя цэхі. Да 1975 года

выпуск мэблі павялічыцца ў 2,3 раза. Сёлета будзе здадзены ў эксплуатацыю чатырохпавярховы новы адміністрацыйна-бытавы корпус з усімі бытавымі памяшканнямі і залай на 400 месц.

Р. ХАЦЯЛОВІЧ,
сакратар партыйнай арганізацыі Маладзечанскай мэблевай фабрыкі

Фота Ул. Вяхоткі.

Шліфоўшчыца Еўдакія Васільеўна Сушко.

Адзін з лепшых сталяроў аб'яднання І. К. Забагонскі збірае шафу.

ЯНА ПРИЕХАЛА з Нясвіжа ўсхваляваная, нават крыху разгубленая. Ёй было не па сабе: гаспадарчы разлік у паляводстве наладзіла, а механізатары працуюць па-старому. Таму і крытыкавалі. Парэз-важала сама з сабой і пайшла да старшыні:

— Машынна-трактарны парк на новыя рэйкі гаспадарання трэба ставіць...

Гарачая размова адбылася ў той вечар у вёсцы Лань. Нека-торыя трактарысты прырэчылі: навошта тыя асабістыя рахун-кі! І так добра. Эканаміст Ма-рыя Мікалаеўна Худая з алоў-кам у руках даводзіла: гаспа-дарчы разлік дасць вялікую карысць.

і сабекошт прадукцыі, і працоў-ныя затраты, і прыбыткі.

Доўгі час не ладзілася з жы-вёлагадоўляй. Выраслі больш увагі аддаць свінагадоўлі. На ферму падабралі сумленных жанчын, загадчыкам прызначы-лі камуніста Георгія Жука. За-атэхнік Ганна Чычка з усёй сур'-ёзнасцю ўзялася за племянную работу. Цяпер калгас «Ленінскі шлях» займае перадавыя пазі-цыі ў Нясвіжскім раёне. Летась тут атрымана па 112 цэнтнераў мяса на сто гектараў сельска-гаспадарчых угоддзяў, у тым лі-ку 74 цэнтнеры свініны на та-кую ж плошчу ворнай зямлі.

— У бліжэйшыя гады, — рас-казвае Марыя Худая, — мы раз-лічваем выйсці на рубаж 200

цэнтнераў мяса на сто гектараў. Вырасціў больш як па 240 цэнтнераў з гектара. Па рэкамендацыі са-кратара парткома Марыі Худой камуніст Пётр Саланевіч узнա-чаліў адстаючую брыгаду і вы-веў яе ў перадавыя. Цяпер зноў узяўся падняць брыгаду, што ў вёсцы Чанавічы.

Прыкмеціць у чалавеку доб-рае, дапамагчы яму — адмет-ная рыса характару Марыі Мі-калаеўны. Яна дала рэкаменда-цыі для ўступлення ў партыю Леаніле Карачун, Ірыне Дашко, Георгію Жуку, Віктару Куліку. І не памылілася. Яны з гонарам апраўдваюць званне члена ле-нінскай партыі.

Удзячны партыйнаму важнаму

Сцэна са спектакля «Амні-стыя». Ролю Рагнеды Іванаўны Божаўтковай выконвае народ-ная артыстка БССР З. Бравар-ская.

З НОВАЙ ЗАДУМАЙ

Сёння, бадай, не знойдзеш механізатара ў калгасе, які б не бачыў зрухаў у трактарнай бры-гадзе, аўтапарку. Раней, быва-ла, уздумалася паставіць новую дэталі ў машыну — ідзе чала-век і бярэ на складзе, хоць і старая магла б яшчэ паслу-жыць. Цяпер іншая справа: ко-жны стараецца менш выдатка-ваць сродкаў на рамонт, бо за эканомію плацяць. Ды і экана-міст Марыя Мікалаеўна не-не, ды і напамінь, што трэба бе-рагчы калгаснае дабро.

Неяк сабрала механізатараў на падвядзенне вынікаў рабо-ты. У прыклад паставіла Ула-дзіміра Галабурду, Аляксандра Чычку, а Вечаслава Гадуна па-пракнула, што залішне выдат-коўвае гаручае. Той на дыбкі:

— Не можа быць!

— Можна, — даказвала экана-міст. — Распісвайся ў наклад-ных!

— Распісвайся.

— Дык давай лічыць.

Пачырванеў тарктарыст. За-тое потым пільна сачыў за вы-даткам гаручага.

Успамінае Марыя Худая:

— Лягчэй і мне: кожны ця-пер стараецца, каб не дапус-ціць марнатраўства. Летась, на-прыклад, эканомлена па калга-се запчастак больш як на тры тысячы рублёў ды 23 тоны ды-зельнага паліва...

Да ўсяго ёсць справа калгас-наму эканамісту. Марыя Міка-лаеўна часта бывае ў палявод-чых брыгадах, у жывёлаводаў. У спецыяльны сшытак запісвае

цэнтнераў мяса на сто гектараў угоддзяў. Задзел з пагалоўем маем добры, ды і вопыт нема-лы. Праўда, не хапае памяшкан-няў. Але думаем справіцца з цяжкасцямі.

Не баяцца цяжкасцей, упар-та ісці да вызначанай мэты — вось, бадай, самае адметнае ў характары Марыі Мікалаеўны Худой. Было нялёгка, калі па-ступала, а затым вучылася ў Лідскім тэхнікуме. Потым — праца і завочная вучоба ў Бе-ларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Атрыман дыплом аб вышэйшай адукацыі. А Марыя Мікалаеўна ідзе далей. Займа-ецца на эканамічных курсах, па-ступае завочна ў Ціміразеўскую акадэмію на педагогічны фа-культэт.

— Пасада эканаміста, — кажа яна, — патрабуе і педагогічных ведаў. Увесь час маеш справу не толькі з лічбамі, а і з людзь-мі.

Гэта тым больш слушна, калі ўлічыць, што Марыя Мікалаеўна Худая пяць гадоў узначальвае партыйны камітэт калгаса. Тут педагогічны такт патрэбны, як нідзе болей.

Камуністы паважаюць свайго важнага за справядлівасць, чу-ласць, прынцыповасць. Стала правілам, што сходы прахо-дзяць рэгулярна, на іх выраша-юцца самыя розныя, самыя на-дзённыя пытанні. Камуністы па-казваюць прыклад у працы, грамадскай рабоце. Трэба было ўзяцца за механізаванае выро-шчванне бульбы, і звяно ўзна-

Міхаіл Максімовіч, Віктар Гала-бурда, Павел Жук, Анатоль Ка-мёнка і многія іншыя. Гэта яна параіла ім пайсці вучыцца ў ся-рэдную школу.

Шмат розных будзённых спраў у калгаснага эканаміста. Але Марыя Мікалаеўна ўмее так спланавать работу, што ха-пае часу на грамадскія справы. Толькі вярнулася з XXVII з'ез-да Кампартыі Беларусі, як яе палымнае слова ўжо слухалі механізатары, потым — камса-мольцы Нясвіжа, школьнікі. Ка-чановіцкая сельская бібліятэка арганізавала вечар, і партыйны важак горача адгукнулася на просьбу расказаць аб рашэннях XXIV з'езда КПСС.

Вось чаму яна карыстаецца такой павагай і аўтарытэтам. Марыя Мікалаеўна Худая абра-на дэпутатам Вярхоўнага Саве-та БССР. І яшчэ адна радасная падзея: за поспехі, дасягнутыя ў восьмай пяцігодцы, яе ўзнага-родзілі ордэнам «Знак Паша-ны».

...Вёска Лань. У самым пачат-ку вуліцы, што ідзе ад шашы Нясвіж—Клецк, стаіць дом, па-фарбаваны ў жоўта-карычневы колер. Тут і жыве Марыя Мі-калаеўна. Вечарамі доўга све-цяцца яе вокны. Член райкома партыі, важак сельскіх каму-ністаў чытае, аналізуе, намячае, каб заўтра прыйсці да людзей з новай добрай задумай.

І. ТАРТОВСКИ

ВОСЕНЬ — пара спелага жы-та і новых прэм'ер. Гаст-рольнае лета і пара адпа-чынку прайшлі, гаснуць паля-выя агеньчыкі, запальваюцца тэатральныя. Цікава, чым пара-дуюць глядача нашы тэатры ў новым сезоне?

Першым адкрыў заслонку Ака-дэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Па традыцыі паставіў «Паўлін-ку». У каторы раз выйшла на сцэну прывабная купалаўская дзяўчына ў выкананні Алы Доў-гай.

На сцэне зноў «Зацюканы апостал», «Трыбунал», «Начное дзяжурства», «Амністыя» — дра-матычныя творы Андрэя Мака-ёнка, Анатоля Дзялендзіка, Мі-колы Матукоўскага. Цікавыя спектаклі, на якія глядач хо-дзіць, білет купіць на іх не так проста.

Што ж жыццё нам новы се-зон? Юбілей не канчаюцца, ды і штодзённае жыццё патрабуе новых п'ес, тэатры не стаяць на месцы. Драматургі абяцаюць даць новыя опусы, але... Калі да 90-годдзя Янкі Купалы і Яку-ба Коласа ў наступным годзе будуць пастаўлены іх бессмя-ротныя «Раскіданае гняздо», «У пушчах Палесся», «Вайна вайне» ці «Шчасце пазта» Ва-сіля Віткі — пра Купалу, то да 50-годдзя заснавання Саюза Са-вецкіх Сацыялістычных Рэспуб-лік, відаць, трэба стварыць не-

ТЭАТРЫ

«Зацюканы апостал». Ролю Маці выконвае народная артыстка БССР З. Браварская, ролю Таты — артыст А. Мілаванаў.

Фота Ул. Крука.

шта новае, адпаведнае выдатнай даце, паказаць спектаклі аб людзях нашай сучаснасці або пра гісторыка-рэвалюцыйныя падзеі тых часоў.

Калі запытаешся ў нашых рэжысёраў — над чым будзеце працаваць у новым сезоне? — ахвотна адказваюць: над Шэкспірам, Астроўскім, Ляонавым. А з беларускіх аўтараў? Паціскаюць плячыма, кажуць: пакуль што драматургі толькі абяцаюць...

Дарэчы, аб рэжысёрах.

Мінулы сезон пазнаёміў гледачоў з новым галоўным рэжысёрам у тэатры Купалы — Ціханам Аляксеевічам Кандрашоўвым. Ён абвясціў сваё творчае крэда ў спектаклях «Апошняя ахвяра» А. Астроўскага, «Амністыя» М. Матукоўскага. Вельмі парадавалі выпускнікі тэатральнага інстытута Валерый Раеўскі і Барыс Луцэнка. Іх спектаклі «Трыбунал» (Раеўскага) і «Зацюканы апостал» (Луцэнкі) самаўна сведчаць аб вельмі багатых рэжысёрскіх мажлівасцях і творчай смеласці. Цікавае знаёмства з маладым беларускім рэжысёрам Віктарам Каралько адбылося ў тэатры драмы і камедыі, які выступае ў Бабруйску. Ён паставіў спектакль па п'есе венгерскага драматурга Міклаша Д'ярафаша «Прачніся і спявай». Гэты спектакль прыцягвае ўвагу гледача

свежасцю жанра і арыгінальнай, тэатральна яркай пастаноўкай.

Упэўнена ідуць у рэжысуру і маладыя жанчыны, выпускніцы Беларускага тэатральнага інстытута. Вацлава Вярбоўская паспяхова паставіла музычную камедыю І. Кальмана «Фіялка Манмартра» ў Беларускай дзяржаўнай тэатры музычнай камедыі. Людміла Тарасава стварыла спектакль для дзяцей «Адчыніце, казляняткі» Петруся Макаля ў Рэспубліканскім тэатры юнага гледача.

Прыемна адзначыць, што новае маладое папаўненне, якое прыйшло ў нашы тэатры за апошні час, упэўнена бярэ ў свае рукі стырно сцэнічнага мастацтва. Нядаўні крызіс з новымі кадрамі (у часе вайны яны не рыхтаваліся) пераадолены, прычым новая рэжысура і акцёры ўносяць свежасць, малады запал, творчае гарэнне. На сцэне нашых тэатраў заваявалі прызнанне і вядучае становішча маладыя актрысы: Л. Давідовіч, Г. Талкачова, М. Захарэвіч, Г. Маркіна, Т. Шашкіна, Б. Масумян, Н. Былінская, Л. Цімафеева, Р. Маленчанка, Л. Барташэвіч, Н. Гайда, Э. Крайко, В. Мазур, С. Данілюк, І. Шыкунова, Л. Бржозоўская, Н. Паўлава, А. Палухіна. У гэтых таленавітых жанчын сапраўднае акцёрскае дараванне, яны ўпэўне-

на ідуць на змену старым майстрам сцэны.

Што ж паказваюць і абяцаюць стварыць актрысы нашых тэатраў у новым сезоне?

Галоўную ролю ў спектаклі «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага (рэжысёр Л. Рахленка) — Кручыніну будзе выконваць Таццяна Аляксеева, а Лідзія Ржэцкая, якая некалі многія гады яе іграла, рэпетыруе Галчыну. Аляксеева пакажа і пралог «Без віны вінаватыя», які раней не ставіўся. У ім Кручыніна, як вядома, з'яўляецца на сцэну маладой дзяўчынай. У ролі Карынкіннай выступіць Галіна Арлова. Зінаіда Браварская, Лілія Давідовіч заняты ў новым спектаклі па п'есе Леаніда Ляонава «Залатая карэта», яго рыхтуе Ціхан Кандрашоў.

У Купалаўскі тэатр прыйшло акцёрскае папаўненне. Гэта студэнты-выпускнікі Беларускага тэатральнага інстытута Саша Уладзімірскі, Сяргей Краўчанка, Юры Лясны і Наташа Качаткова. Усе яны дэбютуюць у спектаклі для дзяцей, вядомай казцы «Беласнежка і сем гномаў» А. Табакова і Л. Усцінавай. Ставіць спектакль дыпламант Ленінградскага тэатральнага інстытута А. Андросік.

Тэатр імя Якуба Коласа адкрыў свой новы сезон у Віцебску спектаклем «Несцерка» Віталія Вольскага, што стала ўжо традыцыяй.

Выпускніцы Беларускага тэатральнага інстытута Галіна Маркіна, Тамара Шашкіна, Галіна Пальчэўская, якія занялі ў тэатры вядучае становішча, выступаюць у новых ролях у спектаклях па п'есах А. Макаёнка «Зацюканы апостал», А. Астроўскага «Пучына», эстонскага драматурга Каўгвера «Свой востраў».

Беларускі дзяржаўны тэатр музычнай камедыі адкрыў другі сезон у Мінску «Халопкай» Н. Стрэльнікава. Яна паставіла рэжысёрам Вацлавай Вярбоўскай. Пойдуць ужо вядомыя музычныя спектаклі «Пяе жаваранак» Юрыя Семіянікі, «Вольны вецер» І. Дунаеўскага, «Каўказская пляменніца» Р. Гаджыева. Ідзе праца над пастаноўкай «Баядэры» і «Сільвы» І. Кальмана. У перспектыве «Рэпартаж з пекла» Яўгена Глебава, «Чацвёрты пазванок» Р. Гаджыева (паводле Марці Ларні).

У тэатры склаўся малады, але прафесійна цікавы артыстычны калектыў, у якім вылучаюцца актрысы Наталля Гайда, Эла Крайко, Вікторыя Мазур, На-

дзея Гардзіенка, Люба Панова, Ніна Белавусава. Гэта ўсё кансерваторская і інстытуцкая моладзь, што паспяхова паказала сябе ў спектаклях і канцэртах сінтэтычнага і прыгожага жанру — оперэты.

Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі, які выступае ў Бабруйску, апрача сваіх выпускных спектакляў «Ідыёт» Ф. Дастаеўскага і «Вечары беларускіх казак», мае паказаць у новым сезоне «Бацькаўшчыну» Кузьмы Чорнага. Гэта цікава. У маладым тэатральным калектыве, складеным амаль цалкам з выпускнікоў Беларускага тэатральнага інстытута, многа таленавітых акцёраў, яркіх творчых індывідуальнасцяў. Сярод іх Ала Палухіна. Яна ўдала выступіла ў ролі Настасі Філіпаўны ў «Ідыёце» і ярка камедыйнай ролі цёці Тоні ў спектаклі «Прачніся і спявай». Ад акцёраў маладога тэатра можна чакаць новых творчых адкрыццяў.

Беларускі дзяржаўны тэатр юнага гледача яшчэ ў верасні адкрыў свой новы сезон камедыяй Віталія Вольскага «Цудоўная дудка», неўзабаве пакажа і прэм'еру спектакля «Дзяўчынка і красавік» Т. Ян (рэжысёр Л. Тарасава). У ролі дырэктара школы Ніны Андронаўны ў ім выступіла Людміла Цімафеева, бабулькі — Паліна Ротар. Галоўны рэжысёр тэатра Б. Ганага ставіць інсцэніроўку выдатнага рамана Э. Войніч «Авадзень», якая ў тэатры пойдзе пад назвай «Італьянская трагедыя». Для самага маленькага гледача рыхтуецца новая п'еса-казка Петруся Макаля «Дай вады, калодзеж».

У рэпертуарных планах тэатра пастаноўка п'есы ўдзельніка баёў за Брэсцкую крэпасць Алеся Махначы «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці», новыя п'есы І. Шамякіна, В. Зуба, А. Вярцінскага.

Адным словам, новы тэатральны сезон пакажа, як тэатры да яго падрыхтаваліся, якія станоўчыя змены ў іх адбыліся. Цікава пазнаёміцца з новымі акцёрамі і рэжысёрамі ў новых спектаклях, якіх чакае наш глядач.

Савецкі тэатр стаў любімым палацам мастацтваў, ён дае людзям не толькі эстэтычную асалоду, але і ўзбагачае іх новымі думкамі і прыгожымі эмоцыямі, якія дапамагаюць тварыць радаснае, сонечнае жыццё.

Яўген РАМАНОВІЧ,
заслужаны артыст БССР

ПАКАЗВАЮЦЬ, ДРАМАТУРГІ АБЯЦАЮЦЬ

У БУЛАЧНАЙ

Міхась ЛЫНЬКОЎ

Мал. І. Давідовіча.

Збіраючыся выехаць з Парыжа, мы зайшлі ў булачную, каб купіць хлеба на дарогу.

Дзве дзяўчыны спрытна завіхаліся за прылаўкам: абслугоўваючы пакупнікоў, адважвалі хлеб, прымалі грошы. І кожнаму, акрамя хлеба, адпускатлі яшчэ па добрай усмешцы. Гэта ўжо не за грошы і без вагі у якасці, так сказаць, прэміі. Хаця ўсе мы ведаем цану ўсмешкі прадаўца, заўсёды стандартнай, раз і назаўсёды завучанай, але тут справа выглядала крыху іначай. «Прэміяльныя» не былі падобны адна на адну. Усмешкі абедзвюх прадаўшчыц вар'іраваліся ў залежнасці ад таго, хто быў пакупніком: жанчына ці мужчына, хто колькі купляў, як хто зварочваўся да іх, і ўрэшце некаторую і, відаць, не апошнюю ролю

ў класіфікацыі ўсмешак меў і ўзрост пакупніка. Як потым мы даведаліся, на якасць «прэміі» аказвалі ўплыў і некаторыя іншыя акалічнасці, не прадугледжаныя статутам усмешкі.

Дык вось, мы стаялі ў булачнай і мімаволі любаваліся працай двюх прадаўшчыц. Абедзве яны былі маладыя, крыху падобныя адна на адну. Гэта падобенства павялічвала аднолькавае адзенне: аднолькавыя беласнежныя фартухі і такія ж накілкі на пышных косах. Але ж з першага, бегла кінутага позірку мы і адрознівалі адну ад адной. Па колеры кос, па вачах. У той, што з ільнянымі космачкамі, якія выбіваліся з-пад накілкі і завіваліся калечкамі, у вачах была такая нябесная сінь, што як зірнеш у глыбіню гэтай сінявы, дык на сэрцы ад-

разу і пацяплее. У другой, смуглявай, як галачка, вочы нагадвалі сузор'і цёмнай паўднёвай ночы, поўнай розных чараў і спакусаў. Зірнеш у такія вочы — і абпаліш адразу сэрца. І, падпаленае, яно чамусьці захаладае, і нараджаецца ў ім нейкае трывожнае і доволі-такі сумнае пачуццё: а чаму ты ўжо не малады...

Мы ўсе стаялі і любаваліся працай прадаўшчыц. Вось яны адважылі хлеб старому чалавеку, бадай што дзядулю. У яго трэсліся рукі, калі браў хлеб, і нешта шамкаў бяззубы рот, відаць, дзякаваў дзяўчатам. А яны адзялілі яго сціплай, паблажлівай усмешкай ды яшчэ казалі на развітанне:

— Ешце на здароўе, дзядуля, ды праўляйцеся!

— Абавязкова, абавязкова, дзяўчаткі, па вашаму загаду...

Ля прылаўка з'явіўся чарговы пакупнік, малады, зухаваты паштальён. Ён рашуча палажыў свае грошы на прылавак, падміргнуў адной і другой і, прайшоўшыся рукою па вусах, не папрасіў, а загадаў:

— Батон, прыгажуні!

Яны абедзве кінуліся выконваць яго загад, і хутка ён атрымаў хлеб ад той, якая аказалася больш спрытнай. Падаючы яму хлеб, яна адарыла яго такой усмешкай, што ён палічыў патрэбным яшчэ раз прайсціся па сваіх вусах.

— Для вас спецыяльна! — сказала ў захапленні сінявокая і сарамліва апусціла вочы. Яе вусы ўзгарэліся лёгкай чырванню.

Паштальён зухавата развітаўся, ледзь дакрануўшыся пальцамі да свайго берэта, і з выглядам пераможцы выйшаў з булачнай. Тут дзяўчаткі чамусьці коса зірнулі адна на адну і спахмурнелі. Відаць, захапляцца бравым паштальёнам мела права толькі адна...

Але доўга хмурыцца няма часу. У булачную зайшла новая пакупніца. Гэта была зграбная маладая жанчына ў сціплым, але прыгожым адзенні, з спакойнымі ўраўнаважанымі рухамі. Дзяўчаты сустрэлі яе таксама ўсмешкай. Але гэтая ўсмешка была ўжо зусім стандартная, аднолькавая, тая прафесійная ўсмешка, якую патрабуе служба. Між сабой дзяўчаты неўзаметку пераміргваліся, кідаючы позірк на жанчыну. Калі тая выходзіла, яны развіталіся з ёй той жа афіцыйнай усмешкай, халоднай і саладкавай. Відаць, прыгожым дзяўчатам не даспадобы другія прыгожыя жанчыны.

І зусім чамусьці скіслі нашы дзяўчаты, калі да прылаўка падыйшла старая і пачала доўга, пераборліва выбіраць батончык хлеба. Яна нюхала, праводзіла ногцём па падрумяненай скарынцы, спрабуючы, відаць, на чэрствасць. Дзяўчаты, крыху прыўзняўшы насы, маўкліва сузіралі старую і чакалі, калі яна нарэшце выбера. Урэшце падабраны батон задаволіў старую, і, расплаціўшыся, яна пачала да дзвярэй. Дзяўчаты аж уздыхнулі з палёгкай, адна, забыўшыся на нас, нават паказала язык услед старой, але тая раптам павярнулася, зноў падыйшла да прылаўка, аддала свой хлеб і зноў пачала доўга, марудна корпацца ў грудзе батонаў, каб выбраць нешта лепшае. Ужо цягнуліся твары дзяўчат, у адной ужо расплываліся па шчоках чырвоныя плямы, і па ўсіх паводзінах дзяўчат відаць было, што нашы слаўныя прадаўшчыцы могуць згубіць неўзабаве апошнія рэшткі цяжкіх апаўненняў. Але ўрэшце старая пайшла, і, пырснуўшы смехам, дзяўчаты аж уздыхнулі, пазбавіўшыся ад зануднай пакупніцы.

У булачнай бадай што зусім апусцела, і абедзве прадаўшчыцы надзялілі і нас той ледзь прыкметнай усмешкай, якая азначала:

«Што можам прапанаваць вам, паважаныя панове?»

Сярод нас былі людзі рознага веку — і старэйшыя, і маладзейшыя, і зусім маладыя. Таму і ўсмешка была крыху незначальная, расплывчатая, звернутая, так сказаць, да ўсяго нашага калектыву.

З французскай мовай мы былі крыху не ў ладах, а таму запыталіся па-англійску:

— Дайце, калі ласка, нам хлеба!

— Колькі? — перапыталі дзяўчаты, і па іх тоне мы зразумелі, што інтарэс дзяўчат да нашых асоб неяк адразу зніўся.

— Адну, дзве буханкі.

— Гм... — буркнула пад нос адна з дзяўчат. Потым яны хітравата перамігнуліся, нешта шапнулі адна адной і смуглявая пайшла ў далёкі кут, дзе на прапыленай паліцы ляжала з дзесятак батонаў. Відаць, былі яны з заляжалых, учарашніх ці пазаўчарашніх, бо парадкам прыпудрыліся мучным пылам.

Хутка ў нашых руках апынуліся два батоны, падобныя па сваёй форме на два паленцы звычайных дроў. Але гэтае падабенства было не толькі ў форме. Яны да таго аказаліся чэрствыя, зусім скамянелыя, што іх з поспехам можна было б скарыстаць на рамонце славутай Эйфелевай вежы.

Дзяўчаты, з затаенай хітрынкай у вачах паглядваючы на нас, паціху перашэптваліся.

— Аднак і ўліплі мы, браткі, з гэтым хлебам... — сказаў нехта з нас.

Пачуўшы словы на незнаёмай ім мове, дзяўчаты адразу насцярожыліся. Мы яшчэ парэліся між сабой, што нам рабіць з нашымі прапыленымі трафеемі, ці браць іх з сабою ці аддаць назад. І толькі памкнуліся выйсці з булачнай, як адна з дзяўчат прыпыніла нас.

— Прабачце... На адну хвілінку...

У голасе яе адчувалася замяшанне.

— Яшчэ раз прашу прабачэння! Мы хацелі спытаць у вас: на якой мове вы толькі што размаўлялі між сабой?

У яе вачах былі і разгубленасць і зацікаўленасць. І калі яна даведалася, што мы рускія, шчокі яе ўзгарэліся такім шчодрым румянцам, што ў булачнай нібы пацяплела. Яна замітусілася, нешта сказала сваёй сінявокай напарніцы. І тут мы пачулі тры словы:

— Дайце ваш хлеб!

Нам здалася, што сказана гэта было так рэзка і сурова, што нехта з нас зноў прамовіў:

— Ну і ўліплі, чым далей, тым глыбей...

Не ўступаючы ў залішнюю дыскусію, мы аддалі куплены хлеб і, нічога не разумеючы, паціху рушылі да дзвярэй.

— Пачакайце, пачакайце, куды ж вы? — спыніла нас смуглявая. Мы прыпыніліся адчуўшы яўную цеплыню ў яе голасе.

І тут мы ўбачылі ў руках сінявокай дзве буханкі хлеба, не батоны, а іменна буханкі. Румяная скарынка на іх так зіхацела, нібы пыхала жарам печы, дзе пякліся гэтыя буханкі. Вось яны апынуліся на прылаўку, цеплыя, пахучыя, крамяныя, як шчочкі малага.

Мы ўжо рукі працягнулі за хлебам, але нас зноў прыпынілі:

— Пачакайце, панове, пачакайце!

У руках сінявокай зашаргацела стракатая абгортаная папера. Смуглянка дастала ружовую тонкую істужку. Неўзабаве абедзве буханкі былі загорнуты ў паперу і з рук у рукі перададзены нам.

Мы моўчкі стаялі з хвіліну, узрушаныя і расчуленыя ўчынкам гэтых слаўных дзяўчат, якіх мы бачылі ўпершыню і, відаць, ніколі не пабачым болей. Спахапіўшыся, бо доўгае маўчанне магло б стаць нетактоўным і непрыстойным, мы шчыра аддзякавалі дзяўчатам і рушылі на вуліцу.

Мы прайшлі ўжо цэлага паўквартала, калі самы маладзейшы з нас рашуча павярнуў назад і пайшоў так хутка, што ў

Яўгенія МАЛЬЧЭУСКАЯ

Залатая мяцеліца

Зноў за хмаркаю лёгкаю
Цень бяжыць па зямлі.
На зімоўку далёкую
Ужо ляцяць жураўлі.

Шэрай посцілкай сцелюцца
Туманы над ракой.
Залатая мяцеліца,
Залаты непакой.

Восень рупна развесіла
Павуціны антэн...
Мне і сумна і весела
Ад такіх перамен.

Залатая мяцеліца,
Залаты непакой,
Хай жа сэрца даверыцца
Прыгажосці такой!

Стаяць бярозы

Стаяць параненыя войнамі
Забінтаваныя ствалы.
На іх вачах хавалі воінаў,
Што тут, пад імі, паляглі.

Стаяць над могілкамі брацкімі,
На плечы ўсклаўшы цішыню.
Нібыта ўдовамі салдацкімі
Сюды прыйшлі ўпершыню.

вулічнай гамане мы не змаглі нават аклікнуць яго, каб спытацца аб яго намеры.

Праз якое паўгадзіны ён вярнуўся, нагруканы такой колькасцю буханак, што гэтага хлеба нам усім хапіла б не толькі да Масквы, але і да самага Ціхага акіяна.

— Навошта ты купіў столькі?

Ён апусціў крыху вочы і, як бы апраўдваючыся, сказаў:

— Ведаеце, дарога дзейнічае на мяне неяк асабліва... Я тады заўсёды багата ем...

Мы тактоўна прамаўчалі, і толькі самы старэйшы праказаў, ні да кога асабіста не звяртаючыся:

— Гэта бывае...

А кожны з нас падумаў: як гэта добра быць маладым... І ніхто не асудзіў чалавека за яго, здавалася б, залішня хлебныя турботы...

МЕЛІЯРАТАРЫ

Калядзічы прадалі карову. Суседзі ахнулі: гэтая сям'я — і раптам без карміцелькі! Дзяцей без малачка пакінулі!

Вядомая на ўсё сяло балбатлівая бабка Ксеня зараз жа ўмяшалася ў сямейныя справы.

— Ды хіба добрая гаспадыня кіне новы дом! Як гэта так — распрадаць гаспадарку і за мужам лезці ў чортава балота!

Змітро Нічыпаравіч таксама адгаворваў жонку ад яе задумы. Трэба будзе на балоце працаваць аж да самай зімы. Пад нагамі хлюпоча сцюдзёная вада, спадарожнік прастуды... Шкадаваў сваю жонку Калядзіч.

Нікога не слухала Надзея Іванаўна. У яе сям'і трое меліятараў, а яна будзе чацвёртая. Падлетка Івана возьме з сабою, маленькага Сашу пакіне ў бабці.

Надзея Іванаўна рыхтавалася да экзаменаў. Чытала кнігу з апісаннем будовы экскаватара, рабіла запісы ў сшытку. У яе лексіконе з'явіліся новыя сло-

вы: зубчастыя шасцяронкі, тармажныя стужкі, рычагі кіравання, вінтавы нагняцельнік.

На сядзібе БМУ стаяў старэнькі экскаватар Э-352. Вось ля яго і праводзіліся заняткі. Кансультаваў вопытны машыніст Якаў Раманавіч Кузьміч. Ён працаваў з дня заснавання меліятарскай станцыі (цяпер Ярэміцкае БМУ), яшчэ самага Калядзіча вучыў вадзіць экскаватар. За шматгадовую ўдарную працу Якава Раманавіча ўзнагародзілі ордэнам Леніна. А цяпер ён кіруе рабачкомам.

Надзея Калядзіч паспяхова здала экзамены. Але самае галоўнае было наперадзе.

Пачала са змазкі. Рукі ў яе спрытныя, умелыя. Змітро назіраў за яе работай і ласкава ўсміхаўся. Загуў магутны матор. Надзея Іванаўна — памочнік машыніста — расстаўляе тычкі, указваючы шлях экскаватару. Дыбіцца ззаду выкінутая на бераг зямля, далёка-далёка відна тра-са новага канала.

Задаволены машыніст працай свайго памочніка. А неўзабаве Надзея Калядзіч навучылася не толькі клапатліва даглядаць машыну, але і кіраваць ёю.

Каб балотныя землі ператварыць ва ўрадлівае поле, шмат трэба затраціць сіл і сродкаў. Тут працуюць геадэзісты, бульдозерысты, трактарысты, шафёры, будаўнікі, арматуршчыкі. Але менавіта экскаватаршчык пачынае асвойваць новы масіў, пракладваючы цэнтральны магістральны канал, па якім сцякае балотная вада. Тады пачынаецца карчоўка лесу і хмызняку, заканчвае работы магутны балотны плуг.

Круглыя суткі ўлетку працуе сямейны экіпаж Калядзічаў. Хоць сабе хмары камароў, хоць пад кожным кустом прытаілася вужака. Пад напорам чалавека пераўтвараецца прырода, адступаюць балоты. Лозунг сям'і Калядзічаў — пяцігодку выканаць датэрмінова!

Адслужыў ваенную службу Міхаіл, пачаў працаваць машыністам экскаватара, Іван — яго памочнік. У пэўны час мяняецца змена, бацька і маці перадаюць у поўнай спраўнасці машыну і дакладваюць: зменнае заданне выканана на 150 працэнтаў. Канчаецца змена. Цяпер ужо дакладваюць сыны: машына спраўная, працэнт выканання — 150.

Раз у тыдзень прыязджалі яны дадому. Палілі печ, варылі абед, мыліся ў лазні, адпачывалі. Маці завіхалася на кухні, каб смачней накарміць сям'ю, затым пачыналася мыццё бялізны, цыванне.

— Па-гарадскаму жывяць, хлеб і масла ў магазіне купляеце, — папракала бабка Ксеня. — Нават яечак не маеце. Курачак звялі, каўбаску на талерачку раскладаеце...

— Ды ты, бабуля, сядай разам з намі за стол, — падміргаў гаспадар, — чарачку возьмеш!

Бабуля не адмаўлялася ні ад яды, ні ад чарачкі. А сама ўсё бурчэла:

— Вякамі ў гэтых балотах чэрці вадзіліся. Ніхто вам не паверыць, што там пшанічка будзе расці. З богам спрацацца нельга. Даў ён на кару людзям балота, яно і будзе навекі. І ў пісанні сказана, што крывое не выпрастаецца.

...Паляпшаць прыроду паднялася ўся краіна. Штогод калгасы і саўгасы Брэсцкай вобласці атрымлівалі многія тысячы гектараў асвоеных тарфянікаў. Калядзіч з сынамі і жонкай пракладаў каналы ў Драгічынскім і Пружанскім, Кобрынскім і Жабінкаўскім раёнах. Інжынер Ярэміцкага БМУ Анатоль Іванаўіч Дзівакоў гаворыць:

— Заданне восьмай пяцігодкі экіпаж Калядзічаў выканаў у кастрычніку 1969 года. А цяпер

яго лозунг: «Дзевятую пяцігодку — у тры з палавінай гады»!

Галава сям'і вадзіць экскаватар 18 гадоў, выняў каля мільёна кубаметраў грунту. Каб злучыць пракапаных ім каналы ў адну лінію, то яны працягнуцца ад Брэста да Мінска.

Апошнімі гадамі дружная сям'я асушала Польшкае балота на тэрыторыі калгаса «Праўда» Кобрынскага раёна. Вялікі масіў, некалькі тысяч гектараў. На асушанай плошчы створан новы саўгас «Дружба».

Адбыліся змены і ў сям'і. Закончыўшы Пінскі гідрамеліятарска-тэхнікум, старэйшы сын Мікалай стаў майстрам участка. Іван служыць у арміі, а на яго месца стаў самы малодшы, Саша. Што датычыць гаспадаркі, то яна створана навава. Ёсць карова, вепрукі, куры. Гаспадарку даглядае жонка Міхаіла — Аляксандра, у яе ўжо двое дзяцей.

А маці не пакідае баявога паста, сваім прыкладам захапляе і выходзіць дзяцей. Цяпер сям'я — дзесяць душ, з іх трое ўнукаў.

...У выхадны дзень да дома Дзмітрыя Калядзіча падкаціў службовы аўтобус. Надумаліся ўсёй сям'ёй паехаць у калгас «Праўда» палюбавацца плёнам сваёй шматгадовай працы. Першы да аўтобуса падышоў бацька. За ім — стройная жанчына з апаленым вятрам і сонцам тварам. Яна выглядае маладзей за свае сорак пяць гадоў. Паходка плаўная, лёгкая. За ёю садзіцца ў аўтобус сыны, нявесткі з унукамі.

Меліятараў сустрэў заслужаны аграном рэспублікі Аляксандр Сцяпанавіч Дрозд. Яны разам аглядаюць поле, дзе яшчэ зусім нядаўна было непраходнае балота, а цяпер спеюць буйныя каласы пшаніцы. На акультураных лугах буяюць сямейныя травы.

— Любуйцеся, сябры, і ганарыцеся! Разлічваем сабраць па 35 цэнтнераў пшаніцы з гектара, — гаворыць аграном.

Калышыцца пшанічнае мора. Міхаіл усміхаецца.

— А бабка Ксеня ўсё бурчэла, што мы дарэмна ў балотах капаем, біблію ўспамінала.

— Не дажыла бабуля, не ўбачыла пшанічкі на балоце, — уздыхнуў бацька.

— Адступілі балоты, пахарашэла зямля. Дзякуй вам за гэта, — вітаў меліятараў дырэктар саўгаса «Дружба» Мікалай Кірылавіч Грыневіч.

У Дырэктывах XXIV з'езда КПСС на новую пяцігодку ёсць такія словы: «Кожны савецкі чалавек сваёй працай набліжае перамогу камунізму». Гэтыя словы цалкам стасуюцца да Надзеі Іванаўны і яе дружнай вялікай сям'і.

М. ЛАЧЫМАУ

Кобрынскі раён.

5,5 тысячы кіламетраў — такая працягласць нафтаправода «Дружба». Каля 900 кіламетраў паўночна-заходняга адгалінавання гэтай магістралі абслугоўвае Полацкае ўпраўленне. На трасе гэтага ўчастка размешчана 5 нафтаперапамповачных станцый.

На здымку: аператар Ларыса Перапаліцына каля пульта кіравання Наваполацкай нафтаперапамповачнай станцыі. Фота В. Кашавога і Н. Акімава (БЕЛТА).

АПОСТАЛ ГУМАНІЗМУ

(Да 150-гадовага юбілею Ф. М. Дастаеўскага)

Адзін з найвялікшых у свеце мастакоў слова, Дастаеўскі быў, бадай, найбольш складаным і самым супярэчлівым пісьменнікам, публіцыстам і філосафам. Ул. І. Ленін адзначаў у творчасці Дастаеўскага наяўнасць самых вострых «супярэчнасцей, зломаў» і ў той жа час высока цаніў створаныя ім «жывыя карціны рэчаіснасці». М. Горкі лічыў, што па сіле мастацкага выяўлення Дастаеўскі «роўны, магчыма, толькі Шэкспіру», але, прызнаючы неаспрэчную геніяльнасць Дастаеўскага, не спыняў змагання супраць рэакцыйнасці некаторых яго ідэй.

Як чалавек і як творчая індывідуальнасць, Дастаеўскі фарміраваўся ў вельмі цяжкую, пераломную эпоху, якая на стала пасля разгрому дэкабрыстаў. Расія стагнала тады пад ярмом прыгону і паліцэйскага тэрору, была забітая і падаўленая. Толькі ў самых глыбокіх яе нетрах, у народных нізах, спелі пратэст і абурэнне, якія аказвалі рэвалюцыйна-зуючае ўздзеянне на лепшых людзей Расіі. Да саракавых гадоў выкрышталізаваліся рэвалюцыйна-дэмакратычныя пераконанні Бялінскага, да яго голасу прыслухоўвалася ўся прагрэсіўная Расія, у тым ліку і малады Дастаеўскі.

Дастаеўскі вырас у сям'і ўрача маскоўскай «бальніцы для бедных» і з дзяцінства быў сведкам пакутлівых драм у асяроддзі прыдушаных прыгонным рабствам простых людзей. З пераездам у 1837 годзе ў Пецярбург ён апынуўся на становішчы паўгалоднага разначынца, знаў галечу і прыніжэнне сваёй чалавечай годнасці. Яго ўласны жыццёвы вопыт, яго назіранні над непрыгляднай рэчаіснасцю давалі багаты матэрыял для мастацкай творчасці.

У сваім першым творы—рамане «Бедныя людзі» (1846 г.) Дастаеўскі з вялікай сілай раскрыў трагізм лёсу гарадскіх беднякоў, бяспраўных і галодных, глыбока агаліў сацыяльны антаганізм, паказаў, як у вельмі багатым сталічным горадзе бязмерна пакутуюць і часта гінуць тысячы працаўнікоў, душэўна чыстых, высакародных, чалавечных, нахшталт маленькага чыноўніка Дзевушкіна, асірацелай Варанькі, хворага на сухоты студэнта Пакроўскага. Малады пісьменнік выкрываў агіднасці ўласніцкага грамадства, з'явіўся песняром прыніжаных і абяздоленых. «Самы прыгнечаны, апошні чалавек ёсць таксама чалавек і завецца брат мой»,—так ён вызначыў галоўную думку свайго рамана. Раман гэты радасна вітаў Бялінскі: «Гонар і слава маладому паэту, муза якога любіць людзей на гарышчах і ў сутарэннях!»

Асабістае знаёмства ў 1845 г. з Бялінскім і яго акружэннем зрабіла на маладога Дастаеўскага моцнае, глыбокае ўражанне, і ён гатовы быў паклясціся: «Я заслужу, пастараюся стаць такім жа цудоўным, як яны, буду «верны»!.. у іх адных ісціна, а ісціна, дабро, праўда заўсёды перамагаюць і трыумфуюць над распустай і злом». Дастаеўскі шчыра хацеў быць з тымі, хто змагаецца ў імя перамогі чалавечай праўды і справядлівасці. Яго захапілі ідэі ўтапічнага сацыялізму. У 1847 годзе ён зблізіўся з гуртком Петрашэўскага, жыва ўдзельнічаў у

абмеркаванні шляхоў развіцця Расіі. На пасяджэнні гуртка чытаў славутае пісьмо Бялінскага да Гогаля, названае Леніным лепшым творам бесцэнзурнага дэмакратычнага друку.

Нечакана-трагічны паварот у жыцці Дастаеўскага адбыўся вясной 1849 года: быў разгромлены гурток петрашэўцаў. Арыштавалі і Дастаеўскага, прыгаварылі да пакарання смерцю. Разам з петрашэўцамі ён перажыў «жахлівыя, бязмерна страшэнныя хвіліны чакання смерці». Але смяротная кара ў апошнюю хвіліну была заменена катаргай і ссылай.

Пяць гадоў катаргі, пяць гадоў ссылок... Гэта дзесяцігоддзе моцна надламала Дастаеўскага.

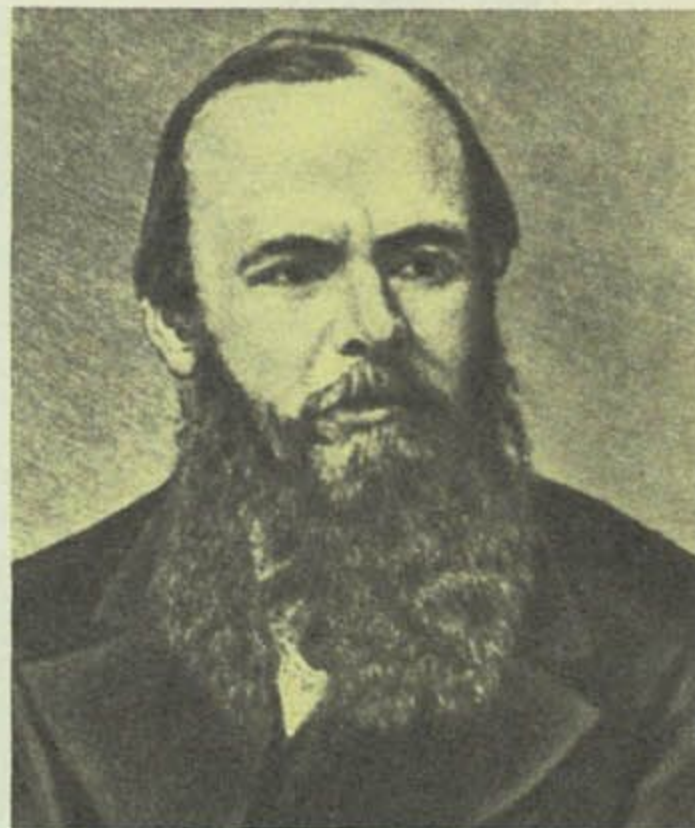
Калі ў 1859 г. скончылася ссылка, Дастаеўскі апынуўся на ідэалагічным раздарожжы. Яго творы гэтага пераходнага перыяду працягвалі лінію «Бедных людзей», былі тэматычна звязаны з гэтым раманам.

Аднак умацаванне ў краіне палітычнай рэакцыі, расправа над Чарнышэўскім і Пісаравым, ганенні на рэвалюцыйна-рэпрэсіі супраць някрасаўскага «Современника» і ўсяго дэмакратычнага друку вызначылі і ідэйную і літаратурную пазіцыю Дастаеўскага. З сярэдзіны 60-х гадоў у яго творчасці яўна загучэлі матывы адмовы ад актыўнай барацьбы і рэвалюцыйнага пратэсту.

Было б, аднак, няправільна думаць, быццам Дастаеўскі з гэтага часу адмовіўся ад добраахвотна ўзятай на сябе місіі абаронцы прыніжаных і зняважаных, перастаў быць бытапісцам трушчоб і сутарэнняў. Не, ён, як і раней, будзе апісваць змрочныя гісторыі, якія «так часта і непрыкметна, амаль таямніча, адбываюцца пад цяжкім пецярбургскім небам, у цёмных, таямнічых завулках вялізнага горада, сярод узбаламучанага кіпення жыцця, тупога эгаізму, інтарэсаў панурай распусты, скрытых злачынстваў, якія сутыкаюцца паміж сабою, сярод усяго гэтага страшэннага пекла бязмэтнага і ненармальнага жыцця».

Але цяпер перад намі як бы двое Дастаеўскіх: адзін з непадробнай шчырасцю пакутуе, назіраючы бясконцыя людскія пакуты, народжаныя буржуазным грамадствам, і разам са сваімі героямі абурецца жыццём, крычыць ад нясцёрпнага болю; другі, разважаючы пра немінучасць пакуты ў сучасным свеце, гатовы прызнаць іх ачышчальную сілу, заклікае да цягплівасці і пакорлівасці.

У 1866 годзе з'явіўся раман «Злачынства і пакаранне» — найлепшы мастацкі твор Дастаеўскага. Тут шмат жахлівай праўды аб паслярэформеннай буржуазнай рэчаіснасці, рэзка аголены сацыяльныя супярэчнасці капіталістычнага грамадства. Гаспадар піўной, траціршчык, «злоснае насякомае» — старая праэнтшчыца, купец Вахрушаў, халодна-разважлівы Лужын, цынік Свідрыгайлаў, — у гэтых вобразах Дастаеўскі тыпізаваў ненавісны яму самому свет уласнікаў-павукоў, якія смочуць з народа кроў. На другім полюсе грамадства — змардаваныя непасільнай працай і вечнай галечай, змучаныя і хворыя, бяспраўныя і безабаронныя ахвяры капіта-

лу: чыноўнік Мармяладаў, Кацярына Іванаўна, Сонечка і Дуня, былы студэнт Раскольнікаў, чарада безымянных чалавечых фігур. Так, тут намалюваны сапраўды жахлівыя карціны нечуванай галечы, прастытуцыі, страшэннай беззаконнасці, прыгнечання чалавека чалавекам. Праўда, сказаная раманам Дастаеўскага, нараджала і нараджае ў душы чытача прагу барацьбы супраць грамадства і дзяржавы, якія заснаваны на рабунку і эксплуатацыі народных мас.

Але з верных назіранняў і фактаў, адлюстраваных ў вобразах вялікай мастацкай сілы, Дастаеўскі рабіў памылковы вывад аб немагчымасці, бессэнсоўнасці якога б там ні было пратэсту. Гэтую думку Дастаеўскі яшчэ больш энергічна бярэ пад абарону ў рамане «Ідыёт» (1868 г.). У галоўным героі князі Мышкіне пісьменнік імкнуўся ўвасобіць свой ідэал чалавека — пакорлівага, лагоднага і ціхага, які жыве па законах ўсёдаравання і любові. Але памылковыя ідэі Мышкіна і, значыць, ідэі аўтара прыходзілі ў страшэнную супярэчнасць з праўдай жыцця.

У сваім апошнім, самым вялікім эпічным творы — рамане «Браты Карамазовы» (1880 г.) Дастаеўскі зноў разгарнуў тэму трагічнага лёсу чалавека ва ўласніцкім свеце. Ён не мог даць правільны адказ на пакутлівае пытанне — як і хто выратуе народныя масы ад нечуваных здзекаў, галечы і рабства. Гэтае вялікае пытанне было вырашана самім народам у Кастрычніку 1917 года.

Вакол літаратурнай спадчыны геніяльнага мастака слова і вялікага мысліцеля здаўна ідзе і дагэтуль не спыняецца жорсткая ідэалагічная барацьба. Ідэалагі імперыялістычнай рэакцыі, спекулюючы імем найвялікшага пісьменніка XIX стагоддзя, усяляк раздуваюць найбольш слабыя бакі яго ідэйна-мастацкай спадчыны, узнімаюць на шчыт якраз тое, што ў сапраўднасці з'яўлялася «гістарычным грэхам» і памылкай гэтага складанага мастака і мысліцеля, чалавека сваёй эпохі.

Для нас жа Дастаеўскі — творца бесмяротных мастацкіх твораў, якія ўзбагацілі рускую сусветную літаратуру, геніяльны пісьменнік крытычнага рэалізму — асілак у шэрагу іншых асілкаў сусветнага мастацтва слова.

Сяргей ПАНІЗНІК

Сем дарожак з дому

Сем дарожак з дому, дадому — адна.
Можна й не вярнуцца... Ці ж мая віна?
Свет такі багаты на добрых людзей,
за сталы ў бяседа хмель і завядзе.
Столькі слоў гаючых і вачэй як лён.
Можна, хто прыручыць, возьме у палон.
Колькі ёсць спадману і хітрушчых рук...
Павядуць на раду, а замкнуць у зруб.
Ну а колькі ў свеце пыхі, хараства!
Каб не закружылася га-ла-ва.
Сем дарожак з дому... Не ўгадаеш, дзе
можна спатыкнуцца, на якой вярсе.
Толькі не зміруся: і замкнуць мяне —
буду ўсё-ткі верны роднай старане.
Хоць і апынуся на жвіровым дне —
буду верны толькі роднай старане...
Будзь зямлёй святою, Бацькаў-шчы-на!
Сем дарожак з дому, дадому — адна.

У вагоне

Дзіце крычала.
Білі колы ў стыкі рэльсаў.
Ноч гула.
І да вакзала, як прычала,
яна, адчайная, плыла.

Вясна свяжэла.
На паўстанку
зямлі скалелай чуў я пах.
А поўня снежная дрыжэла
у затрывожаных вачах.

І стала страшна:
як жыву я?
Куды я еду?
Дзе мой шлях?
Маё чаканне — лёсу стража —
на жаўруковых дзесь палях.

А у вагоне
перадрэмак суцішыў думы —
ноты дня...
І толькі поезд, як пагоня,
імчаў туды, дзе цішыня.

Дванаццаць б'е...
Паўночны полюс ночы.
Навокал — пустата,

без пульса і дыхання:
Вялікі Ледавіты акіян.
Зіма, як вынесці тваё маўчанне?
Замест яго

мне б светлы-светлы сум,
як перад важнай патаемнай навіной.
Пайшлі хоць снег:
апоўначы змяняецца надвор'е.
Хай свежы снег

ідзе павольна, роўна,
і пахне вышынёю неба.
Як будзе светла раніцою людзям!
Якія нават і не будуць ведаць,
што гэта я для іх так папрасіў.

ЛЮДА крутанулася перад люстрам — цудоўна! Валасы, фацэт на завязаныя на самай макаўцы, срэбнымі хвалямі сплываюць аж да пояса. Прычоска — шык! Ала Сяргееўна, дамскі майстар, сказала:

— Вось, маеш шыньён з сапраўднага воласу, цяпер такога не робяць... Пяць-дзесят рублёў, і ні грама не ўступлю. Насі, дзетачка, на здароўе!

Люда зноў зірнула на свой адбітак — яна была зусім як актрыса Целічкіна ў фільме «Ля возера». «Непрыгожая, але сімпатычная», — ціхенька праспявала яна сама сабе пад нос. — Сім-па-тыч-ная! А цяпер усмінемся! Ус-міх-нем-ся!»

Усмешка была ад вуха да вуха, на ўсе трыццаць два зубы. Ала Сяргееўна вучыла:

— Каб ты, дзевачка, ведала: усмешка — найпершая жаночая зброя! Я некалі абслугоўвала адну — страхоце, чорная, насатая. А як усмінецца — што ты! Воч не адарваць!

Задаволеная сама сабой, Люда пачапіла на плячо модны кошык з лазы і выбегла на вуліцу.

Гарадок ужо не спаў. То тут, то там запальваліся ў вокнах ружовыя, блакітныя, зеленаватыя агні. Цьмяна свяціла настольная лямпа ў заштораным акне вялікага будынка на самым шырокім пляцы гарадка. Жоўтым святлом гарэлі высачэзныя вокны вакзала, Люда мімаволі кінула позірк: недзе там яшчэ з ночы дзяжурый бацька. Шырокія малочна-белыя палосы клаў перад сабою шклянны празрысты куб насупраць вакзала — новае кафэ. Туды і бегла Люда, несучы ў лазовым кошыку прыгожы, як у танцоркі з ансамбля, атрыманы ўчора касцюм.

Перш чым прыняць на працу, Люду доўга муштравалі вучоны афіцыянт Слава. Ён працаваў недзе ў вялікім рэстаране, адхаліў першы прыз на конкурсе, скончыў тэхнікум і цяпер ставіў на правільныя рэйкі вось гэтае кафэ. На заняці Слава апранаў чорны з тонкай шэрсці касцюм, бялюткую сарочку з банцікам і лакавыя чаравікі, а на правай руцэ ў яго быў залаты шлюбны пярсцёнак. Праўда, экспедытарша Рая казала, што Слаўка нежанаты, а пярсцёнак надзеў, каб не чапіліся дзеўкі. Ён тлумачыў, як засцілаць абрус і дзе якія ставіць кілішкі, а Люда чырванела аж да болю: такі ён быў шыкоўны і такі безуважна-дзелавы...

— Ветлівасць — галоўная частка сервісу, — цярпліва тлумачыў Слава, напружаны каротка падстрыжаны чуб. — Калі вы гутарыце з чалавекам — не пазірайце ўбок, не касавурцеся, глядзіце яму проста ў вочы...

Ах, зірнуць яму проста ў вочы Люда не магла адважыцца!

...Да адкрыцця кафэ была яшчэ ледзь не цэлая гадзіна, але Слава ўжо выстраіў пасярод зала ўвесь персанал. У аksamітавых гарсэтках, вышываных каптанчыках і прызбораных пышных спадніцах дзяўчаты-афіцыянткі выглядалі павячэрачана хараша. Люда, прыўзняўшыся на пальчыках, какетліва махнула сваім шыкоўным шыньёнам — і прыцягнула ўвагу Славы.

— Галенчык Люда, — цвёрда вымавіў вучоны афіцыянт. — Ваша сённяшняе прычоска нямэтазгодная і негігіенічная. Распушчаныя валасы могуць трапіць клі-

енту ў талерку! Зараз жа зніміце, Галенчык, гэты пратэзі!

Экспедытарша Рая гучна хіхікнула, а Люда, чырвоная ад сорама, паспешліва адчапляла шпількі і заколкі.

Не смяялася толькі цётка Зіна, буфетчыца. Яна моўчкі перастаўляла на сталы гліняныя збаны з фірменным квасам і ў думках кляла ўсе гэтыя навагоднія выдумкі і мудрагельствы. Гарсэтка, на якую пайшла двайная норма аксаміту, бурна ўздыхалася і ападала на яе магнутых грудзях.

— Дзевачкі, будзьце прыветнымі, але і дзелавымі, — каторы ўжо раз настаўляў вучоны Слава. — Нішто так не шануюць людзі і нішто так танна не каштуе, як...

— Ветлівасць! — хорам, смеючыся, выкрыкнулі дзяўчаты.

— Не забывайцеся пра карэктнасць і сціпласць. Галенчык Люда, хто вам дазволіў так сапсаваць службовы касцюм?

Зноў усе ўтаропіліся ў бедную Люду, нават цётка Зіна перагнулася цераз свае збаны і збаночкі.

— Суперміні! — нахабна зарагатала Рая. — На табе, дзеўка, нажніцы, адпус-кай, што падшыла!

Глытаючы слёзы, Люда таропка парола запас у спадніцы. «Піжон! — з крыўдай і злосцю шаптала яна. — Піжон і задавака! І пярсцёнак у цябе чужы, і зусім ён не залаты, а мядзяны! А ты, Райка, таксама не задзірай нос, не з тваёй фігурай ездзіць на мотаролеры! Вось табе!» — і яна ціхенька войкнула, балюча ўкалоўшыся іголкай. Добрага настрою як і не было. А шклянныя дзверы кафэ тым часам ужо расчыняліся перад першым наведвальнікам.

Цэнтрам, можна сказаць, сэрцам гарадка быў вакзал і туга закручаны чыгуначны вузел, дзе сустракаліся і разміналіся цягнікі з усходу і захаду, з поўначы і цёплага поўдня. Транзітныя пасажыры абавязкова павінны былі забегчы ў кафэ — яно так цёпла і прыветна ззяла сваімі шклянымі гранямі якраз насупраць вакзала. Дзверы раз-пораз адчыняліся і зачыняліся, і Люда з бланкетам у руцэ стаяла напачатку ля сваіх столікаў.

Заспаны дзядзька з вялікім, як хата, партфелем недаверліва перастаўляў з месца на месца чырвонае крэсела на казіных ножках. Люда цярпліва чакала, усміхаючыся так, як вучыла Ала Сяргееўна, — ад вуха да вуха, на ўсе трыццаць два зубы. Нарэшце дзядзька ўмасціўся, паставіў партфель пад калені і пахмура ўтаропіўся ў меню.

— Кафэ, называецца! — праскрыпеў гаспадар партфеля. — Дранікі? Бабка? Клёцкі? Бульба вараная, бульба параная? Што гэта, я ў вас пытаюся? Усмешкачкамі корміце? Квасам поіце? Чаму я за свае грошыкі не магу выпіць за столікам свае дзвесце грам з прычэпам? Чаму? Га?

Люда маўчала, цярпячы фартушок, а з кухні спяшаўся Слава. Гаспадар партфеля трохі памякчэў, але ўсё ж перасеў за другі столік, гнеўна расштурхаўшы нагою крэселы. Праз некалькі хвілін ён прагна ўмінаў вялікі біфштэкс. З падсмажанага мяса сачылася на талерку кроў. Люду занудзіла.

А людзі ўсё ішлі і ішлі. Снавалі між столікаў, мільгаючы яркім убраннем, афіцыянткі. Ад гоману калыхаліся гірлянды, павешаныя пад самаю столлю. Цётка Зіна выбівала корак з трэцяй бочкі. Люда запісвала заказы, бегала на кухню, налівала ля буфета квас і піва.

Таропка з'еўшы і выпіўшы ўсё, што ім падавалі, людзі з шумам адсоўвалі крэслы, клалі на стол грошы і беглі цераз плошчу, баючыся прапусціць свой цягнік. Здаецца, яны і не заўважалі ні бяжучых вышываных абрусаў, ні размаляваных кветкамі гладышоў, місак і місачак для стравы, па якіх Слава ездзіў аж у Барысаў, ні самога смаку той стравы. І злавалі, нецярпліва стукалі відэльцам па місачцы, калі трэба было хвілінку пачакаць, пакуль падсмажыцца адбіўная. У Люды замлелі ногі ў туфліках на высокіх абцасах, ёй ужо хацелася ўсё кінуць-рынуць, прыбегчы дадому, зняць туфлі і паваліцца на ложак. «Дурніца! — лаяла яна сама сябе. — Казалі ж табе, што гэта за работа! Ніхто нават не падзякуе за тваё старанне!»

— Цёця! — пачуўся раптам звонкі дзіцячы галасок. Люда азірнулася: за яе столікам сядзелі на чатырох крэселцах, як вераб'і на плоце, ажно восем кліентаў. Кліенты пазіралі на Люду з нямым захапленнем, і ёй раптам здалося, што вось гэта яна, малая, у белай кофточцы з чырвоным гальштукам, сядзіць першы раз у жыцці за столікам у кафэ, а да яе падыходзіць ласкавая і прыгожая (хай сабе і не вельмі прыгожая, але ж сімпатычная!), хораша ўбраная гаспадыня з ветлівай усмешкай.

«Мусіць, на канікулы прыехалі, цяпер жа канікулы ў школах», — падумала Люда.

— Добры дзень, дзевачкі і хлопчыкі! — ласкава сказала яна. — Чым жа вас пачаставаць? Хочаце блінцоў з верашчэ-кай? Як дома ў мамы? І смачна і дзе-шава!

Мал. Ю. Пучынскага.

Першы дзень

Наталля ГРАКОВІЧ

Апавяданне

Кліенты, як па камандзе, кінулі галоўмі, а тоўсценькі белагаловы хлопчык ажно аблізнуўся.

— Колькі ў вас грошай? Ого, якраз па порцыі кожнаму выйдзе. Атрымлівайце, паважаная публіка, ваш заказ ды яшчэ гладыш фірменнага квасу...

Людзе не хацелася адыходзіць ад гэтага століка: надта ж апетытна ўміналі блінцы згаладалыя ў немалым, відаць, падарожжы дзеці.

— Раніца ў нядзельку! — прапішчэла дзяўчо з касічкамі і нізка падстрыжанай грыўкай. — «На ўслон шпурляліся аладкі, а дзеці іх даўно сачылі і на ляту блінцы лавілі!»

Люда нарэшце скінула ў баковачцы лакавыя туфлі, ўсунула ногі ў разнашаныя тапкі — і як другі раз на свет нарадзілася. А дзеці, з'еўшы бліны і высмактаўшы ўвесь квас, усё яшчэ сядзелі за столікам. Дзяўчынка з касічкамі нешта пыталася ў цёткі Зіны. Раптам грозны цётчын твар расплыўся ва ўсмешцы.

— Мае вы дзетачкі! — прагудзела яна. — Ах вы, разумнікі! Ну, пішыце, пішыце, яна дзеўка харошая, старанная!

Аглядаючыся па баках, дзеці чарадой ішлі да дзвярэй. Дзяўчынка з касічкамі,

злавіўшы Людзін позірк, усміхнулася ёй з сарамлівай шчырасцю. «Бывайце, да пабачэння!» — прапішчэла яна. Люда пачула гэтыя словы скрозь шум і гаману.

А далей усё пайшло зусім не так, як на пачатку дня. Здаецца, ў дзяўчыны прыбавілася сілы і спрыту, і ніхто ўжо не стукаў відэльцам па місцы і не злаваў на маруднасць. Ці можа гэтым пасажырам яшчэ доўга было чакаць свайго цягніка і яны не надта спяшаліся? Цётка Зіна ўключыла вентылятары ў сцяне і парасчыняла вокны. Разам з тытунёвым дымам сплыла, развеялася стома і разгубленасць, хоць да канца змены Люда так і не прысела ні на хвілінку.

Калі яна здала змену, склала ў кошычак свой касцюм і ўздзела на ногі туфлі, падышоў Слава.

— Паслухайце, Галенчык, што пра вас напісана, — сказаў ён, разгортваючы новенькую кнігу, што вісела ля стала цёткі Зіны. — «Мы, піянеры Сіньковіцкай школы, шчыра дзякуем за смачны абед і ласкавае абыходжанне з намі таварыш Галенчык Л. М.» Маладзец, Людэчка! Вось табе мая рука! Першы запіс!

Люда нерашуча падала яму руку і, раптам асмеліўшыся, глянула ў вочы. Вучоны афіцыянт Слава прыязна, па-сяброўску ўсміхаўся і зусім не здаваўся шыкоўным і недаступным залётным го-сцем.

Лямпы ў зале даўно былі выключаны. Скрозь шкляныя сцены свяціла негара-чае восеньскае сонца. Пачапіўшы цераз плячо сумачку, Люда пайшла да дзвярэй. Азірнулася і кінула на развітанне дзяўчатам, цётцы Зіне, Славу — ён ве-села махнуў ёй рукой, і Людзе здалося, што на пальцы ў яго ўжо не было пярсцёнкі. Ля ўваходу ў кафэ заводзіла свой мотаролер экспедытарша Рая ў жоўтай дублёнцы з белым каўняром і блакітных, туга напчатых штанах з эла-стыку.

— Сядай, дзяўчына, пракачу! — весела крыкнула Рая. — Сядай, не бойся!

Мотаролер, падскокваючы на выбоі-нах, памчаўся цераз плошчу. Люда адной рукой уцапілася за Раю, а другой тры-мала лазовую сумачку-кошык. Паміж фарбаваных лазінак вытыркаліся пасмы шыкоўнага шынёна. З сапраўднага во-ласу...

Цікава: а што там?
Фота А. Когаля.

ХЛОПЧЫК ЦІ ДЗЯЎЧЫНКА?

З хваляваннем чакаюць бацькі таго дня, калі вырашацца, нарэшце, іх сумненні. Сваякі і знаёмыя «зусім дакладна» прадказваюць, хто народзіцца: хлопчык ці дзяўчынка. Прадказанні гэтак жа часта не збываюцца, як і збываюцца. Потым застаецца толькі канстатаваць: «Аленка як дзве кроплі вады падобная да мамы або да таты», або «ў Віцечкі вочы, як у дзядулі, і радзімка на тым жа месцы».

Гэта — калі ўсё добра. А нярэдка разыгрываюцца трагедыі, разбураюцца сем'і. Муж пакідае сям'ю, бо нарадзілася другая або трэцяя дачка замест жаданага сына, і абвінавачвае немаведама ў чым сваю жонку. Здраюцца выпадкі, калі дзіця нараджаецца з адхіленнямі ад нормы, з выродствамі.

Хто ж «вінаваты» ў тым, што ў адным выпадку нараджаецца хлопчык, у другім — дзяўчынка? Або ў тым, што ў знешне здаровых бацькоў нараджаецца непаўнацэннае дзіця?

Адказ на такія пытанні сёння дае генетыка — навука аб спадчыннасці, навука аб перадачы дзецім бацькоўскіх прыкмет: будовы твару, колеру вачэй, валасоў і г. д.

Арганізм чалавека пабудаваны выключна складана і мудра. Ён складаецца з мільярдаў звязаных паміж сабою клетак.

Кожная клетка ў сваім ядры мае храмасомы, у якіх закладзены звесткі (генетычны код) пра ўсе спадчынныя прыкметы чалавека — нахталт таго, як літары, словы і фразы расказваюць нам змест кнігі. Такіх храмасом любая клетка арганізма чалавека мае 46, прычым у кожнай храмасоме закладзена інфармацыя аб строга вызначаных прыкметах. Калі прадоўжыць аналогію з кнігай, можна сказаць, што ў кожнай храмасоме, нібы ў асобным раздзеле кнігі, ёсць толькі ўласцівая ёй інфармацыя. Інфармацыя, якая датычыць полу дзіцяці, закладзена ў палавых храмасомах. Такіх храмасом дзве, яны абазначаюцца літарамі лацінскага алфавіта як Х- і У-храмасомы. Усе клеткі жаночага арганізма маюць па дзве Х-храмасомы, усе клеткі мужчын маюць адну Х-храмасому і адну У-храмасому. Значыць, для развіцця хлопчыка абавязкова трэба, каб у яго клетках была У-храмоса, бо толькі яна з'яўляецца носьбітам мужчынскага полу.

ка, прыблізна аднолькавыя, бо кожны з іх даў будучаму дзіцяці па 23 храмасомы. Пол дзіцяці залежыць у асноўным ад бацькі, бо толькі бацька мае палавыя клеткі, якія нясуць жаночы (Х-храмоса) або мужчынскі пачатак.

Шансы мець хлопчыка або дзяўчынку прыблізна аднолькавыя, таму што 50 працэнтаў сперміяў маюць Х-храмасому і столькі ж — У. Гэта пацвярджаецца і практыкай: хлопчыкі і дзяўчынкі прыблізна нараджаюцца ў аднолькавых колькасцях.

Так выглядае спрощаная схема фарміравання генетычнага полу дзіцяці. Гэта толькі тая матрыца, па якой з бясплага эмбрыёна — а іменна такім з'яўляецца зародак чалавека да 7-га тыдня цяжарнасці — у далейшым развіваецца хлопчык або дзяўчынка. Працэс гэты вельмі складаны. У ім прымаюць удзел, апрача палавых, і іншыя храмасомы, гармоны залоз унутранай сакрэцыі, асабліва гармоны гіпофіза, наднырачніка, палавых залоз, а

вод. Метад вельмі складаны, і такія даследаванні можна правесці толькі ў спецыяльных лабараторыях медыцынскай генетыкі.

Магчымасці атрымліваць патрэбнага полу вывучаюць у многіх лабараторыях свету. Ужо вырашана праблема рэгуляцыі полу для некастрычных насякомых, напрыклад, для тутавога шаўкапрада. Вядомы вучоны, акадэмік Б. Л. Астаўраў даказаў, што з нагрэтых да 46 градусаў на працягу 18 мінут неаплодненых яек матылі ў далейшым, без усякага ўдзелу самцоў, выводзяцца самкі. Калі ж прагрэць аплодненыя яйкі — выводзяцца толькі самцы. Такі ж эфект удаецца атрымаць, пашкоджваючы жаночы пачатак яйцаклеткі прымямі Рэнтгена. Вядомы і іншыя метады, напрыклад, выбракоек яек непатрэбнага полу. Яйкі матылі (таксама як і птушак), нахталт сперматазоідаў чалавека, бываюць двух сартоў — адны з іх маюць храмасому, якая вызначае мужчынскі пол, другія — жаночы. Генетыкам удалося вывесці пароду шаўкапрадаў, самкі якіх адкладаюць светлыя і цёмныя яйкі. З светлых яек выводзяцца самкі, з цёмных — самцы.

Па заданні пол можна атрымліваць у некаторых парод рыб. Калі карміць малявак ежай, у якую дабаўлены мужчынскія палавы гармон тэстастэрон, вырастуць экзemplары толькі мужчынскага полу. Ператвораныя ў самцоў самкі знешне нічым не адрозніваюцца ад нармальных самцоў. Аднак палавы гармон не ў стане змяніць генетычны пол, і набор палавых храмасом у гэтых самцоў застаецца жаночым, прадстаўленым двума Х-храмасомамі. Калі ж апландзіць нармальнага самак сперміямі такіх самцоў, атрымаем толькі самак, бо сперміі ператвораных самцоў змяшчалі толькі Х-храмасомы.

Атрыманы абнадазваючыя вынікі пры рэгуляванні полу млекакормячых. Напрыклад, у трусой і буйной рагатай жывёлы пры дапамозе электрычнага току або шляхам цэнтрэаграфіравання ўдаецца падзяліць сперматазоіды на дзве часткі — адны змяшчаюць Х-храмасому, а другія — У-храмасому. У залежнасці ад таго, якая полу трэба атрымаць патомства, робяць штучнае абсемяненне адпаведнымі сперматазоідамі.

Недалёкі ўжо той час, калі вучоныя знойдуць метады прадказання і атрымання полу, каб мамы і таты загадзя выбіралі сабе хлопчыка ці дзяўчынку.

Г. ЛАЗЮК,

кандыдат медыцынскіх навук

КАЗКА ПРА ЧАРАУНІШУ- ЖАБУ

Жыла некалі на свеце бедная ўдава, у якой былі толькі старэнькая хацінка і маленькі сын. Удава хадзіла штодня рабіць да багатых людзей, а яе маленькі сын Вілік, замест таго, каб бегаць у школу, хадзіў у лес, а замест таго, каб насіць ранец, насіў на галаве цяжкія ахапкі галля на продаж суседзям.

Аднойчы, калі Вілік вяртаўся з лесу, ён пачуў, што нехта стогне. Вілік не спалохаўся. Ён кінуў на зямлю галлё і пабег туды, адкуль чуваць быў гэты стог. Прабегшы крыху, ён убачыў сярод дарогі прыгожую зялёную жабку, а побач з ёю лісіцу. Лісіца прыціснула да зямлі маленькую жабчыну лапку.

Вілік схопіў кій і накінуўся на лісіцу. Лісіца ўцякла, а маленькая жабка ўсё яшчэ ляжала нерухома на дарозе. Вілік нахіліўся, асцярожна ўзяў яе і, упэўніўшыся, што яна яшчэ дышае, паклаў сабе за пазуху. Падняў з зямлі свой ахапак галля і пайшоў дадому.

— Паглядзі, што я прынёс! — яшчэ здалёк закрычаў ён маці.

— Гэта ж звычайная жабка, — здзіўлена сказала маці. — Ёй вакол нашай хаціны процьма.

— Але ж такой прыгожай, як гэтая, няма! — усклікнуў Вілік.

І ён раскажаў маці, як знайшоў яе ў лесе.

— Твая праўда, сыноч. Я яшчэ ніколі не бачыла такой прыгожай жабкі, — разглядаючы ўважліва знаходку сына, сказала маці. — І калі ты яе выратаваў, дык цяпер і даглядай.

Вілік знайшоў для сваёй жабкі шклянны слоік, накідаў у яго дробных каменьчыкаў, наклаў моху, наліў крыху вады і паставіў слоік ля акна. Раніцай і ўвечары ён прыносіў маленькай жабцы ежу. Неўзабаве ўсе раны ад кіпцюроў лісіцы загіліся, і жабка адчувала сябе вельмі добра. Некалькі разоў Вілік адносіў яе ў сад, каб вярнуць ёй волю, але жабка кожны раз вярталася назад.

Удава з сынам не пашкадавалі аб тым, што жабка засталася жыць у іхняй хаціне. З таго часу, як яна пасялілася ў іх, ім пачало ўсміхацца шчасце. Аднойчы вецер вывернуў у іхнім садзе старую вярбу, а пад яе карэннем бедная ўдава знайшла гаршчок, поўны срэбных манет. А неяк неўзабаве пасля гэтага далёкі родзіч успомніў пра іх і, паміраючы, пакінуў ім увесь свой набытак.

— Гэта маленькая Вілікава жабка прынесла нам шчасце, — казала сваім суседзям удава.

У доме ўдавы цяпер быў дастаток, і Вілік разам з іншымі дзецьмі пачаў хадзіць у школу. Вілік быў вельмі старанным вучнем і з цягам часу стаў самым адукаваным юнаком у наваколлі. Ён шмат падарожнічаў па свеце. Але дзе ён ні быў, ён ніколі не забываўся на сваю родную хаціну.

Аднойчы, калі ён вярнуўся з далёкага падарожжа і саскочыў з каня ля ганку сваёй хаціны, маці ледзь пазнала ў гэтым дужым і прыгожым юнаку свайго сына. Вілік абняў сваю маці, а пасля падшоў да акна. Ён дастаў са слоіка маленькую жабку і, паклаўшы яе на далонь, весела сказаў:

— Дзякую табе за ўсё добрае, што ты для нас зрабіла, маленькая. І за сябе і за маці дзякую.

Маці Віліка прыгатавала святочную вячэру. Калі стол быў накрыты, Вілік паставіў на самае

Мама, пачытай!

пачэснае месца крэсла, паклаў на яго падушку, а на падушку пасадзіў жабку.

Сеўшы да стала, Вілік і маці пажадалі адзін аднаму прыемнага апетыту і пачалі наліваць суп. Першую талерку Вілік паставіў перад маленькай жабкай.

Як толькі ён зрабіў гэта, пачуўся лёгкі ўздых, і на месцы маленькай жабкі апынулася прыгожая дзяўчына ў зялёнай сукенцы.

— Не палохайцеся, добрыя людзі, — сказала яна. — Гэта я, ваша маленькая жабка. Вілік выратаваў мяне ад смерці, і я, як магла, аддзякавала яму за гэта. Цяпер вам больш не патрэбна мая дапамога, і я магу вярнуцца да сябе ў лес.

— Табе не падабаецца ў нас? — засмучона запытаў Вілік.

— Мне заўсёды падабалася жыць з вамі, — адказала дзяўчына, — але ты ўжо дарослы, хутка ажэнішся.

— Я не ажанюся, калі ты не пойдзеш за мяне замуж.

— Калі ты гаворыш гэта шчыра, ад сэрца, я згодна стаць тваёй жонкай.

— Вядома, шчыра. Адно толькі мяне бянтэжыць: гэта тое, што я бедны. Усе свае грошы мы патрацілі на маю адукацыю.

— Не турбуйся пра гэта, Вілік, — засмяялася дзяўчына.

Яна ўзяла з талеркі жменю чачавіцы і пачала кідаць па адным зярнятку на стол. І, о дзіва, кожнае зярнятка чачавіцы, падаючы на стол, ператваралася ў залатую манетку.

Праз тыдзень згулялі пышнае вяселле, і Вілік займеў жонку з самымі прыгожымі на свеце зялёнымі вачыма і добрым, спагадлівым сэрцам.

Пераклаў з французскай мовы
Яўгені БЯГАНСКИ

Мал. К. Ціхановіча.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
ж. у. л. л. л.

ПЯЦІГОДКА— ПРАГНОЗ— МОДА

Па абавязку службы мне часта даводзіцца гутарыць пра моду, пра гандаль і нашу швейную прамысловасць. Звычайна гэта адбываецца ў нашай дэманстрацыйнай зале або ў клубе завода, калгаса, установы, дзе я бачу твары і вочы сваіх слухачак. Мы высвятляем розныя пытанні, гаворым аб праблемах моды, як кажуць, з вока на вока. Сёння я звяртаюся да сваіх субяседніц завочна, але спадзяюся, што і чытачкі часопіса, у сваю чаргу, таксама падзяляцца сваімі думкамі.

Мае дарагія сяброўкі! Жывем мы з вамі ў цудоўны і складаны час. У нас ёсць усе падставы лічыць сябе шчаслівымі. Мы можам займацца любімай працай, займацца ёю нароўні з нашымі калегамі мужчынамі. За паўстагоддзя існавання Савецкага ладу жанчына зацвердзіла сябе ва ўсіх сферах вытворчай і навуковай дзейнасці, у літаратуры, музыцы, скульптуры, архітэктуры, жывапісе.

Але клопаты пра сям'ю, пра дом, пра быт па-ранейшаму засталіся прывілеяй жанчыны. Колькі спраў, прафесій, роляў мы змяняем на працягу нават аднаго дня!

Раніца...

— Мама, што мне сёння апрануць?

— Дарагая, у мяне сёння ўрачысты сход, мне таксама патрэбна белая кашуля.

— Вазьмі. Яна ў шафе.

— Так, але...

— У чым справа? Непрасаваная? Я зараз!

— Мама, я не магу больш есці гэтую дзіцячую кашу, я ж не маленькая!

— Ты загарнула мне бутэрброды?

— О! Ды я ж пазносю!

— Разбярэцеся самі, я пабегла!

Для пераўвасаблення з вобраза гаспадыні, мамы, жонкі ў ролю канструктара, таваразнаўца, будаўніка — 20—40 хвілін дарогі на працу. Думкі аб тым, як прыбраць мужа і дачку, зварыць абед, памыць бялізну, паступова выцясцяюцца вытворчымі задачамі сённяшняга дня, і ўжо з поўнай канцэнтраванасцю ты адчыняеш дзверы ўстановы. У вестыбюлі вялікае люстэрка вітае цябе заклапочаным тварам строгай дзелавай жанчыны.

— Гэта я?

— Так, гэта ты.

— Але ўсе кажуць, што ўжо ў модзе сукенкі даўжэйшыя і табе таксама трэба было б закрыць калені.

— Вядома. Трэба падумаць. Не маю права быць старамоднай.

Права... Права быць паўнацэннай, гарманічнай асобай, права быць членам грамадства, якое будзе цудоўны свет камунізму, права быць шчаслівай і прыгожай дала нам рэвалюцыя.

Мусіць, найбольш як дзе, жанчын працуе ў лёгкай прамысловасці. Рабіць тканіны і адзенне здаўна было жаночай справай. Стварыць утульнасць у доме, размаляваць посуд, выткаць дыван, расшыць ручнік і блузку, сплесці карункі — усё ўмеюць ушныя, гнуткія жаночыя пальцы. З уласцівым ёй тонкім густам жанчына твораць умела і маляўніча.

З таго часу, як стварэнне тканін, адзення, абутку ўзяла на сябе прамысловасць, вынікі працы вылічаюцца не адзінкамі, не тысячамі, а мільёнамі. Беларуская лёгкай індустрыя ў 1972 годзе дасць нам каля 20 мільёнаў швейных вырабаў, больш як 40 мільёнаў пар абутку, велізарную колькасць тканін і трыкатажу. Гэтыя лічбы выклікаюць павагу і гордасць.

Але ж хочацца выбраць з гэтай колькасці тканіну, якая найбольш да твару, абутак — самы модны, джэмпер — маляўнічы і арыгінальны, паліто — эlegantнае і добрае.

Каб рэчы, якія выпускаюцца прамысловасцю, былі якраз такімі, над эскізамі мадэляў працуюць мастакі, каларысты, струк-

туру тканін вызначаюць дэсінатары. Форму абутку вынаходзяць мадэльеры і навукова абгрунтоўваюць артапеды.

Для ўсіх 15 швейных прадпрыемстваў Беларусі Рэспубліканскі Дом мадэляў штогод стварае больш як 800 новых мадэляў — узораў розных відаў адзення.

Мноства матэрыялаў, дастатковая колькасць мадэляў... Здаецца, можна стварыць рэчы, якія задаволілі б нашы густы і запатрабаванні. Але чаму ж у продажы так мала модных рэчаў з маркай беларускіх фабрык? Уся справа ў тым, што вытворчую праграму прадпрыемстваў поўнасцю і аднаасобна вызначае гандаль. Прамысловая калекцыя складаецца з заказаў гандлёвых баз, работнікі якіх пры адборы мадэляў зыходзяць з асабістага густу і сённяшняга попыту. Так фармуецца калекцыя вырабаў, якія паступаць у продаж праз 1,5—2 гады. Аптovy кірмаш, які адбываецца адзін раз у год, і ёсць заканадаўца асартыменту на бліжэйшую будучыню.

Адбор праводзіцца з мадэляў, створаных мастакамі-мадэльерамі, якія ўлічваюць перспектыву моды. Але... прагноз спецыяліста моды можа быць пацверджаны толькі часам. Псіхалагічны бар'ер успрыняцця новага чалавекам, не знаёмым з заканамернасцямі змены моды, прымушае работнікаў гандлю неабгрунтавана разлічваць на кансерватызм пакупніка і пазбаўляе іх давер'я да слова мастака.

Напрыклад, на кірмашы 1968 года былі прадстаўлены жаночыя касцюмы з штанамі. Але ў заказе на 1970 год не было ніводнай з гэтых мадэляў. А цяпер, калі 1970 год ужо мінуў, пацвердзіўшы правільнасць арыентацыі мадэльераў, і дзяўчаты апрануліся ў няўдалыя саматужныя вырабы, — пайшлі патакі заказаў ад гандлю: цяпер ён настойвае на замене старых мадэляў сукенак жаночымі касцюмамі з штанамі. Але ж дагнаць моду немагчыма. Трэба ўмець прадбачыць яе і своечасова ўлічваць блізкія змены. Калі ля прылаўка пакупнік патрабуе модную рэч, пачынаецца яе вытворчасць позна. Вытворчасць павінна быць наладжана загадзя, каб да таго часу, калі мода прыйдзе да спажывца, можна было б задаволіць яго попыт. Значыць, для поспеху неабходны вялікі давер да думкі спецыяліста і з боку работнікаў гандлю і з боку швейных прадпрыемстваў, а таксама навукова абгрунтаванае вывучэнне попыту насельніцтва на тавары народнага ўжытку.

Другі год дзевятай пяцігодкі, год 1972-і, пераканае нас у высокай магутнасці беларускай лёгкай прамысловасці. Якасць і разнастайнасць вырабаў будучы увесць час павышацца. Да васьмісот новых мадэляў адзення штогод прыбаўляецца і абнаўленне асартыменту абутку — 500 новых узораў. Велізарныя перспектывы мае трыкатажная галіна. Толькі Пінскі камбінат верхняга трыкатажу ўкараняе 200 новых мадэляў да кожнага сезону. Увядзенне новага абсталявання, удасканаленне вытворчага працэсу — усё гэта дасць новыя вырабы ў такой колькасці, каб задаволіць самы высокі попыт.

У лічбавым вырашэнні перспектыва заманлівая. Пра кожную з нас дзевятая пяцігодка паклапоціцца добра.

А мода? Што гэты вечны рухавік густаў рыхтуе нам на бліжэйшую будучыню?

Нават самыя мудрыя вылічальныя машыны не здолеюць прадказаць, колькі новых дэталей, ліній з'явіцца за гэты час. Мода перамагае нас сваёй нечаканасцю і навізнай. Будаваць прагнозы ў гэтай галіне — самае рызыкоўнае, і ўсё ж дазволю сабе некалькі меркаванняў.

Мяркуючы па той карціне моды, якая склалася зараз, можна спадзявацца, што цяжары, практычныя адносіны да адзення створаць свой стыль. Усе «экстра» і «ультра» асуджаны на кароткачасовую сенсацыю. Апошняе дзесяцігоддзе зацвердзіла класічна простыя зручныя формы адзення: касцюмы (з спадніцай і са штанамі); прамыя і паўпрылягаючыя паліто; лёгкія сукенкі; самыя розныя рэчы з трыкатажнага палатна. Абуду — прыгожы па форме, зручны, устойлівы.

Заціхлі нават бясконцыя спрэчкі пра даўжыню. Сышліся на кампрамісным вывадзе: даўжыня спадніцы на ўзроўні калена. Вышэй або ніжэй яго сярэдзіны — гэта вырашае сама жанчына, улічваючы свае індывідуальныя дадзеныя і прызначэнне рэчы.

Пры такой пераважнай прастаце форм — самая шырокая разнастайнасць матэрыялаў і аздаб.

Паколькі мода ў наш век стаіць на прамысловай аснове, то толькі за кошт удасканалення вытворчасці, дзякуючы развіццю хіміі, якая дае новыя сінтэтычныя матэрыялы, рэчы пры аднолькавасці сілуэтаў і фасонаў будучы разнастайныя.

Ці здолеем мы пры гэтым апранацца з густам — задача эстэтычнага плана. Каб яе вырашыць, трэба быць уважлівай і да сябе і да моды. Толькі ўлічваючы ўсе вялікія складанасці і ўсе маленькія «крышкі», мы будзем выглядаць па-сучаснаму.

В. КАПУСЦІНСКАЯ,

мастацтвазнаўца Рэспубліканскага Дома мадэляў

Памятаеце лірычную гісторыю пра тое, як

У суботу Янка ехаў ля ракі...

i:

Пад вярбой Алена
мыла рушнікі...

У ЛЮБИМАЙ намі песні ўвага сканцэнтравана ў асноўным на развіцці любоўнага сюжэту і яго хэпі-энд — шчаслівым канцы. Мыццё рушнікоў у гэтай рамантычнай сітуацыі было толькі фонам для шчаслівай сустрэчы. Але... уявім сабе, што Алена ў гэты дзень не сустрэла Янку. Тады, напэўна, ёй можна было б толькі паспачваць. Уявіце шлях да ракі з ведрамі або місай. Дарогу назад з мокрай бялізнай. Сушы, прасаванне...

Няхай даруюць мне чытачы за гэты пераклад паззіі на мову сумнай прозы. Каб апраўдацца, спашлюся на тое, што амаль штодня мы сустракаемся з гэткай з'явай — перакладам на мову прозы лірычных імкненняў. Хочам усёй сям'ёй падацца ў заснежаны лес — але ж у ночвах ляжыць намочаная бялізна. Сабраліся ў кіно — ды зацягнулася прыгатаванне вячэры, пойдзем другім разам. З ахвотай прачыталі б новую аповесць у часопісе, але — ах, вось ужо гэтыя дзеці! Сын насадзіў плям на толькі што купленыя штаны... А час ідзе, гараць нашы жаданні і надзеі. Дыяграма часу, адпушчанага на гаспадарчыя і культурныя патрэбы, рэзка хіліцца ў гаспадарчы бок.

Можна лічыць, што вельмі пашанцавала ў жыцці тым, у каго хатнія клопаты ўзялі на сябе бабуля, мама, дарослыя дзеці або свядомы муж. Але нават калі падзяліць абавязкі на ўсіх аднолькава — усё роўна з лішкам хопіць усім членам сям'і. Можна зразумець нашы летуценні пра вернага хатняга памочніка для ўсіх: для мамы і бабулі, для мужа і жонкі. Такім старанным, кемлівым, кваліфікаваным памочнікам для ўсіх і кожнага робіцца служба быту, закліканая вызваліць нас з палону хатніх і гаспадарчых клопатаў.

Трэба сказаць, што нашы ўзаемаадносіны са службай быту мяняюцца карэнным чынам. Раней мы звярталіся да яе паслуг толькі тады, калі самі не маглі выканаць нейкую складаную работу: напрыклад, пашыць паліто, адрамантаваць прыёмнік, паправіць гадзіннік і г. д. Цяпер мы ўсё больш і больш давяраем службе быту

свае штодзённыя клопаты: памыць і папрасаваць бялізну, пачысціць адзенне, паклапаціцца аб нашай знешнасці, забяспечыць адпачынак, прыбраць кватэру, памыць вокны, купіць білеты і нават уручыць букет імянінніку ў дзень нараджэння...

І навуковыя даследаванні, і проста жыццёвы вопыт паказалі, што паслугі службы быту — гэта не толькі выгода і ласка. Калі меркай духоўнага багацця робіцца вольны час, то зразумела, якую ролю адыгрывае ў гэтым служба быту. Калі эмацыянальны настрой уплывае на здароўе і павышэнне прадукцыйнасці працы — значыць, работа сферы абслугоўвання не мінуха адбіваецца на грамадскай і працоўнай актыўнасці грамадзян. Іменна таму ў справаздачным дакладзе ЦК КПСС XXIV з'езду партыі Л. І. Брэжнеў падкрэсліў: «Нам трэба сур'ёзна палепшыць работу ўсіх галін сферы паслуг — грамадскага харчавання, пашыву адзення, рознага рамонту, арганізацыі адпачынку працоўных. Гэта — не проста галіны, закліканыя выконваць план, а службы, якія непасрэдна маюць справу з людзьмі, з усёй разнастайнасцю іх густаў, з чалавечым настроем».

Па традыцыі, абумоўленай асаблівасцямі канцэнтрацыі насельніцтва, да гэтага часу служба быту аддавала ў шмат разоў больш увагі гарадскому, чым сельскаму насельніцтву. Таму пад сур'ёзным паляпшэннем мяркуецца ў першую чаргу выроўніванне быту горада і вёскі. І калі цяпер правільнасць гэтай задачы ні ў каго не выклікае сумнення, то з яе практычным ажыццяўленнем у некаторых раёнах Мінскай, Магілёўскай і Брэсцкай абласцей справы абстаецца не так, як хацелася б. Не маюць стацыянарнай сеткі бытавога абслугоўвання 800 калгасаў і саўгасаў рэспублікі. Ёсць яшчэ раёны, дзе па хімічнай чыстцы і фарбаванню жыхару аказваюць паслугу на... адну капейку за год! (І гэта не жарт). У Мазыры на ўвесь раён толькі адна цырульня...

Культура быту не прыйдзе на сяло самацёкам. Яе ўкараненне залежыць ад ініцыятывы мясцовых органаў. І калі гаварыць пра цуды, якія здольна тварыць ініцыятыва, то ў якасці прыкладу можна спаслацца на Слонімскае камбінат бытавога абслугоўвання.

Два месяцы таму назад у Слонім прыехала шмат гасцей. Гэта былі ўдзельнікі ўсесаюзнага семінара па вывучэнні вопы-

ту бытавога абслугоўвання сельскага насельніцтва. Чаму выбралі іменна Слонім?

Гадоў пяць таму назад слонімскае служба быту, бадай, нічым не вызначалася сярод іншых. Шылі адзенне, вязалі трыкатажныя рэчы, рамантавалі бытавыя машыны і прыборы. За год аказвалі на 1 рубель 95 капеек паслуг сельскаму жыхару і на 7 рублёў 68 капеек — жыхару раённага цэнтра. Потым тое, што мы называем ростам матэрыяльнага і культурнага дабрабыту, набыло свой канкрэтны выгляд у росце запатрабаванняў. Мясцовыя органы знайшлі правільную лінію, сканцэнтравалі ўвагу на паляпшэнні абслугоўвання працаўнікоў сяла. Як наблізіць паслугу да сельскага спажыўца? Што зрабіць, каб яна як найбольш поўна адпавядала яго запатрабаванням?

Перад партыйнымі і савецкімі органамі паўстала пытанне аб стварэнні Дамой быту і комплексных прыёмных пунктаў, стацыянарных і перасоўных. Замест ранейшых шасці іх цяпер 18 плюс чатыры перасоўныя. Члены пастаяннай камісіі, дэпутаты пабывалі ў майстэрнях і Дамах быту, пракантралявалі тэрміны выканання заказаў і дакладвалі пра вынікі свайго абследавання на сесіях і пасяджэннях райвыканкома. Дыяпазон паслуг па просьбе насельніцтва быў значна пашыраны. Сельскія Саветы прымалі вялікі ўдзел у падборы кадраў для вясковых комплексных прыёмных пунктаў і Дамой быту. Так з'явіліся ў вёсках пабудаваныя па тыпавых праектах прыгожыя аформленыя дамы з маляўнічай рэкламай. Яны не толькі ўпрыгожылі сельскія вуліцы, не толькі дапамаглі і дапамагаюць вяскоўцам у іх штодзённым жыцці, але і ўзялі на сябе эстэтычную місію. У Жыровічах, Міжэвічах, Сялявічах ужо нікога не здзівіш пашытымі па апошняй модзе паліто і сукенкамі, прыгожай трыкатажнай абноўкай, новай прычоскай. Бо апрача выканання плана майстры быту вучаць успрымаць новае, клапаціцца аб знешнасці, захоўваць маладосць і прыгажосць.

— Нам даводзіцца, апрача ўсяго іншага, ламаць прывычкі, — гаворыць Зоя Уладзіміраўна Шыш, загадчыца комплекснага прыёмнага пункта ў Сялявічах. — Не адразу нашы гаспадыні пачалі здаваць бялізну ў грамадскую пральню: «няёмка, непрывычна». Мы пайшлі па хатах, тлумачылі, як гэта зручна — пазбавіцца ад цяж-

Жанчына і быт

кай, маруднай працы. Спытана здала бялізну ў мыццё наша сельская інтэлігенцыя. Іншыя жанчыны паглядзелі, ацанілі — чыста мыюць, нічога не скажаш. І таксама прынеслі сваю бялізну...

Бытавое абслугоўванне ў новай пяцігодцы будзе развівацца як буйная механізаваная галіна. Якраз так і выглядае цяпер сістэма паслуг у Слонімскай раёне. Вельмі добра абсталяваны механічная пральня, механізаваная майстэрня па рамонту абутку, хімчыстка, дыспетчарская служба. Пастаянна дзеючымі радыусамі райбыт-камбінат звязаны з усімі сёламі раёна.

Сам камбінат у Слоніме без нацяжкі можна назваць культурна-бытавым цэнтрам. Прыгожы сучасны будынак, увесь фасад зашклёны — міма не пройдзеш. У аформленні інтэрыяра няма налёту правінцыялізму — эстэтыка тут на вышыні. І не толькі ў інтэр'еры. Гарадскія модніцы ахнуць, разгледзеўшы сорок тры ўзоры рэчаў у трыкатажным атэлье. Мяккая гама расфарбовак, прыгожыя фасоны, модная вышыўка, ажурная вязка. Зала цырульні — сапраўдны салон характэрна: шыньёны, косы, рэкламныя прычоскі, зручныя крэслы. Кліент сапраўды ў цэнтры ўвагі: і стрыгуць і прычэсваюць тут па апошняй модзе.

А фатаграфія? Які прыгожы падарунак падносіць маладжонам служба быту — добра аформлены альбом з момантамі шлюбнай цырымоніі і вяселля, будучай сямейнай рэліквія. Партрэты пад плёнкай, групавыя тэматычныя фатаграфіі «Настаўніца першая мая». Мілыя, забаўныя цацкі для самых маленькіх кліентаў. Ва ўсім адчуваецца жаданне зрабіць паслугу максімальна прыемнай.

Што ж дапамагло за параўнаўча кароткі час наладзіць узорную службу быту ў раёне? У першую чаргу ініцыятыва. Мы прывыклі гаварыць пра рамантыку пошуку, калі гутарка ідзе пра найбольш папулярныя — прэстыжныя, як іх называюць, прафесіі. Дык вось, пра стора для творчага пошуку ў работнікаў службы быту ніколькі не меншая.

Склалася, напрыклад, такая сітуацыя: калі ўсе прыёмшчыкі стацыянарных комплексных і перасоўных пунктаў у адзін дзень збіраліся на камбінаце, каб здаць або прыняць сабраную адзежу, ім трэба было чакаць некалькі гадзін. Як скараціць страты часу? Вось тады і ўзнікла ідэя стварыць дыспетчарскі цэнтралізаваны прыёмны пункт. Абсталявалі яго стэлажамі і вешалкамі, кожнаму прыёмшчыку адвалі сваё мес-

ПАСЛУГА ПРЫХОДЗІЦЬ У ДОМ

ца. Цяпер заказы не пераблытаеш. І не затрымаешся дарэмна, марнуючы дарагі час.

А калі рэч вычышчана датэрмінова? Навошта трымаць яе на фабрыцы? І на камбінаце выпрабавуюць новы спосаб абслугоўвання — рэч высылаюць заказчыку па пошце...

Механізаваная пральня прапануе паслугі калгаснікам і рабочым саўгасаў, за тры дні вяртае чыстую, памытую бялізну. У аддаленым сяле працуе пункт пракату, дзе можна атрымаць канькі і прыёмнік, мяч і пыласос, сокаварку і шаткаўніцу, пасуду і магнітафон. Цырульнік рэгулярна прыязджае ў вёску, каб рабіць прычоскі сельскім жанчынам. Абанементнае абслугоўванне ў раённым цэнтры. Раённыя спецыялісты быту едуць вывучаць вопыт у Рыгу, Мінск, Віцебск, трымаюць раўненне на сталіцу. Усё гэта бачныя рысы сцірання граняў паміж горадам і вёскай, прыклад уважлівых адносін да патрэб насельніцтва, уменне прыслухацца да яго голасу. «Як зручней працоўнаму чалавеку», — так сфармуляваў свой прынцып абслугоўвання вядомы ў рэспубліцы вадзіцель-прыёмшчык Аляксей Шпак. Ён заходзіць у хаты, прымае заказы на пашыў рэчаў, забірае ў рамонт сапсаваныя бытавыя прыборы ці стары матрас і тут жа замяняе яго новым...

...Не, на Слонімшчыне не будзе сёння Алена сама мыць рушнікі, нават пры дапамозе пральнай машыны. Няма ў гэтым патрэбы!

В. КАРАЛЁВА

Вікторыя Фёдарова ў фільме «Двое».

ВІКТОРЫЯ ФЁДАРАВА

ПЕРШАЯ роля пасля паспяховага дэбюта...

Тут, бадай, хваляванняў значна больш. Як гэта парашутысты кажучь: самы страшны скачок — не першы, а другі або трэці, калі ўсе страхі ўжо ведаеш наперад. Мусіць, і тут, у акцёрскай справе, тое самае. Што з таго, калі дэбют паспяховы! Можна тады ўсё вырашыць выпадкам, нейкі асабліва спрыяльны збег акалічнасцей!

— Ды і працуюць з табой цяпер не так, як раней, а інакш, — расказвае Вікторыя Фёдарова. — Тады, у першай карціне, цябе даглядаюць, як малое дзіця, радуецца кожнай тваёй, нават невялікай, удачы, ласкава папраўляюць памылкі. Вучаць хадзіць. Добра быць навічком! А ў другой і ў трэцяй ты ўжо зусім самастойная, і ўсе чакаюць выніку — пакажы, як ты засвоіла нашы ўрокі!

Маладая актрыса Вікторыя Фёдарова адразу і моцна пакарыла сэрцы глядачоў у кароткаметражным фільме Міхаіла Богіна «Двое», які заваяваў міжнароднае прызнанне. Тут мы пазнаёміліся з Вікторыяй Фёдаровай як з сапраўднай актрысай.

А потым пачаліся хваляванні другой ролі. Вікторыя Фёдарова стварала вобраз савецкай разведчыцы Валянціны Доўгер, паплечніцы легендарнага Мікалая Кузняцова, у двухсерыйнай кінакарціне «Моцныя духам».

У фільме «Двое» гераіня Вікторыі Фёдаровай была глуханямой дзяўчынай — моцнай, мужнай, якая імкнулася пера-

адолець сваю хваробу. І ўдача актрысы заключалася іменна ў тым, што за маўчаннем Наташы яна здолела без слоў раскрыць велізарны і ясны ўнутраны свет, багаты талент сваёй гераіні. Вікторыя Фёдарова паказала ў гэтай ролі, што яна ўмее красамоўна маўчаць. А гэта — ужо майстэрства...

Галоўнае ў прафесіі разведчыка, які часта змушаны выдаваць сябе за іншага чалавека, таксама ўменне маўчаць. Ён вымаўляе нейкія словы, а сапраўдная душа яго, думкі, намеры — за сямю пячаткамі. Тут вось, у рабоце над вобразам Валянціны Доўгер, і спатрэбіліся Вікторыі Фёдаровай навыкі, набытыя ў часе працы над фільмам «Двое». Дзякуючы актрысе, сапраўдную Валянціну, нявыказаную, калі можна так сказаць, ведаюць толькі Кузняцоў і гледачы.

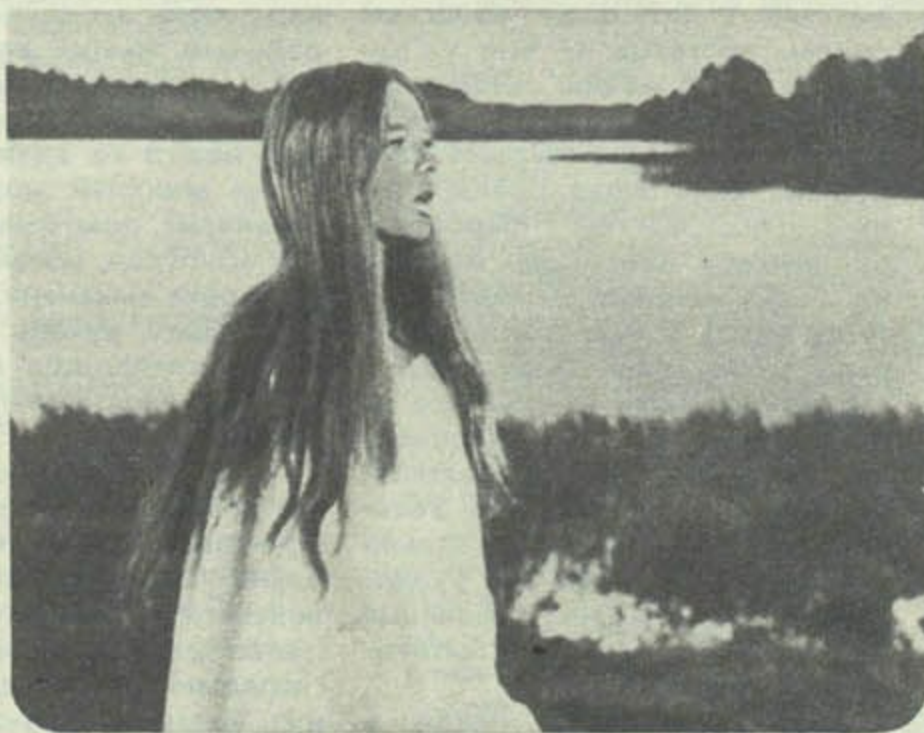
Але пры здымках у Вікторыі Фёдаровай была яшчэ адна цяжкасць. Актрыса іграла жывога чалавека. Больш таго, працуючы перад кінакамерай у тым ці іншым эпізодзе, яна бачыла побач з рэжысёрам Віктарам Грыгор'евым свой рэальны праваобраз — Валянціну Доўгер, якая шчыра жадала ёй удачы. Як гэта цяжка — дамагчыся не толькі мастацкай выразнасці і праўды характару, але і дакументальнасці! Як цяжка апраўдаць тое, што сказала бясстрашная разведчыца актрысе пры першай сустрэчы: «Я не буду цябе вучыць. Я табе веру».

Маладая актрыса здолела

ЭКРАН

Новая каляровая шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Чайка» створана на кінастудыі «Масфільм» паводле аднайменнай п'есы А. П. Чэхава.

— Мы імкнуліся як мага больш беражліва перадаць галоўнае ў гэтым цудоўным творы, — расказвае аўтар сцэнарыя і рэжысёр-пастаўшчык Юлій Карасік. — З усіх чэхаўскіх п'ес у «Чайцы», магчыма, больш, як дзе, асабістага, перажытага і выпакутаванага самім пісьменнікам. Па напружаным духоўным жыцці героі «Чайкі» набліжаюцца да герояў шэкспіраўскіх трагедый. Умовы іх жыцця такія, што ўсе іх планы і надзеі церпяць крушэнне, а самі яны ў нашых вачах нярэдка выглядаюць амаль камічнымі фігурамі. Нездарма сам Чэхаў называў свае п'есы камедыямі. Вось гэтая супярэчнасць паміж палымнымі духоўнымі імкненнямі і абмежаванасцю жыццёвых магчымасцяў мы і хацелі перадаць. І разам з тым, у «Чайцы» няма настрою безвыходнасці. У лёсе Ніны Зарэчнай — выхад. Вера ў сваё прызначэнне — вось той агеньчык, які дапамагае пераносіць цяжар і неўладкаванасць жыцця. Усе астатнія героі прыходзяць да духоў-

«Чайка».

най гібелі таму, што страцілі веру ў сваё прызначэнне.

У галоўных ролях здымаліся Людміла Савельева, Ала Дзямідава, Юрый Якаўлеў, Уладзімір Чацверыкоў, Мікалай Плотнікаў, Армен Джыгарханян, Валянціна Целікіна.

Убачаць глядачы і новую двухсерыйную шырокаэкранную мастацкую кінастужку «Дванаццаць крэслаў», пастаўленую рэжысёрам Леанідам Гайдэем на кінастудыі «Масфільм» па матывах шырока вядомага аднайменнага рамана І. Ільфа і Я. Пятрова.

Расказ аб прыгодах шукальнікаў каштоўнасцяў гучыць у карціне не толькі як забаўная гісторыя, але і перадае атмасферу сярэдзіны дваццатых гадоў, калі так імкліва, так трагікамічна знікала з нашага жыцця мяшчанства ўсіх масцей, асуджанае на смерць Вялікай рэвалюцыі.

Галоўныя ролі выконваюць Арчыл Гамішвілі, Сяргей Філіпаў, Міхаіл Пугаўкін, Юрый Нікулін, Наталля Вараб'ева.

Не так ужо шмат роляў сыграла Людміла Чурсіна за тры дзесяці гадоў, якія яна аддала кінематографу, але яны прынеслі ёй вялікую папулярнасць. Самыя значныя вобразы яна стварыла ў экранізацыях твораў савецкіх пісьменнікаў: Дар'я ў «Данскай аповесці» павод-

стварыць вобраз савецкай разведчыцы.

Зусім нядаўна мы бачылі Вікторыю Фёдараву ў двухсерыйнай мастацкай кінастужцы «Злачынства і пакаранне», дзе яна сыграла ролю валявой і на дзіва абаяльнай Дунечкі.

— Я адчувала сябе шчаслівай, здымаючыся ў гэтым фільме, — гаворыць актрыса. — Па-першае, таму, што люблю і паважаю творчасць Ф. М. Дастаеўскага, які з дзівоснай сілай апісаў Расію і рускіх людзей канца мінулага стагоддзя. Па-другое, роля Аўдоціі Раманаўны, сястры Радзіёна Раскольнікава, — мая першая «класічная» роля ў кінематографе. Я шмат чаму навучылася ў сваёй гераіні, палюбіла яе і, здаецца, зразумела гэтую чыстую, цэльную, гатовую на самаахвярнасць натуру...

Цяпер Вікторыя Фёдарова здымаецца ў галоўнай ролі ў мастацкай кінакарціне «Любімая».

— Што ж датычыць маіх далейшых творчых планаў, — гаворыць актрыса, — то... мне хочацца паспрабаваць сябе ў камедыі. Першым выявіў у мяне камедыйныя магчымасці мой педагог па актёрскім майстэрстве прафесар Бібікаў. «Сыграй камедыю, — гаварыў ён мне. — Драму ты напэўна сыграеш».

Мая любімая актрыса! Ну, вядома, мая мама, Зоя Мікалаеўна Фёдарова. Яна таксама называе мяне сваёй любімай актрысай. Я мару зняцца ў фільме разам з мамай — маім першым дарадчыкам і сябрам.

АДСТАЮЧЫ...

— Ну, што? — спытаў я сына-трэцякласніка, калі той прыйшоў са школы.

«Ну, што?» — гэта трансфармаванае яшчэ з першага класа «ну, як справы ў школе, што ты сёння атрымаў?»

— Нармальна! — звычайна адказваў Віцька.

Гэта «нармальна» мяне ніколі не задавальняла, і таму пачыналіся ўдакладненні. Асабліва пасля таго, як аднойчы высветлілася, што двойку па матэматыцы Віцька таксама падвёў пад рубрыку «нармальна».

Сёння сваё пытанне я задаў двойчы, бо Віцька не здолеў вымавіць свайго звычайнага «нармальна».

— Папала мне сёння, — нарэшце выціснуў сын, адвёўшы вочы ўбок.

— Па-першае, — строга сказаў я, — што ты нарабіў? А па-другое, глядзі мне ў вочы. І адказвай сумленна, ты ж ведаеш, што за праўду табе нічога не будзе.

Апошнія словы яго яўна падбадзёрылі, і ён выпаліў, шчыра пазіраючы мне ў вочы:

— Па-першае, папала не «за што», а — за цябе. А па-другое, сорамна мне не за сябе, а за цябе таксама.

Я сумеўшыся, маўчаў.

Віцька растлумачыў:

— Мне Вольга Васільеўна зрабіла вымову. Твой бацька, кажа, нічога не робіць для школы.

— А што ж я павінен рабіць?

— Ну, ці мала што... Пецеў бацька, напрыклад, намалюваў прыгожыя малюнкi. Лёліна мама пашыла падкладчкі для чарніліц. Сашаў бацька прыбіваў партрэты, а Колеў — яму дапамагаў. Сярожаў бацька... Я ўявіў, як усе гэтыя бацькі і маткі, ледзь скончыцца апошні ўрок, пачынаюць габляваць, прыбіваць, шараваць, маляваць... А мой Віцька, апусціўшы вочы, слухае вымову строгай Вольгі Васільеўны.

— Але ж я не ўмею маляваць, не ўмею

шыць, не ўмею... — спрабую на ўсякі выпадак апраўдацца.

— Хіба абавязкова маляваць або шыць? Вольга Васільеўна знойдзе табе справу.

Назаўтра я, чырвоны ад збятэжанаці, стаяў перад маладзенькай настаўніцай, і мы высвятлялі, чаго я не ўмею.

— Што ж мне з вамі рабіць? Нядобра адставаць ад іншых.

— Нядобра, — без энтузіязму згадзіўся я.

— Так, так, — задуменна працягнула настаўніца. — А можа?.. Не, гэтага вы не ўмеце. Або?.. Ах, не, і гэтага не здолееце.

Я з хваляваннем чакаў, якую справу яна мне даручыць.

— Што з вамі рабіць? — паўтарыла Вольга Васільеўна. — Сын ваш вучыцца добра, можа нават выдатнікам стаць, а вы... Дрэнна ж неяк выходзіць.

— Дрэнна... — зноў пагадзіўся я.

— Ведаеце што, — ажывілася Вольга Васільеўна. — Мы тут з дзецьмі што-небудзь прыдумаем для вас. Віця вам перадаць.

Дома я, жонка, Віця, бабуля і дзядуля ўвесь вечар думалі, што б мне такое зрабіць для школы, каб не хадзіць у адстаючых. Мы так і не прыдумалі.

— Тата, — аб'явіў неяк Віця, — табе трэба прыйсці ў школу.

— Прыдумалі нарэшце! — узрадаваўся я.

— Не. Бацькоўскі сход.

Прышоўшы на сход, я сеў на апошнюю парту, каб не глядзець у вочы актыўным бацькам. Вольга Васільеўна пачала з майго сына — ён стаў выдатнікам.

— Вельмі здольны хлопчык, — сказала яна і з дакорам паглядзела на мяне. Павярнуліся і таксама паглядзелі на мяне і ўсе бацькі. А мне было сорамна: я ў сынавай школе лічыўся самым адстаючым. Бацькам...

КІМ ПУГАЧ

ле М. Шолахава, галоўная гераіня ў «Вірынеі» Л. Сейфулінай, Марфа ў «Журавушцы» паводле апавесці А. Аляксеева, Анфіса ва «Угрум-рацэ», Любоў Яравая ў аднайменным фільме.

У снежні глядачы убачаць Людмілу Чурсіну ў новай каляровай мастацкай кінастужцы «Алеся», пастаўленай рэжысёрам Барысам Іўчанкам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнкі паводле аднайменнай апавесці А. Купрына.

«12 крэслаў».

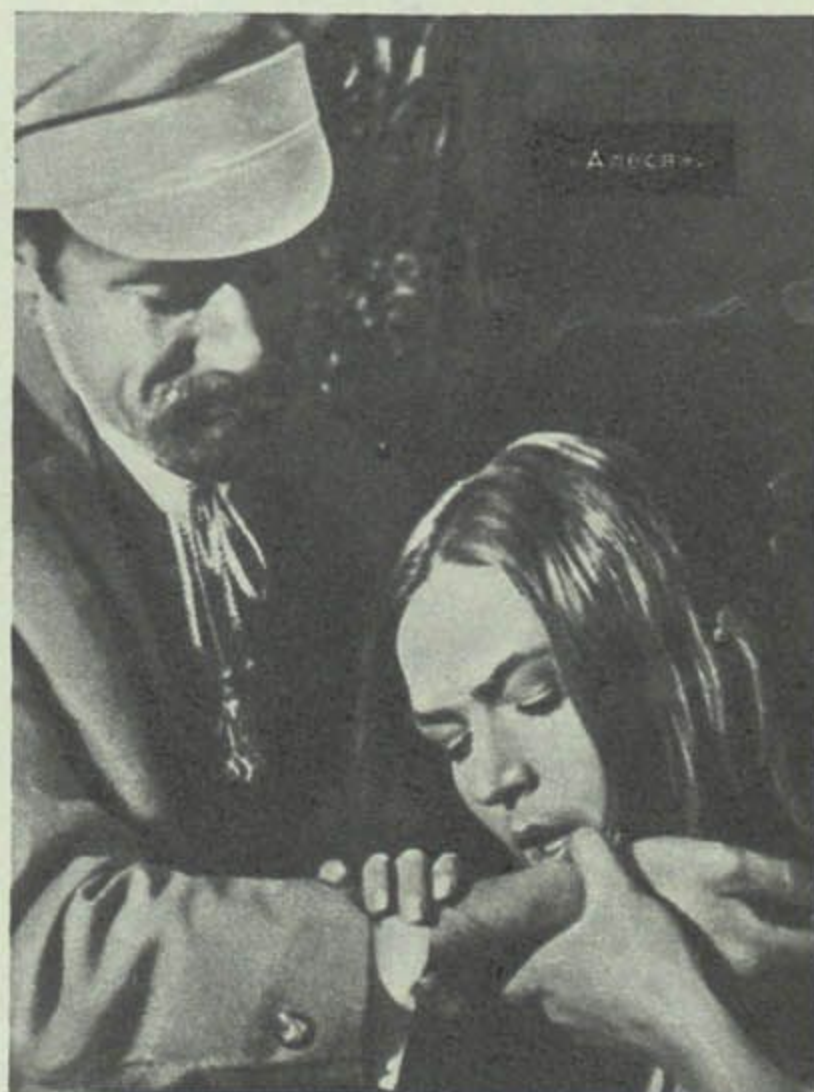

Яшчэ адна новая работа кіеўскіх кінематографістаў — мастацкая кінастужка «Ніна». Аўтар сцэнарыя Сяргей Смірноў, рэжысёры-пастаноўшчыкі Аляксей Швачко і Віталь Кандратаў. Гэта фільм пра маладых патрыётаў — падпольшчыкаў невялікага раённага гарадка Маліна Жытомірскай вобласці, якія гераічна змагаліся з фашысцкімі ордэнамі на часова акупіраванай зямлі Украіны.

Будзе дэманстравацца новая мастацкая кінакарціна «Тронка», пастаўленая рэжысёрам Артурам Вайцецікім на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнкі па матывах аднайменнага рамана Алеся Ганчара.

Убачаць глядачы і новую мастацкую кінастужку «Быць мужчынам» вытворчасці Адэскай кінастудыі. Сцэнарый Наталлі Разанцавай, пастаўка Кіры Муравай. Фільм расказвае пра сучасную моладзь, яе праблемы і мары.

Р. КРОПЛЯ

Бацька... які мы?

У школу прыйшоў бацька адной з вучаніц, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, снайпер. На яго рахунку 146 знішчаных фашыстаў. З якой цікавасцю слухалі дзеці расказ ветэрана! Прыгледзеўшыся да сотні дзяцей, можна было беспамылкова вызначыць, дзе яго дачка: столькі гонару і, я сказала б, удзячнасці бацьку выказваў яе твар!

Мы, педагогі, бачым, як хочацца нашым выхаванцам ганарыцца сваім бацькам.

— Мой тата лётчык! — выхваляецца шасцікласнік Н. сваім таварышам, і здаецца, нібыта яго асвятляюць промні гэтай мужнай і рамантычнай прафесіі. А ў адпаведнай графе школьнага журнала запісана проста: «Служачы аэрапорта».

Нашы дзеці, асабліва хлопчыкі, павінны мець у асобе бацькі ўзор мужчынскай смеласці і прынцыповасці, працавітасці і вялікадушнасці. Але, на жаль, гэта натуральнае жаданне часта застаецца незадаволеным. Дзеці шукаюць іншыя «ўзоры» і знаходзяць часам не самае лепшае.

Адсутнасць станоўчай мужчынскай, бацькоўскай увагі да дзяцей мы, настаўнікі, адчуваем вельмі часта і востра.

Перада мной сачыненні дзесяцікласнікаў. Тэма: «Наша сям'я». Амаль ва ўсіх работах чытаю: «З мамай усім дзялюся». «Мама ў мяне добрая, ласкавая, заўсёды ўсё паспее зрабіць, з ёю неяк цёпла, і на рабоце яна самая лепшая!» «Мой галоўны дарадчык — мама». «Мая мама — лепшая на свеце».

Пра бацькоў гавораць мала, часам абыхаваюць, а іншы раз проста кампенсуюць неіснуючае выдумкай.

«Мой бацька — урач. Але я яго ніколі не бачыла: ён кінуў нас з мамай, калі мне было некалькі месяцаў. Нягледзячы на гэта, я чула пра яго толькі добрае. У мяне стваралася ўражанне, што ён добры, спагадлівы чалавек і выдатны ўрач. Ад выпадковых людзей я даведалася, што ён любіць сваю прафесію. Кажуць, ён вельмі любіць дзяцей...»

Як старанна спрабуе дзяўчынка пераканаць самую сябе, што яе тата заслужаны чалавек. Застаецца дадаць тое, што не магло быць напісана ў сачыненні. Калі дзяўчына выдатна закончыла школу, я паслала яе тату пісьмо з просьбай напісаць дачцэ хоць некалькі цёплых слоў. Іх не знайшлося. Проста прыйшоў чарговы грашовы перавод.

А з якой горыччу напісаны радкі: «Чаму часта сустракаешся з людзьмі, якіх усе паважаюць, лічаць сумленнымі і разумнымі, а на самой справе гэты чалавек робіць подла. Уззяць хоць бы майго бацьку: ён паважаны на заводзе чалавек, з ім лічацца... Але ніхто не ведае, які ён на самой справе, як скептычна адносіцца да ўсяго, што робіць на заводзе, як крыўдзіць маму...»

Не цяжка адчуць сувязь паміж гэтым «уззяць хоць бы майго бацьку» з вывадамі юнака: «чаму часта сустракаешся з такімі людзьмі». Прыкладам з'явіўся блізкі чалавек, бо нішто ў паводзінах бацькоў не мінае незаўважаным, усё ў вачах дзяцей набывае адпаведную ацэнку, часта па-юнацку непрымірумую.

Дзеці маюць патрэбу ў тым, каб іх выслухалі, абаранілі, узбагацілі нейкай новай інфармацыяй, абарэлі дома ў сям'і. Нам, настаўнікам, не так ужо цяжка вызначыць, хто з нашых выхаванцаў у асобе бацькоў, у асобе бацькі мае сябра, якому можна ўсё сказаць, які навучыць добраму, засцеражэ ад дрэннага. Гэтыя дзеці трымаюцца неяк упэўнены, быццам штохвіліны адчуваючы моц роднага чалавека, на якую можна абарэцца.

І ўсё-такі да крыўднага рэдка чытаеш у вучнёўскіх працах наступнае:

«У нас у сям'і чатыры чалавекі. Тата — наш выхавальнік. Гэта, па-мойму, прыносіць яму вялікае маральнае задавальненне. Ён вораг несправядлівасці. Гэта я адчуваю з маленства. Нават у дробязях усё павінна быць сумленна. Памятаю, калі прыносілі што-небудзь смачнае, я спрабаваў атрымаць большую долю. Тата садзіў мяне насупраць сябе і цярдліва тлумачыў, што рабіць гэтага нельга, бо пакрыўдзіш каго-небудзь. І ён, тата, не можа пакрыўдзіць чалавека дзеля ўласнай карысці. У час вайны тата шмат перажыў і часта расказвае пра гэта. Ён сам ніколі не сядзіць склаўшы рукі і нас з дзяцінства прывучыў да працы, і тое, што мы маглі зрабіць, мы абавязаны былі рабіць. І наогул, калі мне бывае дрэнна, я іду да яго, да бацькі...»

На жаль, педагогічная практыка штодзённа сутыкае нас з нейкімі абыхава-безадказнымі адносінамі многіх мужчын да сваіх бацькоўскіх абавязкаў. Двое сямікласнікаў уцяклі з дому. Яны прыхапілі такія-сякія рэчы са школьнага гардэроба, прадалі іх за бясцэнак і, як потым высветлілася, прапілі. Хлопчыкаў знайшлі, вярнулі. У класах гэтая падзея гораха абмяркоўвалася. І дзіўна: аднакласнікі спачувалі ім. Чаму? «Ды ў іх бацькі п'яніцы. Кожны дзень п'яныя прыходзяць і б'юць дома ўсіх, хто пад руку трапіць!» — так тлумачылі дзеці сваё спачуванне.

Аказваецца, у хлапечым свеце гэта абмяркоўвалася і ацэнена. Мы, дарослыя, толькі бяссільна абураліся: за забойства расстрэльваюць, за крадзеж судзяць, а такое штодзённае разбэшчванне дзіцячай душы застаецца беспакараным!

Амаль кожны з нас, дарослых, апрача сваёй асноўнай справы, цікавіцца яшчэ нечым: развядзеннем рыбака, філатэліяй, спортам. Пагавары з гэтымі людзьмі пра іх запаветнае — колькі цікавага яны раскажуць вам, знікне кудысьці будзённая абалонка, вочы дабрэюць. Яшчэ б! Чалавек гаворыць пра тое, што робіць яго жыццё больш змястоўным, цікавым, — пра сваё захапленне.

Але далёка не кожны дзельніца гэтым пачуццём са сваімі дзецьмі. Не так ужо часта ў дзіцячых захапленнях адчуеш захапленне бацькі. Даволі рэдка ў вучнёўскіх працах чытаеш: «Мой любімы занятак — фатаграфія. У дзяцінстве я бачыў, як тата фатаграфуе. Мне таксама хацелася. Я браў сапсаваны апарат і пстрыкаў, думаючы, што фатаграфую. Калі я падрос, тата навучыў мяне гэтай справе. Мы бралі фотаапараты і ішлі ў лес. Я ўбачыў, што фотаапаратам можна многае адлюстраваць, я нават і не заўважаў раней, што ў лесе столькі цікавага. Цяпер мы з татам асвойваем каляровае фатаграфаванне».

«Мы з татам!» — заўважце, з якой гордасцю гэта вымаўляецца! Без такога эталона яму, падлетку, жывецца кепска.

У сачыненні «Пойдзем дарогай бацькоў» дзеці пішуць ледзь не пра ўвесь Саюз, але толькі не пра ўласнага бацьку. Яны часам вельмі няясна ўяўляюць сабе, якія заняткі ў бацькі. «Нешта будзе!» — а ён вядомы брыгадзір на будаўніцтве перадавога хімічнага камбіната. А дзе бацька быў у гады вайны, за што атрымаў ордэны — і зусім, часам, не ведаюць.

І вінаваты ўжо тут не дзеці, бо яны па натуре сваёй цікавыя.

Падлеткі, ды і старэйшыя школьнікі, маюць патрэбу ў звычайных бацькоўскіх клопатах, ва ўвазе, у душэўнай цеплыні. Яны чакаюць бацькавай заўвагі, яны ў глыбіні душы паважаюць яго загады, нават калі не спадзяюцца іх выканаць.

У нашым чалавечым свеце бацькоўскія клопаты не могуць абмежавацца толькі імкненнем накарміць і апаpecуць сваё дзіця. Яму гэтага мала.

Бацькі многіх маіх дзесяцікласнікаў прыйшлі ўпершыню ў школу на ўрачысты акт уручэння атэстатаў сталасці. Як жылі сын, дачка ўсе гэтыя гады ў класным калектыве, як яны вучыліся, ці ўмелі быць вернымі сябрамі, як перажывалі свае першыя пачуцці прыязнасці, якія вершы спрабавалі складаць — усё гэта і многае іншае такому бацьку невядома. Ён ведае, колькі купіў сыну чаравікаў або штаноў, але ніколі не цікавіўся, як раслі і мужнелі яго характар, душа, розум і пачуцці.

Сярод 36 вучняў сёмага класа ёсць адзін так званы цяжкі. Ён не буяніць, не свавольніць, а ціха, як мышанё, сядзіць на ўроках. І вось ён раптам знікае на дзень, на тры... Іду да бацькоў. Бацька, ледзь варочаючы языком, мармыча:

— А хто яго ведае, дзе ён. І не начаваў сёння дома. Прыйшоў, паеў — і зноў няма. Бярыце яго ў қалонію ці рабіце з ім, што хочаце.

«Тата» гэты, здаровы, яшчэ не стары мужчына, слесар аўтабазы, на добрым рахунку ў начальства. А вось дома гэтка абыхаваецца: «Рабіце, што хочаце».

Побач з сынам слесара — сын кандыдата навук. Самога кандыдата мне не даводзілася бачыць.

— Тата заняты! — чую ў адказ на запрашэнне зайсці бацьку ў школу. Поўная павагі да навуковай працы, я ўсё-такі асмельваюся ўдакладніць:

— Ці не мог бы твой тата ўсё ж зайсці ў вольны час?

— Нам будуць гараж, тата пасля работы там...

ІЛЬГОТЫ АБАРОНЦАМ РАДЗІМЫ

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад праяўляюць пастаянны клопаты пра абаронцаў Радзімы, якія страцілі здароўе, — інвалідаў Айчыннай вайны. Для іх заканадаўствам устаноўлены рад ільгот і пераваг у сацыяльна-культурным і жыллёва-бытавым абслугоўванні.

Інваліды Айчыннай вайны маюць права на пераважнае забеспячэнне жыллой плошчай (па асобных спісах). Іх нельга выселіць без прадастаўлення іншай жыллой плошчы з дамоў тых прадпрыемстваў, якія ўключаны ў спісы на высяленне асоб, зволених з работы па ўласным жаданні або за парушэнне працоўнай дысцыпліны.

Інвалідам вайны выдаюцца беспрацэнтныя пазыкі на індывідуальнае жыллёвае будаўніцтва (да 1000 рублёў, з пагашэннем на працягу 10 гадоў, пачынаючы з трэцяга года выдачы) і на капітальны рамонт дамоў, якія знаходзяцца ў гарадах, рабочых пасёлках гарадскога тыпу (калі гэтыя дамы належаць ім на праве асабістай уласнасці, і яны жывуць у іх). Інвалід вайны мае пераважнае права на ўступленне ў жыллёва-будаўнічы кааператыв.

Пенсія па старасці назначаецца: інвалідам-мужчынам — у 55 гадоў, жанчынам — у 50 гадоў. Пенсія па інваліднасці назначаецца ім незалежна ад працоўнага стажу. Працуючым інвалідам I і II груп пенсія выплачваецца поўнасцю, інвалідам вайны III групы з ліку ваеннаслужачых радавога, сержанцкага і старшынскага саставу — 30 рублёў, а з ліку асоб афіцэрскага саставу — 40 рублёў у месяц. Інваліды маюць права працаваць няпоўны дзень, а іх праца аплачваецца па фактычнай выпрацоўцы або ў залежнасці ад прапрацаванага часу.

Дапамогу па часовай непрацаздольнасці працуючыя інваліды атрымліваюць у размеры 100 працэнтаў заробку, незалежна ад бесперапыннага стажу.

У лячэбных установах інвалідаў вайны прымаюць без чаргі. Лякарствы па рэцэптах урачоў яны купляюць за 20 працэнтаў кошту. Існуе спецыяльны парадак забеспячэння іх санаторна-курортнымі пецёўкамі. Па-першае, пецёўкі яны атрымліваюць у першую чаргу. Інвалідам I і II груп, якія знаходзяцца на стацыянарным лячэнні ў шпіталях, клініках, інстытутах, бальніцах, пецёўкі даюць органы аховы здароўя. Калі яны атрымліваюць пенсію менш 60 рублёў у месяц і не працуюць, ім аплачваецца таксама кошт праезду ў санаторый і назад.

Усе льготы па медыцынскім абслугоўванні і санаторна-курортным лячэнні захоўваюцца і за інвалідамі вайны, якія перайшлі на пенсію па старасці.

Інвалідам I і II груп, а таксама III групы, якія не маюць канечнасці, даецца ў любым горадзе права бясплатнага кары-

стання гарадскім транспартам (апрача таксі), гарадскімі рачнымі пераправамі, суднамі ўнутрыгарадскіх і прыгарадных ліній. З 1 кастрычніка па 15 мая штогод для ўсіх інвалідаў Айчыннай вайны ўстаноўлена 50-працэнтная скідка на праезд па чыгунцы краіны, у аўтобусах міжгародных ліній, на суднах кабатажнага плавання Міністэрства марскога флоту СССР (апрача суднаў, якія выконваюць турысцкія рэйсы або плаваюць на турысцкіх лініях). Такая ж ільгота прадастаўлена з 16 мая па 30 верасня інвалідам вайны I і II груп і асобам, якія суправаджаюць інвалідаў I групы.

Міністэрства аховы здароўя СССР вызначыла пералік захворванняў, пры якіх інваліды вайны маюць права атрымаць бясплатна аўтамабіль «Запарожац» або маторную каляску з ручным кіраваннем.

Рашэнне аб выдачы бясплатна ўказаных транспартных сродкаў прымаюць урачэбна-працоўныя экспертныя камісіі пры органах сацыяльнага забеспячэння.

Нядаўна Савет Міністраў СССР дазволіў выдзяляць бясплатна аўтамашыну з ручным кіраваннем і тым інвалідам вайны I групы, якія самі вадзіць машыну не могуць.

Устаноўлен шэраг ільгот па дзяржаўных падатках. Поўнасцю вызваляюцца ад уплаты сельскагаспадарчага падатку гаспадаркі, у склад якіх уваходзяць інваліды Айчыннай вайны I групы, калі ў сям'і толькі адзін працаздольны; гаспадаркі, у склад якіх уваходзяць інваліды II групы, калі ў сям'і пры адным працаздольным ёсць дзеці ва ўзросце да 16 гадоў; гаспадаркі, якія маюць у сваім складзе інвалідаў I і II груп і двух працаздольных членаў сям'і пры наяўнасці пяці і больш дзяцей ва ўзросце да 16 гадоў.

Для іншых гаспадарак, у склад якіх уваходзяць інваліды вайны I або II групы, сума падатку паніжаецца напалавіну.

Выканаўчым камітэтам раённых Саветаў дэпутатаў працоўных дадзена права па прадстаўленню сельскіх Саветаў вызваляць часткова або поўнасцю ад уплаты сельскагаспадарчага падатку гаспадаркі інвалідаў III групы, калі яны з'яўляюцца асноўнымі работнікамі ў гаспадарцы.

Працуючыя інваліды I і II груп па зроку вызваляюцца ад уплаты падаходнага падатку па ўсіх відах заробтнай платы; інваліды вайны I і II груп і іх жонкі або мужы — ад абкладання падаткам на халасцякоў, адзіночкі і маласямейных грамадзян.

Гандлёвыя арганізацыі абавязаны дапамагаць інвалідам вайны, якім па стану здароўя самім цяжка рабіць пакупкі. Іх павінны ў першую чаргу абслугоўваць у прадпрыемствах грамадскага харчавання і бытавога абслугоўвання, у глядзельных установах, у касах транспартных арганізацый, забяспечваць палівам, рамантаваць ім кватэры.

Інвалідам I і II груп без чаргі ўстанаўліваюцца тэлефоны.

Дырэктывамі XXIV з'езда КПСС прадугледжваюцца далейшае павелічэнне размераў пенсій інвалідам вайны ў сярэднім на 33 працэнты, а таксама іншыя мерапрыемствы, накіраваныя на ўздым іх матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця.

А. ХВАСТОУ,

кандыдат юрыдычных навук

«Тата заняты!» І вось толькі ў адной рабоце з 118 работсямікласнікаў на тэму: «Як увайшла ў тваё жыццё кніга» напісана:

«Калі я быў маленькі, я вельмі любіў казкі. Іх прыносіў з бібліятэкі тата. У вольны час ён чытаў іх па некалькі разоў. Калі я стаў старэйшы, бацька аднойчы параіў мне прачытаць апавяданне Джэка Лондана «Белы клык». Я быў здзіўлены, як пісьменнік здолеў пранікнуць у таямніцы жывёльнага свету. Мне было крыўдна, што я раней не чытаў гэтага. А тата сказаў: «Чытай — і ты знойдзеш дзесяткі «Белых клыкоў»!»

«Тата заняты!» Аднак зазірніце ў цёплы дзень на двор ва-

лікага дома — абавязкова ўбачыце групу мужчын, якія заўзята грукаюць костачкамі даміно. Гэта бацькі нашых вучняў. Марна патрачаны час — не прачытана дзіцяці кніга, не праведан дзённік...

Прайдзіце па беразе ракі. Дзесяткі мужчын стаяць з вудачкамі ў руках. Дзе ў гэты час іхнія сыны?

Схадзіце на чарговы футбольны матч. На трыбунах тысячы мужчын. І гэта бацькі нашых вучняў. Не шукайце побач з імі іх сыноў, хлопцы чародкамі вісяць на плоце, адкуль педантычны вартавы час ад часу праганяе іх.

Атрымаць прозвішча і матэрыяльнае забеспячэнне — гэта яшчэ далёка не ўсё, у чым ма-

юць патрэбу дзеці. Яны чакаюць ад бацькі большага.

Бяздумныя адносіны да сваіх бацькоўскіх абавязкаў не могуць быць апраўданы ні занятасцю, ні нават поспехамі ў працы, бо выхаванне дзяцей — адна з найважнейшых функцый чалавецтва.

Ці варта гаварыць, што чалавек, які вельмі заняты, але лічыць выхаванне дзяцей сваім грамадзянскім абавязкам, знойдзе час, каб даць пажыву іх душэўнаму росту. Вось што расказваюць пра сям'ю Ульянавых:

«Часта вечарамі Ілья Мікалаевіч, вярнуўшыся з паездкі па губерні, збіраў у сябе ў кабінёце дзяцей і, выняўшы з пісьмовага стала запаветны сшытак,

у які ён запісваў любімыя, у большасці забароненыя царскай цензурай, вершы, чытаў іх уголас».

Марыя Ільінічна ўспамінае, што вечна заняты бацька, які літаральна гарэў на рабоце дзеля карысці народа, стараўся і дзецям прывіць усведамленне абавязку, якое было так моцна развіта ў яго, выпрацаваць у іх характар, волю, працавітасць, развіць «...необузданную, дуючую к лютой подлости вражду и доверенность великую к бескорыстному труду...».

Бацька... Які ты?

І. КАРПЮК,
настаўніца

12-й сярэдняй школы

г. Гродна

ПРА СНЫ, ХІРАМАНТЫЮ, ЗЛЫХ І ДОБРЫХ ДУХАЎ

Як забабонныя людзі «тлума-чаць» сны! Па знешнім падабенстве і падабенстве з'яў і рэчаў. Напрыклад, калі ў сне бачыш віно, то кажуць, што будзеш вінаваты. Прысніцца печ — на смутак. Калі наліваеш у сне чай — будзе нейкая неспадзеўка. Карову бачыць у сне — на слёзы. Бязглуздасць такіх «тлумачэнняў» не трэба даказваць.

У старажытныя часы зарадзілася яшчэ адна лжывая навука — хірамантыя. Як і ўсякая варажба, яна не мае ніякай навуковай асновы. Хіраманты даводзілі, што па лініях далоні, іх глыбіні, рэзкасці, даўжыні, перапыннасці можна меркаваць пра характар чалавека і прадказваць яго «лёс».

Але вось аднойчы ў Лондане славытым хірамантам прапанавалі для варажбы фатаздымкі некалькіх далоняў. Атрымаўся канфуз. Спрактыкаваныя хіраманты не здолелі адрозніць на фатаграфіях рукі жаночыя ад мужчынскіх і нават прадказвалі доўгае жыццё тым, хто ўжо даўно памёр. Фатаграфію малпавай лапы палічылі за далоню жаночай рукі і прадказалі гэтай асобе, што яна падорыць свету дваіх дзяцей. А далоня аказалася лапай самца!

Фантастычнае паняцце першабытнага чалавека аб душы цесна звязана з яго ўяўленнем пра духаў. Усё, чаго чалавек не мог уцяміць, усё, што было вышэй яго розуму, ён прыпісваў уладзе духаў.

Старажытныя людзі меркавалі, што ў кожнага чалавека ёсць свой ангел-апякун, які заўсёды нябачна знаходзіцца ля яго з правага боку. Злы дух-спакус-

нік таксама нябачна прысутнічаў тут жа, але з левага боку. Такое павер'е [правае — правільнае, добрае, а левае — няправільнае, злое, нядобрае] парадзіла мноства забабонных прыкмет. Нельга ўставаць раніцой з левай нагі, таму што ўвесь дзень будзе поўны няўдач, пройдзе пад уплывам левага — злага духа. Сварбіць левае вока — зноў нядобра, будзеш плакаць. А калі сварбіць правае — гэта на веселосць, радасць. Каб не здзейснілася дрэнная прыкмета, трэба плюнуць, толькі абавязкова цераз левае плячо, на злога духа.

Нават дэпутаты парламентаў у капіталістычных краінах падзяляюцца на правых і левых. Як правіла, левыя з'яўляюцца апазіцыянерамі і часта выказваюць незадаволенне ўрадавымі рашэннямі. Таму яны лічацца ненадзейнымі і не з'яўляюцца апорай урада. Правыя дэпутаты — гэта апора ўрада, яны заўсёды падтрымліваюць яго мерапрыемствы.

Наша левая рука слабейшая і менш зручная ў працы. Лічылі, што яе нармальнаму развіццю замінае злы («левы») дух. Але ж на самой справе неаднолькавае развіццё правай і левай рук тлумачыцца неаднолькавым развіццём левага і правага паўшар'яў мозгу.

«Калі злыя духі ўсяляюцца ў жывых людзей надоўга, то гэтыя людзі ператвараюцца ў д'яблаў і ведзьмаў», — так лічылі цемрашаль. Гэта прывяло да знішчэння многіх ні ў чым не вінаватых людзей на кастрах інквізіцыі.

Е. ЧАРНАМОР

Асенні матыў.
Фотаздым А. Перахода (БЕЛТА).

ФАРШЫРАВАНЫЯ АГУРКІ

Абабраць $\frac{1}{2}$ кг морквы, нарэзаць яе саломкай і адварыць у падсоленай вадзе. Затым адвар зліць, а моркву злёгка падсмажыць, дадаўшы 3—4 лыжкі сметанковага масла. Падсмажаную моркву пакласці раўнамерным слоем на талерку.

Зварыць укрутую 2 яйкі, астудзіць і дробна пасячы. Дробна нарэзаць 150 г вяндліны і змяшаць з 1 сталовай лыжкай добра расцёртага сметанковага масла і яйкамі. Пасыпаць чорным перцам.

Разрэзаць салёныя агуркі сярэдняга памеру ўдоўж папалам, выняць мякаць і напоўніць кожную палавінку прыгатаваным фаршам. Пакласці агуркі на падсмажаную моркву, а між іх — кавалачкі абсмажанай у масле каўбасы. Вакол упрыгожыць чырвоным стручковым перцам (салёным).

СВІНАЯ ШЫНКА, ЗАСМАЖАНАЯ У ДУХОЎЦЫ

Узяць свіную шынку вагой $2\frac{1}{2}$ —3 кілаграмы. Загладзіць яе вострым нажом і зверну надрэзаць вострым нажом у форме квадратаў 3×3 сантыметры. Змазаць лімонным сокам. Пасаліць і пасыпаць чорным молатым перцам. Пакласці на бляху, уліць крыху вады і пакласці 2—3 сталовыя лыжкі сметанковага масла або свінога тлушчу. Паставіць у духоўку і смажыць на моцным агні паўгадзіны з аднаго боку і столькі ж з другога. Час ад часу паліваць сокам, які ўтварыўся пры смажэнні. Гатовае мяса падаць на стол у халодным выглядзе, нарэзаўшы яго лустачкамі.

ЯЙКІ З РЫСАМ

Падсмажыць 1 шклянку рысу ў 3—4 сталовых лыжках масла, каб ён атрымаўся празрыстым.

Заліць 3 шклянкамі гарачай вады і варыць на слабым агні. Пакуль рыс яшчэ гарачы, пакласці яго на талерку, загладзіць лыжкай і заліць зверху таматным соусам. Наверх пакласці яйкі, звараныя ў мяшэчак (без шкарлупіны) у падсоленай вадзе. Яйкі пасыпаць нацёртым на тарцы сырам і заліць разагрэтым сметанковым маслам.

Такім жа чынам можна прыгатаваць яйкі з пюрэ са шпіна-ту, крапівы, зялёнай фасолі, морквы або гароху з маслам.

КРАКЕТЫ З СЫРОЙ БУЛЬБЫ

Нацерці сырую бульбу, выціснуць, заправіць мукой, соллю, перцам, расцёртым часнаком, сечаным зяленівам і сырым яйкам. Пры дапамозе сталовай лыжкі апусціць кавалачкі цеста ў добра разагрэты тлушч. Адсушыць і падаць як самастойную страву або як гарнір.

ФАРШЫРАВАНАЯ БУЛЬБА

Адабраць 1 кг вялікіх бульбін, абабраць, надаць ім форму яйка, зрэзаўшы з аднаго канца невялікую частку, каб яны маглі стаяць. Пакласці на змазаную маслам бляху і запячы да ўтварэння румянай скарынкі. Затым у кожнай бульбіне зрабіць адтуліну ў верхняй частцы, зрэзаўшы «накрыўку». Унутранасць акуратна выбраць лыжкай, пасаліць і пасыпаць перцам. Начыніць наступнай сумессю: 125 г сметанковага масла, 4 жаўткі, некалькі лыжак смятаны або смятанкі, дробна нарэзанае адварное мяса, можна дадаць і тушаныя грыбы. Бульбіны закрыць зрэзанай «накрыўкай», пакласці на патэльнію або бляху і запякаць у духоўцы прыкладна 15 мінут. Гатовую бульбу пакласці на блюда і перадаць на стол заліць растопленым сметанковым маслам.

КУРАНЯ, ЗАПЕЧАНАЕ З РЫСАМ

Падрыхтаванае сырое кураня разрэзаць на парцыённыя кавалкі, пакласці ў падсоленую ваду, дадаць 1 галоўку рэпчатой цыбулі. Варыць да паўгадоўнасці. Затым кавалкі кураняці пакласці ў невялікую бляху. Асобна абсмажыць (да празрыстасці) 1 шклянку рысу ў 4—5 сталовых лыжках сметанковага масла і дадаць 1 чайную лыжку молатага чорнага перцу. Рыс змяшаць з мясам. Уліць 3 шклянкі булёну і запякаць у духоўцы да таго часу, пакуль рыс не ўбярэ ў сябе ваду. Перад тым як канчаткова выняць кураня з духоўкі, рыс можна заліць 3 яйкамі, збітымі з 1½ шклянкі малака.

АРЭХАВЫ ТОРТ

Збіць 10 яек з 1½ шклянкі цукровай пудры да згушчэння (прыблізна ½ гадзіны). За-

тым дадаць 3 сталовыя лыжкі мукі і 3 шклянкі молатых арэхаў, злёгку размешваючы да поўнага злучэння з яечнай сумессю. Сумесь пакласці ў змазаную маслам і падпыленую мукой двайную тортавую форму і пячы ў сярэдне нагрэтай духоўцы.

Прыгатаваць ванільны крэм з наступных прадуктаў: ½ л малака, 2 сталовыя лыжкі (без верху) мукі, 3 жаўткі, ½ шклянкі цукру і 2 парашкі ваніліну. Зняць крэм з агню, не спыняючы збівання да поўнага астуджэння. Асобна расцерці дабяла 200 г сметанковага масла з 200 г цукровай пудры. Да расцёртага масла дадаць па лыжцы ванільны крэм, увесь час размешваючы. Addзяліць ⅔ крэму і дадаць 2 сталовыя лыжкі какавы і 1 сталовую лыжку рому. Да астатняй колькасці светлага крэму дадаць дробна нарэзаныя фрукты з варэння.

Выпечаны астыўшы торт разрэзаць па гарызанталі папалам і праслаіць светлым крэмам, а верхні слой і бакавыя бакі пакрыць цёмным крэмам. Загладзіць крэм нажом, апусціўшы яго на мінуту ў гарачую ваду. Паверхню торта ўпрыгожыць фруктамі з варэння або пасыпаць дробна нарэзаным і злёгку падсмажаным міндалем.

ГУМАР

— Зраблю яшчэ тысячу кругоў, калі не прыйдзе, тады пайду...

Мал. А. Чуркіна.

— Разумееш, якія нявыхаваныя мужчыны: паўгазіны не даюць жанчыне пагаварыць.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

У якім размеры мне павінна быць выплачана дапамога па цяжарнасці і родах пры 6-месячным бесперапынным стажы!

А. Лаўрэнцева

г. Горкі

Згодна Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дапамог па дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню, жанчынам, якія працуюць на дадзеным прадпрыемстве менш года, дапамога па цяжарнасці і родах выплачваецца ў размеры ⅔ заробку за ўвесь перыяд непрацаздольнасці.

Дырэктывамі па новаму пяцігадоваму плану на 1971—1975 гг. прадугледжана ў такіх выпадках выплата дапамогі па цяжарнасці і родах у размеры 100% заробку.

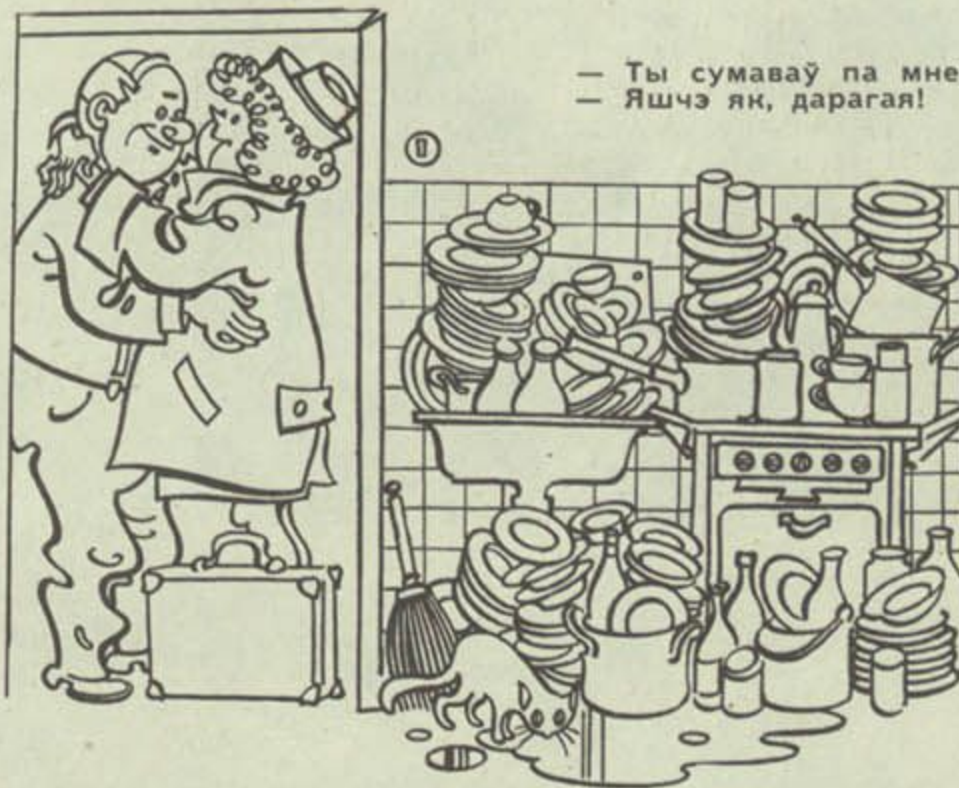
На першай старонцы вокладкі: Інжынер-тэхнолаг Маладзечанскага вытворчага аб'яднання Валянціна Галіцына. Фота Ул. Вяхоткі.

На чацвёртай старонцы вокладкі: дзіцячыя цацкі, якія выпускае аб'яднанне «Мір». Фота В. Міхайлава.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, змешчаны ў 8 нумары

Па гарызанталі: 7. Харужая. 8. Уланава. 10. Трап. 11. Атанасава. 12. Ядро. 15. Латук. 18. Міраж. 19. Барадач. 20. Гранат. 21. Карась. 24. Баравік. 26. Вецер. 27. Кіраў. 30. Маяк. 31. Гематаген. 32. Торт. 35. Цітаўка. 36. Віталін. Па вертыкалі: 1. Баталаў. 2. Амур. 3. Масты. 4. Слова. 5. Гуно. 6. Квадрат. 9. Баркас. 13. Суворавец. 14. Філасофія. 16. Тарасаў. 17. Мазанік. 22. Мальта. 23. Селянін. 25. Паповіч. 28. Цётка. 29. Левін. 33. Каса. 34. Нафэ.

— Ты сумаваў па мне?
— Яшчэ як, дарагая!

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. Цылаў. Карэктар І. П. Голубева.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 10479. Здадзена ў набор 1/X-71 г. Падпісана да друку 25/X-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90%. Дадатак—выкрайка. Тыраж 389 765 экз. Зак. 502. Цана 15 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск.

Цена 15 кап.

74995

